

Jaarbericht 2017

Enduris B.V.

Inhoudsopgave

Bestuursverslag

Voorwoord	4
1. Enduris B.V.	6
2. Corporate governance	10
3. Enduris in één oogopslag	12
4. Jaaroverzicht 2017	14
5. Veiligheid	18
6. Betrouwbaarheid van de netten	22
7. De medewerkers	26
8. Energietransitie	28
9. Projecten	32
10. Aantoonbaar in control	36
11. Financiële gang van Zaken	44
12. Verslag van de Ondernemingsraad	46

Jaarrekening

13. Jaarrekening 2017	50
-----------------------	----

Overige gegevens

14. Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	96
15. Verklaring ex artikel 18 Elektriciteitswet en ex artikel 10d Gaswet	100
16. Verklaring naleving gedragscode voor netbeheerders	102

Voorwoord

2017 was een goed jaar voor Enduris. Op gebied van veiligheid en betrouwbaarheid van onze netwerken deden we het prima. De tevredenheid van klanten over onze dienstverlening steeg dit jaar opnieuw; ook zijn we tevreden over ons financiële resultaat.

In 2017 is er hard gewerkt om de splitsing tussen het oude DELTA (nu PZEM) en DNWG feitelijk mogelijk te maken en conform planning te laten verlopen. Daarnaast is op 13 juni 2017 het bedrijf verkocht aan Stedin Groep. Netbeheerders Enduris en Stedin blijven separaat van elkaar functioneren tot en met 2021, het einde van de huidige reguleringsperiode. Juist omdat onze nieuwe aandeelhouder zelf een netwerkbedrijf is, zijn er veel overeenkomsten. En daar gaan we gebruik van maken, want samen kunnen we dingen slimmer doen.

De energietransitie wordt ook in Zeeland zichtbaar. Nieuwe energiebronnen zoals wind, zon en biogas zijn daarbij belangrijk. Op daken van woonhuizen, schuren en bedrijfsgebouwen liggen zonnepanelen. Steeds meer huishoudens hebben een slimme meter. Enduris faciliteert actief de energietransitie in Zeeland. Dat doet Enduris door bij te dragen aan lokale initiatieven op het gebied van duurzame energie, door constructief samen te werken met gemeentes en provincie én door het delen van kennis en expertise.

De financiële resultaten van Enduris zijn zonder meer goed te noemen. Enduris blijft ruimschoots voldoen aan de ratio's van het Besluit Financieel Beheer Netbeheerder. In de jaren 2017 tot en met 2021 blijft de winstgevendheid op een stabiel niveau. Alle (lange termijn) indicatoren geven het beeld van een financieel gezond en toekomstvast bedrijf.

Ook in 2018 staan veiligheid en vakmanschap bij ons hoog in het vaandel. Een goede en persoonlijke service aan onze klanten staat voorop. Enduris blijft bijdragen aan efficiënte oplossingen voor de energievoorziening van de toekomst. Dat alles vanuit een financieel gezonde positie.

Ad van Sluijs
Directeur

1. Enduris B.V.

Profiel

Enduris is de regionale netbeheerder van elektriciteit en gas in de provincie Zeeland. Enduris zorgt voor het transport van elektriciteit en gas van de energieleveranciers naar consumenten en zakelijke klanten. Dit wordt gerealiseerd door het aanleggen, onderhouden en beheren van de elektriciteits- en gasnetten en aansluitingen.

Vanaf 13 juni 2017 maken DNWG Groep N.V. (voorheen Zeeuwse Netwerkhouding N.V.) en haar dochtervennootschappen Enduris, DNWG Infra en DNWG Staff deel uit van Stedin Groep. Enduris blijft gedurende de huidige reguleringsperiode, die tot en met 2021 loopt, bestaan als onafhankelijk netbeheerder van haar elektriciteits- en gasnetten in Zeeland.

TeslaN B.V. is een 50% deelneming van Enduris B.V. TeslaN is een strategische samenwerking op gebied van beheer, onderhoud en storingen van hoogspanningsinstallaties in Zeeland. Landelijke netbeheerder TenneT en regionale netbeheerder Enduris zijn beiden 50% aandeelhouder. TeslaN richt zich op totale ontzorging in beheer, onderhoud en storingen van hoogspanningassets en (complexe) middenspanning in Zeeland.

Enduris beheert in Zeeland niet alleen de 10 kV-, 20 kV- en 50 kV-netten die dienen voor het transport en de aansluiting van de grootverbruikers, maar ook de laagspanningsnetten voor huishoudens, kleinzakelijke gebruikers en openbare verlichting. Voor gas is Enduris de beheerder van de regionale netten met een druk van 4 en 8 bar (voor transport en grootverbruikers) en 30-100 mbar voor huishoudens. Naast deze hogedruk- en lagedruknetten is er een extra hogedruknet waarmee gas wordt getransporteerd naar industriële afnemers en tuinders. Deze Midden-Zeelandleiding is gekoppeld aan het gasnetwerk van ZEBRA Gasnetwerk B.V.

Missie

Enduris zorgt voor een optimale werking van de aan haar toevertrouwde infrastructuur en faciliteert de energiemarkt.

Visie

Enduris zorgt voor een effectieve en efficiënte dienstverlening aan klanten en faciliteert actief de lokale energietransitie. Onze

Multi-Utility aanpak helpt daarbij. We hebben samenwerking, veiligheid en vakmanschap hoog in het vaandel staan. We zijn een open organisatie, gericht op leren en groeien.

Strategische doelstellingen

Om de missie en visie van Enduris met succes na te kunnen streven is een aantal lange termijn doelstellingen gedefinieerd:

1. Enduris zorgt voor een veilige en gezonde werkomgeving voor haar medewerkers en derden en garandeert veilige netten voor mens en omgeving. Zij streeft naar een brede, proactieve veiligheidscultuur;
2. Enduris bewaakt de (toekomstige) prestaties, condities en risico's van de aan haar toevertrouwde netwerken;
3. Enduris hecht groot belang aan duurzame energievoorziening en levert daar samen met partners en stakeholders een belangrijke bijdrage aan;
4. Enduris is dichtbij en klantgericht. Enduris realiseert een rendement voor de gereguleerde activiteiten dat beter is dan of gelijk is aan het marktgemiddelde; het resultaat op de levering van niet-gereguleerde diensten is positief. Enduris streeft naar tevreden klanten en groei van omzet;
5. Enduris staat bekend als een aantrekkelijke werkgever waar medewerkers met trots en plezier werken; zij draagt bij aan hoogwaardige werkgelegenheid en onderwijs in Zeeland;
6. Enduris streeft naar een cultuur van continu verbeteren; dat doet zij in de gehele keten.

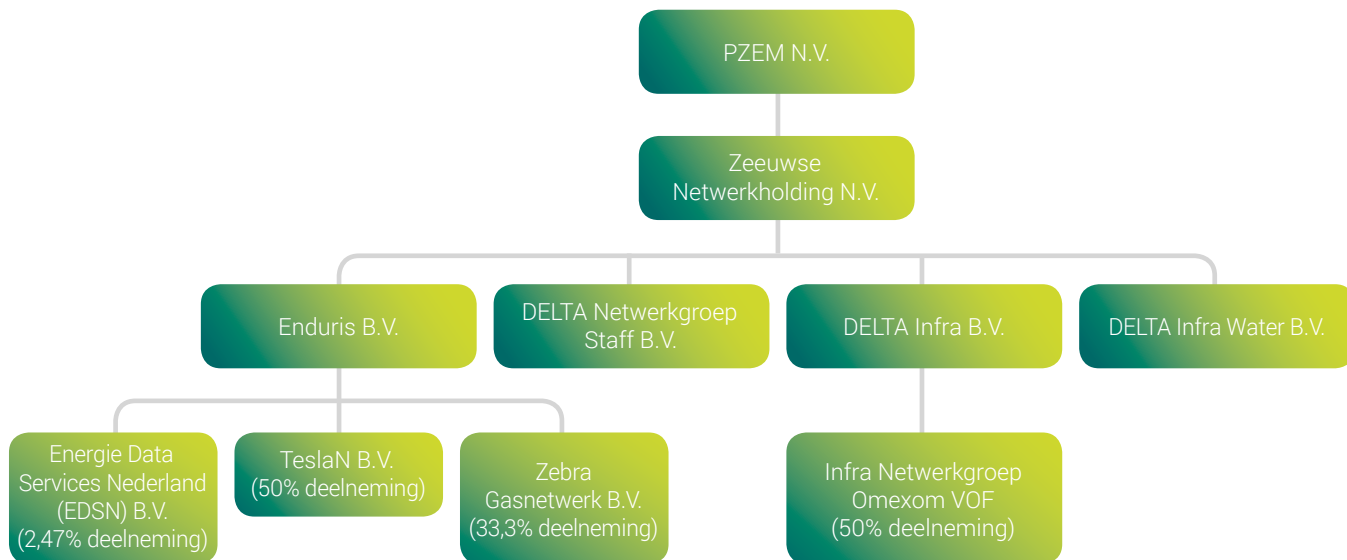
Verkoop Netwerkgroep

Op 13 juni 2017 is DNWG verkocht aan Stedin Groep. Tot 13 juni 2017 was de samenstelling van de raad van commissarissen als volgt:

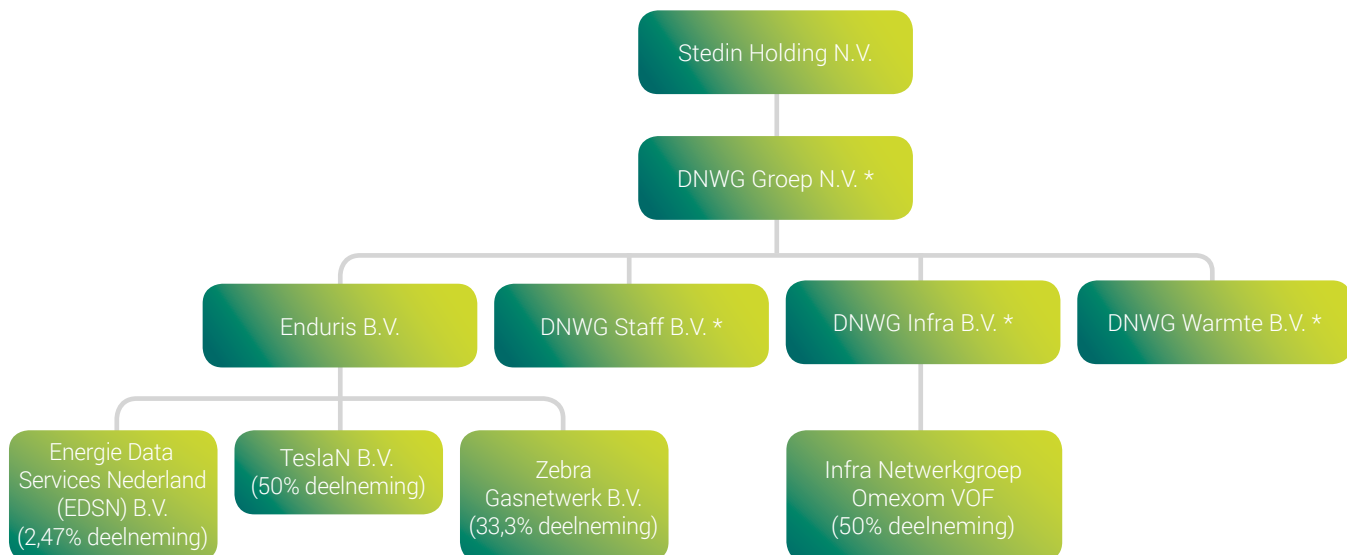
De heer ir. Drs. G.J.L. Zijl, voorzitter
Mevrouw mr. M.A.W. Cremers-Wit
De heer drs. F. Verhagen RA

De netwerkgroep valt vanaf 13 juni 2017 onder de raad van commissarissen van Stedin Groep. Derhalve is vanaf 13 juni bovengenoemde raad van commissarissen ontbonden.

Juridische structuur tot en met 13 juni

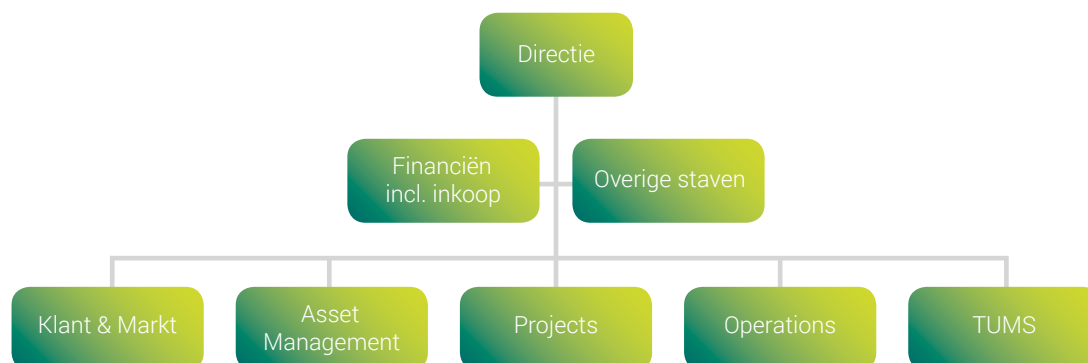

Juridische structuur vanaf 13 juni

* Vanaf 23 november 2017 is DNWG de nieuwe naam van DELTA Netwerkgroep.

Organisatiestructuur

2. Corporate governance

Vennootschap

Enduris B.V. is een 100% dochteronderneming van DNWG Groep N.V., voorheen Zeeuwse Netwerkhouding N.V. De aandelen in DNWG Groep N.V. zijn op 13 juni 2017 door PZEM N.V. (voorheen: DELTA N.V.) overgedragen aan Stedin Holding N.V.

Jaarlijks stelt de directie van Enduris een statutaire jaarrekening op, gebaseerd op IFRS en de Nederlandse wetgeving. Tevens wordt jaarlijks de reguleringsdata opgesteld waarin verantwoording wordt afgelegd aan toezichthouder Autoriteit Consument en Markt (ACM). Elke twee jaar stuurt Enduris de ACM een Kwaliteits- en Capaciteitsdocument, waarin onder andere de investeringsplanning met betrekking tot de netten voor de komende jaren wordt toegelicht. De statutaire jaarrekening wordt vastgesteld door de algemene vergadering van aandeelhouders.

Directie

De directie bestuurt de vennootschap. De directie is belast met de ontwikkeling en uitvoering van het strategisch beleid van de onderneming en de bijbehorende risicobeheersing. De statutair directeur is Stedin Holding N.V.; Stedin Holding N.V. heeft bij volmacht bevoegdheden verleend aan een titulair directeur, die verantwoordelijk is voor de dagelijkse bedrijfsvoering van Enduris.

Raad van commissarissen

De raad van commissarissen van Stedin Holding N.V. heeft tot taak toezicht te houden op het beleid van de directie en op de algemene gang van zaken in de vennootschap en de met haar verbonden ondernemingen. De raad staat de directie met advies terzijde en richt zich naar het belang van de vennootschap en de met haar verbonden ondernemingen.

Aandeelhouders

De algemene vergadering van aandeelhouders van Enduris benoemt de directie. De bezoldiging van de directie wordt vastgesteld door de algemene vergadering van aandeelhouders van Enduris.

Toezichthouders

Autoriteit Consument en Markt (ACM) is belast met de uitvoering en het toezicht op de naleving van de Elektriciteits- en Gaswet. Daarnaast is de ACM verantwoordelijk voor de tarief- en kwaliteitsregulering van de energiemarkt. Het toezicht op de veiligheid van het gastransport is in handen van Staatstoezicht op de Mijnen (SodM). Het Agentschap Telecom houdt toezicht op de naleving van de Wet Informatie-uitwisseling Ondergrondse Netten. De Onderzoeksraad voor de Veiligheid is belast met het onafhankelijk onderzoek naar oorzaken of vermoedelijke oorzaken en categorieën van 'voorvallen'.

Externe accountant

Deloitte Accountants is de accountant van Enduris. Voor Enduris verricht zij de controle van zowel de statutaire jaarrekening als de reguleringsdata. Bij controle van de jaarrekening wordt een bevindingenrapport uitgebracht met daarin aanbevelingen ter verbetering.

Ondernemingsraad

DNWG Groep N.V. kent een gemeenschappelijke Ondernemingsraad die de belangen van de groepsmaatschappijen – waaronder Enduris – behartigt. Er vindt gestructureerd overleg plaats tussen de bestuurder en de raad.

Werknemersreglement

Het werknemersreglement geldt voor eigen en ingehuurd personeel, alsmede voor opdrachtnemers. In dit reglement is bepaald dat het op grond van de bepalingen in de Elektriciteits- en Gaswet, verboden is groepsmaatschappijen te bevoordelen bij het uitoefenen van werkzaamheden ten behoeve van Enduris boven concurrenten in de markt. Eveneens voorziet het reglement erin dat er geen informatie wordt verstrekt over aansluitingen en afnemers van Enduris aan groepsmaatschappijen en/of derden.

3. Enduris in één oogopslag

Kengetallen

	Eenheid	2017	2016
--	---------	------	------

Financiële kengetallen*

Resultaat

Totale omzet	mln. €	106,6	104,7
Omzet elektriciteit	mln. €	74,1	75,4
Omzet gas	mln. €	30,7	27,7
Overige omzet	mln. €	1,8	1,6
Bedrijfsresultaat (EBIT)	mln. €	20,4	21,1
Resultaat vóór belasting	mln. €	15,7	18,1
Resultaat na belasting	mln. €	12,5	15,4

Balans

Nettowerkkapitaal (1)	mln. €	-31,7	-11,2
Vaste activa	mln. €	519,9	496,6
Geïnvesteed vermogen (2)	mln. €	488,2	485,5
Eigen vermogen	mln. €	257,5	245,0
Kasstroom uit operationele activiteiten	mln. €	54,4	48,2

Financiële ratio's

Solvabiliteit (3)	%	48,1	47,9
Return on invested capital (4)	%	3,2	3,7
Return on equity (5)	%	6,1	7,4

	Norm	2017	2016
	werkelijk	werkelijk	werkelijk

EBIT/rentedekking (6)	≥ 1,7	4,6	6,2
FFO (voor rente)/rentedekking (7)	≥ 2,5	8,6	11,8
FFO (na rente)/schuld (8)	≥ 11%	17%	20%
Schuld/kapitalisatie (9)	≤ 60%	43%	44%

Definities:

1. Nettowerkkapitaal: Totaal vlottende activa minus kortlopende verplichtingen.
2. Geïnvesteed vermogen: Som van de vaste activa en netto werkkapitaal.
3. Solvabiliteit: Eigen vermogen x 100% gedeeld door het balanstotaal.
4. Return on invested capital: Resultaat vóór belasting x 100% gedeeld door het geïnvesteed vermogen.
5. Return on equity: Resultaat vóór belasting x 100% gedeeld door het eigen vermogen.
6. EBIT/rentedekking: (Bedrijfsresultaat voor rente en belasting + resultaat deelnemingen)/(bruto) rentelasten.
7. FFO (voor rente)/rentedekking: (Resultaat in het jaar na belasting+afschrijvingen+amortisatie+mutaties in voorzieningen+mutaties in derivaten+(bruto)rentelasten)/(bruto) rentelasten.
8. FFO (na rente)/schuld: (Resultaat in het jaar na belasting+afschrijvingen+amortisatie+mutaties in voorzieningen+mutaties in derivaten)/(langlopende verplichtingen +/- vooruitontvangen bijdragen van derden + kortlopende verplichtingen).
9. Schuld/kapitalisatie: (Langlopende verplichtingen +/- vooruitontvangen bijdragen van derden + kortlopende verplichtingen)/(balanstotaal +/- vooruitontvangen bijdragen van derden).

* De kengetallen zijn bepaald op basis van de geconsolideerde jaarrekening, de kengetallen van 2016 zijn aangepast als gevolg van een herclassificatie en een stelselwijziging.

** Enduris heeft geen eigen personeel, alle medewerkers zijn in dienst van DNWG Staff BV.

	2017	2016
--	------	------

Elektriciteit

Gemiddelde uitvalduur elektriciteit in minuten/aansluiting	16,8	14,6
Hoeveelheid storingen middenspanning met onderbreking	94	80
Getransporteerde hoeveelheid elektriciteit GWh	1.909	1.802
Aansluitingen elektriciteit grootverbruik	2.496	2.430
Aansluitingen elektriciteit kleinverbruik	212.640	211.376
Totale lengte in km. van alle netkabels van 50 kV, 30 kV, 20 kV, 10 kV en laagspanning, inclusief OV-kabels zoals ook in het vorige jaarbericht vermeld.	10.752	10.690

Gas

Gemiddelde uitvalduur gas in seconden/aansluiting	22	17
Getransporteerde hoeveelheid gas mln. m ³	464	469
Aansluitingen gas grootverbruik	717	729
Aansluitingen gas kleinverbruik	192.062	191.194
Totale lengte in km. van alle gasleidingen	4.897	4.880

Aantal switches kleinverbruik

Elektriciteit	19.119	15.817
Gas	18.208	15.308

Personeel**

Personeelsleden	0	0
FTE	0,0	0,0
Verzuim % jaargemiddelde	n.v.t.	n.v.t.

Investerings

Bruto investeringen	51,4	51,2
---------------------	------	------

4. Jaaroverzicht 2017

Januari

Aansluiten windparken

Eneco N.V. heeft Enduris opdracht gegeven voor de realisatie van de netaansluiting voor Windpark Liechtenstein, 2 turbines van 2,3 MW aan de Liechtensteinweg in Vlissingen-Oost. De aansluiting is oktober 2017 opgeleverd.

Zuidwest Wind BV heeft opdracht gegeven voor de realisatie van de netaansluiting voor een windpark van 3 turbines van 2,3 MW aan de Denemarkenweg in Vlissingen-Oost, met de optie om er nog een vierde bij te kunnen plaatsen.

Februari

Enduris ondertekent Zeeuws energieakkoord

Op 10 februari 2017 ondertekenden zo'n 25 partijen het Zeeuws Energieakkoord. Met deze ondertekening worden de krachten gebundeld om via intensieve samenwerking maatregelen te ontwikkelen waarmee de energietransitie in Zeeland wordt aan-gejaagd. Burgers en bedrijven worden actief betrokken.

Alle Zeeuwse gemeenten, de Provincie Zeeland en verschillende partijen zoals Enduris zetten hun handtekening onder dit akkoord. Het gezamenlijke uitgangspunt: het Zeeuws Energieakkoord wil door intensief samen te werken dat alle huizen energieneutraal zijn uiterlijk in 2045. In het landelijk Energieakkoord ligt de doelstelling in 2050. Dat betekent dat er snel beweging moet komen: het is aan de woningeigenaren om zelf actie te nemen; de ondertekenaars van het Zeeuws Energieakkoord helpen de woningeigenaren daarbij.

De ondertekening van het Zeeuws Energieakkoord is het startpunt van de samenwerking.

Maart

Enduris ondertekent Zeeuwse Green Deal

Op 31 maart 2017 heeft Enduris, en samen met Enduris de gemeenten Middelburg en Veere, de Green Deal Aardgasvrije wijken ondertekend in het bijzijn van een vertegenwoordiger van het Ministerie van Economische Zaken. Deze Green Deal heeft tot doel dat beleidsbepalers (i.c. gemeenten) en beheerders van infra-structuren samen op zoek gaan hoe woningen en bedrijven het beste aardgasloos van energie kunnen worden voorzien.

April

Solarpark Scaldia

Enduris ontvangt de opdracht voor de aanleg van de netaansluiting voor het Solarpark Scaldia in Vlissingen-Oost. Solarpark Scaldia is een 40 ha groot zonnepark dat aangelegd wordt op de kabel- en leidingenstrook die om het Sloegebied ligt. Met een opgesteld vermogen van 50 MW is dit het grootste solarpark dat in Nederland in aanbouw is. De netaansluiting wordt opgebouwd uit een 50 kV-schakelveld op HVS Borssele, een 2200 m lange 50 kV-verbinding en een 50 kV-schakelveld in een openlucht inkoopstation aan de Borsselsedijk te Nieuwdorp. Enduris zal de benodigde aanpassingen aan het 150/50 kV-station Borssele aanbrengen om het opgewekte vermogen te kunnen transporteren.

Mei

Kwaliteit, Processen & Data

Van 29 mei tot en met 1 juni 2017 heeft een belangrijke audit plaatsgevonden in het kader van de 'netbeheerders norm' NTA 8120. Twee auditoren van Kiwa hebben de organisatie onder de loep genomen. Vanuit strategie, beleid en doelstellingen is tot aan de uitvoering gekeken hoe Enduris haar Asset Managementsysteem heeft geregeld.

Er zijn twee expertise onderwerpen aan de orde gekomen, namelijk voor elektrisch: netwerkplanning middenspanning en voor gas: de meterkast met alle toebehoren, zoals de meters, de huisdruk-regelaars, hoofdkranen, meterbeugels, enz. De auditoren hebben een werkbezoek gebracht aan een meterwissel in Westdorpe en aan een project bij Mortiere in Middelburg.

De auditoren waren zeer positief over de werkwijze en de ontwikkeling binnen Enduris. Ze waren zeer te spreken over alle medewerkers die hebben meegewerkt aan de audit. Het resultaat is dan ook verlenging van het certificaat. Naast alle positieve punten zijn er ook een paar verbeteruggesties aangedragen en zijn er drie tekortkomingen geconstateerd.

Splitsing

Met het splitsen van de IT-systemen zijn alle activiteiten die nodig waren om de processen en systemen die binnen PZEM (voorheen DELTA) gezamenlijk gebruikt werden, op tijd gesplitst.

Juni

Enduris verkocht aan Stedin Groep

Vanaf 13 juni 2017 maakt DNWG Groep N.V. (voorheen Zeeuwse Netwerkhouding N.V.) deel uit van de Stedin Groep. Op die datum heeft de Stedin Groep de laatste handtekening gezet en is de transactie afgerond aan PZEM. Dat is een grote verandering, maar toch blijft er ook veel hetzelfde. De komende jaren gaat Enduris gewoon door als zelfstandig bedrijfsonderdeel binnen de groep. En ook belangrijk: er liggen veel kansen om door middel van samenwerking met de andere onderdelen van de Stedin Groep (de netbeheerder Stedin en de infraorganisatie Joulz), zaken slimmer, efficiënter of goedkoper aan te pakken. 'Samen Sterker' is het motto.

Juli

Kwaliteit, Processen & Data

Van 10 tot en met 12 juli 2017 heeft SodM een inspectie uitgevoerd op het gebied van omgevingsveiligheid voor het wonen naast het gasnetwerk van Enduris. Hierbij is onderzocht of ons veiligheidsmanagementsysteem goed functioneert. De conclusie is dat ons veiligheidsmanagementsysteem voldoende functioneert. Er is een vijftal aanbevelingen gedaan ter verbetering.

Augustus

Duurzaamheid en Innovatie

In het kader van het Zeeuws Energieakkoord is de start gemaakt met het maken van een roadmap voor "energieneutrale dorpen" in 2050. Nieuw daaraan is dat het een gezamenlijk traject is met een technische, financiële en sociaal-maatschappelijke insteek. Enduris levert daarbij de model- en procesondersteuning.

September

Programma Samen Sterker

De samenwerking met Stedin Groep krijgt steeds meer vorm. Er is een stevig programma opgestart met de naam 'Samen Sterker' waarin we samen gaan kijken waar we 'win/win' samenwerkingsmogelijkheden zien. Daarbij kijken we naar een aantal samenwerkingsprojecten, zoals: energietransitie en de rol van de Stichting Zeeuwse Belangen, de bediening van het werkgebied Goeree-Overflakkee, het combiwerk gas en water in samenwerking met Evides, bedrijfsscholen en HRM.

Enduris wint rechtszaak

Enduris wint een rechtszaak (hoger beroep) tegen de gemeente Hulst. De gemeente Hulst is in cassatie gegaan tegen deze uitspraak. De gemeente Hulst was de eerste Zeeuwse gemeente die Enduris vanaf 2015 precariobelasting ging heffen.

Daarna volgden andere Zeeuwse gemeentes. Hoewel inmiddels tot afschaffing is besloten, geldt er een overgangsregeling voor gemeenten die vóór 10 februari 2016 precario inden.

Oktober

Vectoriseren gasaansluitleidingen

Het digitaliseren van de gasaansluitleidingen vanuit DIASYS naar het GIS systeem (IRIS) is nagenoeg afgerond. In november gaat dit live en krijgen de grondroeders via Klic-meldingen de data in één kaart-laag aangeleverd. DIASYS gas wordt op 16 november uitgefaseerd. Hiermee is dit project ruimschoots voor de met SodM afgesproken deadline van 1 juli 2018 afgerond.

Enduris mede-initiatiefnemer Zeeuwse Energiedialoog

De klimaatafspraken van Parijs zijn een uitdaging voor Zeeland. Hoe dragen wij ons steentje bij? Waar liggen de kansen? Hoe verbinden we die met impulsen voor de Zeeuwse economie, woon- en leefomgeving? En wat kan dat bijdragen aan innovatie, werkgelegenheid en welbevinden? Tijdens de Zeeuwse Energiedialoog bespreken Zeeuwse bedrijven, overheden, onderwijsinstellingen, maatschappelijke organisaties en burgers hoe we dit gezamenlijk gaan aanpakken. De Zeeuwse Energiedialoog richt zich vooral op de onderlinge samenwerking. Wie is waarmee bezig en hoe versterken we elkaar als het gaat om energietransitie in de gebouwde omgeving en de industrie, en bij mobiliteit, duurzame opwekking, beheer van energiesystemen en (bestuurlijke) samenwerking.

De Energiedialoog is een initiatief van Proeftuin Maak het Verschil, Zeeuws Energieakkoord, Vereniging Zeeuwse Gemeenten, Waterschap Scheldestromen, Provincie Zeeland, SER Zeeland en Enduris.

Zeeuwse Week van de Veiligheid

Om de inwoners van Zeeland bewust te maken van veiligheidsrisico's en hen te attenderen op de mogelijkheid om zelf bij te dragen aan meer veiligheid in hun omgeving, initieert Veiligheidsregio Zeeland in oktober een Zeeuwse Week van de Veiligheid. Aan de week doen diverse organisaties in Zeeland mee. Ook Enduris doet mee. Omroep Zeeland zendt een item uit over een stroomstoring. Weten burgers wat ze kunnen doen bij een langdurige stroomuitval? Hoe zorgt netbeheerder Enduris ervoor dat stroomstoringen voorkomen worden? En wat zijn de tips als er toch een grote stroomstoring plaatsvindt? Een deskundige van Enduris geeft uitleg.

November

Bijeenkomst Energietransitie

Provincie Zeeland, gemeenten, waterschap, woningbouwcorporaties en industrie uit Zeeland hebben Enduris leren kennen tijdens de

bijeenkomst Energietransitie van Enduris op 16 november 2017. Enduris heeft zich voorgesteld als een belangrijke partij in Zeeland om de energietransitie mogelijk te maken. Het sleutelwoord was samenwerking; want alleen als we samen zoeken naar slimme oplossingen kunnen we de omslag maken naar een CO₂-neutrale toekomst. Tijdens de bijeenkomst werden vele contacten gelegd.

December

Geen afsluitingen van gas en stroom tijdens de kerstperiode

Tijdens de kerstperiode sluit Enduris (net als andere netbeheerders) geen klanten af van stroom en gas. In de winter is Enduris sowieso terughoudend met het afsluiten van klanten: bij vorst worden er geen klanten afgesloten, behalve als er sprake is van bijzondere omstandigheden zoals energiediefstal, onveilige situaties of als klanten categorisch weigeren een energiecontract af te sluiten.

5. Veiligheid

Enduris B.V. stelt zich ten doel om op klantgerichte en maatschappelijk verantwoorde wijze de bedrijfsprestaties continu te verbeteren. Leiderschap en in acht te nemen waarden en normen op het gebied van veiligheid zijn hierbij de drijfveren. Verbeteringen op het gebied van Veiligheid, Gezondheid en Milieu (VGM) zijn integraal onderdeel van de organisatiedoelstellingen. Directie, management en medewerkers zijn zich ten volle bewust van hun rol en verantwoordelijkheid op het gebied van Veiligheid, Gezondheid en Milieu.

Het uitgangspunt van 'veilig werken' geldt gedurende de gehele levenscyclus van de door Enduris beheerde infrastructuur. Dit begint bij het ontwerp, de aanleg en ingebruikstelling van deze infrastructuur, bestrijkt de exploitatie waaronder het beheer en onderhoud tot uiteindelijk het buiten gebruik stellen van het bedrijfsmiddel. Het omvat de technische en organisatorische maatregelen die redelijkerwijs van Enduris als verantwoordelijke gevraagd kunnen worden om ongewenste gebeurtenissen te voorkomen. Als er desondanks gebeurtenissen plaatsvinden die impact hebben op de gezondheid van de mens en belasting van het milieu, dan worden deze zoveel mogelijk beperkt en beheerst.

Beleidsmatige ondersteuning HSE

De afdeling Health, Safety en Environment (HSE) heeft in 2017 een bijdrage geleverd/inbreng gehad bij de totstandkoming/actualisering van onder andere:

- risico-inventarisatie en evaluatie;
- actualisatie van de 'Top 10 Veiligheidsregels' en de VGM beleidsverklaring.

Naast bovenstaande punten zijn ook onderstaande projecten opgepakt.

Milieucertificering ISO 14001

Samen met de afdeling 'Kwaliteit en Processen' en de milieu-coördinator heeft HSE inspanningen verricht die hebben geleid tot het succesvol doorlopen van de certificeringsaudit in december 2017. Vanaf 1 januari 2018 is het bedrijf ISO 14001 (milieuzorg) gecertificeerd.

Veiligheidscultuur

In mei hebben diverse veiligheidssessies plaatsgevonden, die enthousiast zijn ontvangen door de medewerkers. Naar aanleiding van een daarop uitgezette enquête zijn later in het jaar de uitkomsten van deze enquête gedeeld met de medewerkers. Daarbij is tevens dieper ingegaan op twee thema's die qua beantwoording er uit sprongen in de enquête, te weten sanctiebeleid en aanbieden van alternatief werk na een bedrijfsongeval.

Invoering PL-band

Naar aanleiding van een landelijk incident is een draagplicht van een armband (met opschrift PL) ingevoerd voor de ploegleider. Deze verplichting geldt in voorkomende gevallen zowel voor de BEI als de VIAG.

CROW 400

De CROW richtlijn 400, inzake het werken in verontreinigde grond, is de opvolger van de CROW 132. In het kort komt het er op neer dat Enduris ten opzichte van de oude norm in de uitvoering van de werkzaamheden minder (snel) maatregelen moet treffen maar dat in de werkvoorbereiding wel meer onderzoeksinspanningen worden verricht. Per saldo zal dit gunstiger uitvallen voor Enduris. De nieuwe norm wordt momenteel geïmplementeerd in de organisatie.

Cursus omgaan met agressie

In 2017 is deze cursus gegeven met als doel de weerbaarheid van de deelnemers te vergroten.

Securitybeleid

In september heeft de directie de securitybeleidsverklaring goedgekeurd en de OR heeft hiermee ingestemd. Dit beleid kadert afspraken en (naleven van) maatregelen op het gebied van security.

Asbest inventarisatie assets

Dit jaar is gestart met de asbestinventarisatie van assets. De bedoeling is dat alle stations worden gecontroleerd op de aanwezigheid van asbest en dat daarna via een sticker op de buitenzijde van de deur aangegeven wordt wat de betredingsstatus is van het station.

Leermomenten 2017

In totaal zijn er in 2017 284 meldingen op het gebied van HSE ingediend, variërend van verbeterpunten tot ongevallen. Er hebben zich twee voorvallen voorgedaan die hebben geleid tot verzuim, één voorval heeft geleid tot aangepast werk en bij één voorval was medische behandeling noodzakelijk. Alle leermomenten zijn zorgvuldig onderzocht en hebben waar nodig geleid tot maatregelen ter verbetering om herhaling te voorkomen.

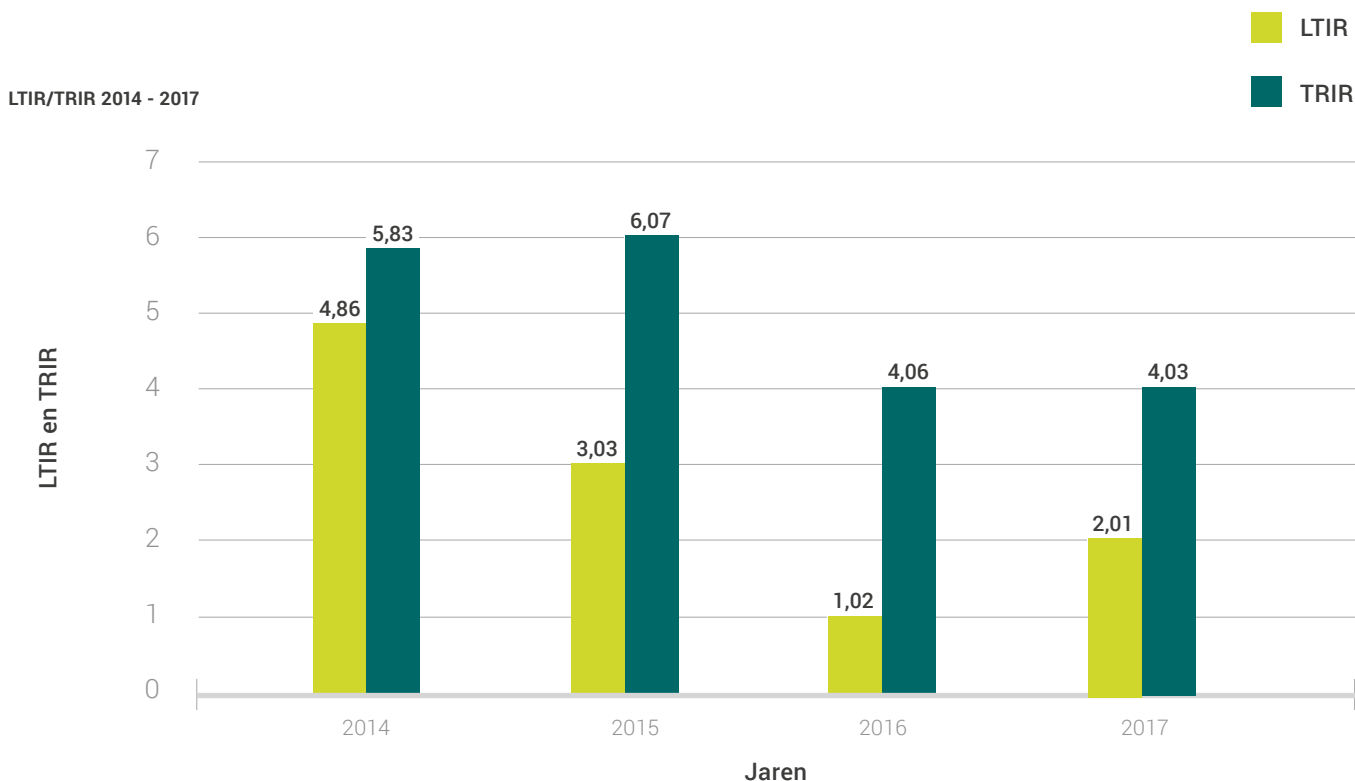
Ongevalscijfers 2017

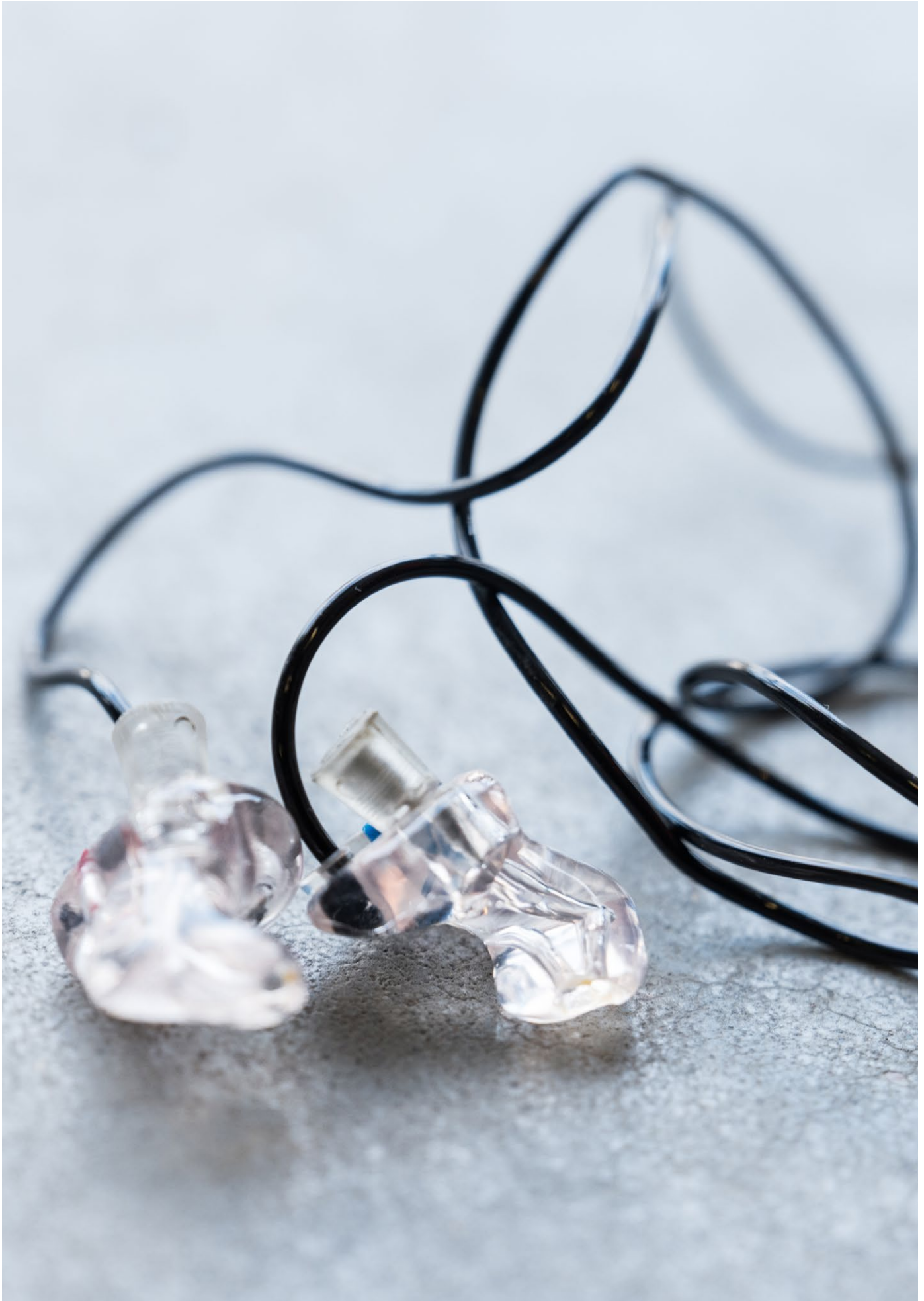
Over 2017 is de Lost Time Injury Rate (LTIR) en de Total Recordable Incident Rate (TRIR) bij DNWG Staff B.V. (Enduris heeft geen eigen personeel, alle medewerkers zijn in dienst van DNWG Staff B.V.) uitgekomen op 2,01 (1,02 in 2016) respectievelijk 4,03 (4,06 in 2016).

De begrippen zijn als volgt te definiëren:

LTIR = aantal dodelijke ongevallen en aantal voorvallen met verzuim per 1.000.000 gewerkte uren bij DNWG Staff B.V.

TRIR = aantal bij LTIR omschreven voorvallen plus het aantal voorvallen waaruit aangepast werk en/of medische behandeling noodzakelijk was per 1.000.000 gewerkte uren bij DNWG Staff B.V.

6. Betrouwbaarheid van de netten

Enduris B.V. zet zich in om het transport van elektriciteit en gas aan klanten optimaal te houden en om onderbrekingen in de voorziening zo snel mogelijk op te lossen. Het doel voor 2017 was om de jaarlijkse uitvalduur per klant te beperken tot niet meer dan 20 minuten voor elektriciteit en 30 seconden voor gas.

Een onderbreking van transport van elektriciteit of gas wordt vermeld op www.enduris.nl/storingen.

Jaarlijkse uitvalduur

Evenals voorgaande jaren was de betrouwbaarheid van het elektriciteits- en gastransport goed. Het aantal storingsminuten lag ruim onder de vooraf gestelde norm. Deze betrouwbaarheid heeft alles te maken met de kwaliteit van het netwerk en met een effectief onderhoudsbeleid.

Onderstaande tabel geeft de uitvalduur van de netten weer in 2017, afgezet tegen voorgaande jaren.

Jaarlijkse uitvalduur elektriciteit

	Enduris realisatie	Enduris norm	Landelijk
2017	16,8 minuten	20 minuten	24,4
2016	14,6 minuten	20 minuten	21,0
2015	15,6 minuten	21 minuten	32,9*
2014	16,5 minuten	21 minuten	20,0

Jaarlijkse uitvalduur gas

	Enduris realisatie	Enduris norm	Landelijk
2017	22 seconden	30 seconden	61 seconden
2016	17 seconden	30 seconden	58 seconden
2015	17 seconden	30 seconden	2 minuten, 9 seconden
2014	21 seconden	30 seconden	3 minuten, 14 seconden

* Deze uitvalduur van 32,9 minuten (in 2015) is voor een groot deel bepaald door een grote onderbreking in het landelijke net van TenneT. Zonder die onderbreking zou de score 20,7 minuten geweest zijn.

Betrouwbaarheid elektriciteitsnetten

De jaarlijkse uitvalduur is een internationale en veel gebruikte kwaliteitsindicator om de mate van betrouwbaarheid van de netten weer te geven. Het is het aantal minuten dat een gemiddelde klant uit het totale klantenbestand in een jaar geen elektriciteit heeft.

De jaarlijkse uitvalduur in 2017 was 16,8 minuten per aangeslotene en daarmee minder goed dan de drie voorgaande jaren. Met name in de (natte) maand december deden zich relatief veel onderbrekingen voor met een stevige impact (bijvoorbeeld Cadzand-Bad).

Over het algemeen is het elektriciteitsnet sterk gestandaardiseerd, waardoor er efficiënter en beter onderhoud kan worden gepleegd. Enduris toetst de wat oudere componenten van het net regelmatig op hun bedrijfszekere werking; waar nodig vernieuwt of vervangt Enduris deze componenten.

De schakelapparatuur en het centrale besturingssysteem van het Zeeuwse elektriciteitsnetwerk zijn modern en up-to-date. Oudere typen schakelaars zijn door de jaren heen vervangen door nieuwere, op afstand bedienbare types. Hierdoor kan Enduris bij storingen korte hersteltijden bereiken, wat bijdraagt aan een hogere beschikbaarheid van het netwerk. Enduris heeft haar storingsproces efficiënt ingeregeld, waardoor snel duidelijk is waar de storing is. Monteurs zijn snel ter plaatse en dat 24 uur per dag. Ook storingsverklimmers op belangrijke punten in het netwerk maken een snelle storingsafhandeling mogelijk.

Betrouwbaarheid gasnetten

In 2017 hebben zich géén storingen voorgedaan die een grote impact hebben op de betrouwbaarheidscijfers.

Net zoals bij elektriciteit is de jaarlijkse uitvalduur het meest gebruikte kengetal.

De jaarlijkse uitvalduur in 2017 bedroeg 22 seconden per aangeslotene en daarmee minder goed dan de drie voorafgaande jaren. Wederom was er de impact van vuurwerk in een straatkolk op 31 december die voor een langdurige onderbreking zorgde in het dorp Kattendijke (in 2016 in Nieuw- en St Joosland en in 2015 in Zaamslag).

Enduris analyseert de processen rondom het oplossen van storingen zorgvuldig met als doel om het aantal en de duur verder te verminderen. Veiligheid is de belangrijkste bedrijfswaarde. Bij een gasluchtmelding wordt er direct en adequaat gereageerd. Samen met collega netbeheerders neemt Enduris initiatieven om die processen (en daarmee een veilig gasvoorzieningssysteem) verder te verbeteren.

Voorkomen van graafschade

De belangrijkste oorzaak van gas- en stroomstoringen zijn graafschades. Enduris heeft de afgelopen jaren veel maatregelen genomen om graafschades te voorkomen, onder andere door het aanstellen van een graafschade preventiemedewerker. Deze medewerker heeft veelvuldig contact met aannemers in de regio en gezamenlijk worden goede resultaten behaald. Dit heeft er toe geleid dat het aantal graafschades sinds 2012 is gedaald. In 2016 lijkt deze daling te zijn gestagneerd; daarom oriënteert Enduris zich op verdere maatregelen.

Calamiteitenoefening

Ondanks het feit dat calamiteiten (langdurige transportonderbrekingen) in de elektriciteits- en gasvoorziening slechts weinig voorkomen, is het van belang om daarop voorbereid te zijn. Vanzelfsprekend beschikt Enduris over up-to-date noodplannen en worden jaarlijks oefeningen georganiseerd waarin crisisscenario's worden gesimuleerd.

7. Medewerkers

Veranderen

Voor DNWG stond 2017 in het teken van grote veranderingen. Belangrijk was de herinrichting van de organisatie als voorbereiding op de wettelijk verplichte afsplitsing van PZEM (voorheen DELTA) vóór 1 juli 2017. Een aantal - met name staf gerelateerde activiteiten die eerder door PZEM werden uitgevoerd - zijn vanwege de splitsing binnen de eigen organisatie ondergebracht. Dat had forse impact op mensen, processen en systemen. Deze complexe transitie is met veel inzet binnen relatief korte tijd succesvol afgerond.

Parallel daaraan heeft de eerste jaarhelft in het teken gestaan van de verkoop van DNWG en vervolgens de organisatie goed onderbrengen binnen Stedin Groep. Mensen vanuit DNWG en Stedin zijn vanaf deze zomer samen enthousiast aan de slag gegaan om te onderzoeken waar en hoe wij van elkaar kunnen leren en hoe we dingen samen kunnen doen.

Ontwikkeling van medewerkers

De verwachte krimp van de bevolking en de verhoogde uitstroom van jongeren uit de Zeeuwse regio veroorzaken een neerwaartse druk op de beschikbare arbeidskrachten in Zeeland. Verder stelt de toenemende complexiteit op zowel technisch gebied als op het gebied van regulering en financiering nieuwe eisen aan opleidingsniveaus van medewerkers. DNWG heeft gemotiveerde en goed presterende medewerkers nodig om haar doelen te kunnen bereiken. Daartoe is HR Development een belangrijk middel. Investeren in onze mensen heeft een positieve impact op onze dienstverlening. Strategische Personeelsplanning en de Prestatie- en Ontwikkelingscyclus (onder meer toekomstgerichte Persoonlijk Inzetbaarheids-Plannen, potentieelinschatting en opvolgingsplanning) zijn hierbij belangrijke instrumenten, welke integraal onderdeel van onze planning & control cyclus vormen. Medewerkers en leidinggevenden spreken structureel met elkaar over duurzame inzetbaarheid en werken op een planmatige wijze aan ontwikkeling en blijvende inzetbaarheid van medewerkers.

Er wordt veel geïnvesteerd in opleidingen die bijdragen aan veiligheid en vakmanschap. Naast een grote diversiteit aan veiligheidsopleidingen is een succesvol voorbeeld daarvan het DIVO-traject, waarbij mensen in een 2-jarig traject worden opgeleid naar het specialistische vak van monteur. Ook zijn in 2017 vanuit diverse afdelingen, zoals Asset Management, Projects en TUMS, wederom technische traineeships opgestart.

Management Development

Leidinggevenden hebben een spilfunctie bij het behalen van de organisatiedoelstellingen en bij het zorgen voor gemotiveerde en goed presterende medewerkers. Ons Management Development-beleid draagt bij aan de organisatiedoelstellingen op korte- en langere termijn en is afgestemd op onze visie, missie en kernwaarden. Het is van belang voor DNWG om op continue basis zeker te stellen dat zij leidinggevenden in huis heeft die de benodigde competenties hebben om de strategische doelen van de organisatie te kunnen behalen. Het MD(Management Development)-programma draagt daar aan bij. Zo hebben wij met alle leidinggevenden in een zogenaamde MD-café-sessie gekeken naar wat onder meer de energietransitie en technologische ontwikkelingen voor ons als organisatie betekent. Welke impact heeft dat op ons werk en wat vraagt dat van onze mensen? Tevens zijn wij in het kader van Management Development gestart met een ontwikkelingsprogramma voor talentvolle technici, die momenteel onder het middenkader werken en naar verwachting een stap kunnen gaan maken. Dat is erg succesvol verlopen en een tweede groep is eind 2017 van start gegaan.

8. Energietransitie

De energietransitie is nu voor iedereen zichtbaar geworden. Het Klimaatakkoord van Parijs, aardbevingen in Groningen en de bouw van windparken op zee. Maar ook de Zeeuwse Energiedialoog, zonneweides in aanbouw, berichtgeving over aardgasvrij wonen en werken: niets en niemand ontkomt er nog aan. Het is dan ook zeer inspirerend om te merken dat vele burgers, bedrijven en instanties hun schouders eronder zetten, vaak samen met Enduris.

Enduris neemt in de energietransitie regelmatig ook zelf het initiatief, met name om te wijzen op een slimmere (optimale) wijze van aansluiten van installaties op haar netten. Dat biedt de kans om met minder grote uitbreidingsinvesteringen de gevraagde transporten toch te kunnen faciliteren. Op die manier zorgen we er samen met alle stakeholders voor dat het energiesysteem zowel betaalbaar, bereikbaar als betrouwbaar blijft en zich meer en meer in de richting van duurzaamheid (vermindering van de CO₂-emissie) ontwikkelt. Alle medewerkers werken hier op de een of andere manier aan mee, de één wat meer zichtbaar dan de ander. Daar waar hieronder enkele voorbeelden en toekomstige ontwikkelingen worden toegelicht dienen dan ook slechts als een greep uit de vele activiteiten beschouwd te worden.

Zoals hierboven is geschetst vormt het beheer de instandhouding van bestaande en nieuwe gas- en elektriciteitsnetten in Zeeland de kerncompetentie (wettelijke taak) van Enduris. De energietransitie en met name het thema lage temperatuur warmte is aanleiding geweest om als Enduris toe te treden als partner in het Zeeuwse Energieakkoord. In dit akkoord spreken circa 25 organisaties af om via intensieve samenwerking maatregelen te ontwikkelen waarmee de energietransitie in Zeeland wordt aangejaagd en hoe daar burgers en bedrijven actief bij te betrekken.

Zeeuws Energieakkoord en Green Deal Aardgasvrije wijken

Het Zeeuws Energieakkoord (ZEA) heeft tot doel de bestaande koopwoningen te verduurzamen. In 2045 moet in Zeeland het gehele koopwoningbestand energieneutraal zijn. Dat heeft nog veel voeten in de aarde, zowel technisch, financieel als qua acceptatie. Enduris ondersteunt het ZEA door een drietal dorpsinitiatieven te helpen bij het opzetten van keuzes en strategieën om die dorpen

zo snel mogelijk klimaatneutraal te krijgen. Energieverbruiksdata, kennis van technieken en berekeningen ondersteunen dat.

Enduris is ook medeondertekenaar van de Green Deal Aardgasvrije wijken, samen met de gemeenten Middelburg en Veere. Ervaringen uit de ZEA-initiatieven worden uitgewisseld met die uit de Green Deal. Op die manier is een uitgebreid kennisnetwerk ontstaan waar beide partijen gemak van hebben.

Getijdenenergie en flexibiliteit

In de Grevelingendam zal een test- en onderzoekscentrum worden opgezet voor laag-verval getijde turbines. Omdat dit een relatief nieuwe manier van elektriciteitsopwekking is, wordt samen met de initiatiefnemers en de Hogeschool Zeeland gezocht naar mogelijkheden om deze turbines zo goed mogelijk in te passen in het elektriciteitsnet.

De energie, opgewekt in stromend water ten gevolge van het geringe hoogteverschil tussen de Oosterschelde en het Grevelingenmeer, kan worden opgeslagen, en op het moment dat de markt daar behoefte aan heeft én de netbeheerder ruimte heeft in het net, worden vrijgegeven. Dat is een vorm van 'flexibiliteit' die ook toegepast wordt met waterkrachtcentrales in bijvoorbeeld Noorwegen en Zwitserland en die een bijdrage kan leveren om energie in de toekomst 'betrouwbaar' en 'betaalbaar' te houden.

Dit onderzoek wordt momenteel uitgebreid met de mogelijkheid van elektriciteitsopslag in bijv. batterijen, of zelfs waterstof elektrolyse. Daarmee wordt de potentie van flexibiliteit gemaximaliseerd. Hiermee worden de kosten van het elektriciteitsnetwerk worden geoptimaliseerd.

Nieuwe warmtesystemen

Het uitfasen van aardgas roept de vraag op hoe we dan onze gebouwen blijven verwarmen (en ook onze industrieën van grondstoffen voorzien).

Enduris heeft belangstelling voor ontwerp, exploitatie en inpassing van nieuwe vormen van energievoorziening. Daarom voeren we onderzoeken uit naar het gebruik van geothermie, industriële restwarmte en warmtenetten.

Met die kennis ondersteunt Enduris gemeenten bij de keuzes voor alternatieve energiesystemen. De kennis en ervaring van Enduris bij het betrouwbaar en betaalbaar ontwerpen en exploiteren van het elektriciteits- en gasnetwerk komt daarbij goed van pas. Zo heeft een eerste haalbaarheidsstudie naar gebruik van restwarmte geleid tot enthousiaste reacties van de relevante stakeholders (gemeenten, industrie, energieleveranciers, woningbouwcorporaties). Enduris heeft hierbij het voortouw genomen en heeft kans gezien deze coalitie te smeden en te continueren voor een verdiepingsslag, die uiteindelijk moet gaan leiden tot een bestuurlijke 'go' of 'no go'.

Energie strategieën

Gemeenten hebben de taak gekregen (en vaak ook opgepakt) om zelf energieneutraal (of zelfs energie producerend) te worden. Het ontbreekt hen echter vaak aan data en kennis van wat daarvoor nodig is: hoeveel windmolens, vierkante kilometers zonneweide, kabels en leidingen zijn nodig om dat te realiseren. Ook de verschillende technieken van energieopwekking en -verbruik alsmede de economische en financiële kant van de doelstelling bevindt zich vaak buiten hun blikveld.

Enduris heeft een aantal gemeenten ondersteund met data, kennis en modellen om de doelstellingen om te zetten in strategieën om, met alle onzekerheid die er nu eenmaal is, toch stappen te kunnen zetten. Voorbeelden daarvan zijn: een beter begrip van de hoeveelheden opwekking die nodig zijn, het besef dat samenwerken met buurgemeenten wel eens heel interessant kan zijn (schaalvergroting en specialisatie m.b.t. opwekking en opslag), prioritering van wijken als het gaat om een wijkgerichte aanpak en onderbouwde keuzes voor alternatieve energiesystemen als aardgas buiten beschouwing wordt gelaten.

Industriële omgeving

De industrie is, zeker in Zeeland, een zeer grote energie- en grondstoffenverbruiker. Dat betekent dat de verduurzamingsopgave in Zeeland voor en zeer groot gedeelte bij de industrie ligt. Tegelijkertijd is de industrie juist ook een grote potentiële "energiesysteem ondersteunende dienstenleverancier". Industriële processen bieden grote mogelijkheden om de verwachten overschotten aan wind- en zonne-energie om te zetten in andere industriële processen dan wel in een energiedrager die beter bewaard kan worden dan elektriciteit. De industrie speelt dus een sleutelrol in de energietransitie.

Enduris ziet het als haar taak om opwekkers, industrie en eindverbruikers op een betrouwbare manier met elkaar te verbinden, zowel technisch (pijpen, kabels en transformatoren) als via marktfacilitering (handelssystemen en dataverkeer). Enduris heeft

daarom actief contact met Impuls Zeeland en Smart Delta Resources om deze wederzijdse dienstverlening verder te ontwikkelen.

Relatie met stakeholders

Enduris bouwt aan de relatie met haar stakeholders. Een actief netwerk met gemeenten, woningbouwcorporaties, onderwijsinstellingen, burgers en bedrijven wordt onderhouden om samen te ontdekken wat de gevolgen zijn van de energietransitie en hoe we daar met het meeste gemak en de minste maatschappelijke kosten en risico's invulling aan kunnen geven.

Gemeenten en dorpen worden door Enduris ondersteund met raad en daad (en data en kennis) om te verduurzamen. Met de Hogeschool Zeeland en University College Roosevelt wordt onderzoek verricht, en met allerlei bedrijven wordt geëxperimenteerd om te zoeken naar de optimale invulling. Zo wordt er door studenten van HZ en UCR onderzoek gedaan naar het ontwerp en de acceptatie van warmtenetten. En wordt met tankstations en bewoners geëxperimenteerd om met batterijen de kosten van elektrische ruimteverwarming en het opladen van elektrische auto's te minimaliseren.

Slimme meter

Enduris B.V. is als eigenaar van de energiemeter(s) verantwoordelijk voor het aanbieden en installeren van de slimme meter. De slimme meter vervangt de traditionele energiemeter(s) en verstuurt meterstanden automatisch naar de netbeheerder. De slimme meter registreert alleen het totale verbruik, niet het verbruik per apparaat. Er kan door de klant wel apparatuur, energieverbruiksmanagers genoemd, op worden aangesloten die meer inzicht geeft in het verbruik.

Grootschalige Aanbieding

De regionale netbeheerders van Nederland zijn in 2015 een grote operatie gestart: het vervangen van de huidige energiemeters bij bijna 8 miljoen Nederlandse huishoudens door nieuwe, slimme meters.

Dit komt voort uit afspraken van de netbeheerders met de overheid in het Energieakkoord. Dat Energieakkoord heeft tot doel om maatregelen te treffen om energiebesparing in Nederland in hoger tempo te realiseren, waarmee een bijdrage wordt geleverd aan het verminderen van de effecten van de voorspelde klimaatverandering wereldwijd. Het verschaffen van inzicht in het energieverbruik aan klanten door periodieke meetdata uit slimme meters helpt daar bij.

Alle Zeeuwse huishoudens en klein zakelijke aansluitingen krijgen voor 2021 gratis een (set) slimme meters (voor elektriciteit en/of gas) per postcodegebied aangeboden. Daarnaast zijn er in 2017, net zoals in voorgaande jaren, slimme meters geplaatst in nieuwbouw, bij grootschalige renovatie, bij reguliere vervanging én op speciaal verzoek.

In een Europese richtlijn is het streven opgenomen om in 2021 minimaal 80% van de huishoudens voorzien te hebben van slimme meters. Nederland heeft zich aan die richtlijn gecommitteerd en heeft dit via een AmvB wettelijk vastgesteld. Van de 32.768 aanbiedingen die Enduris in 2017 heeft gedaan, hebben 25.578 (circa 79%) geresulteerd in plaatsingen. Tot en met 2017 ligt het plaatsingspercentage nog op circa 86% waarmee ruimschoots aan de inspanningsverplichting wordt voldaan. Sinds 2012 zijn nu ruim 98.000 Zeeuwse huishoudens voorzien van een slimme meter(set) en heeft ruim de helft een aanbieding gehad. Daarmee ligt Enduris op schema om in 2021 100% van de aangeslotenen een aanbieding te hebben gedaan.

Ook in 2018 biedt Enduris kavelgewijs aan, waarbij aangrenzende postcodegebieden worden geselecteerd. Met de gemeentes die door deze geografische planning worden geraakt, worden separate afspraken gemaakt over het verslimmen van de gemeentelijke aansluitingen zoals pompen, gemalen en overige gemeentelijke adressen. Woningcorporaties kunnen een bulk-aanvraag doen via een versnelde procedure. Indien ze hier geen gebruik van maken, volgen deze adressen de reguliere wijze van aanbieden waarbij ieder adres separaat wordt benaderd met een brief.

Klanttevredenheid

Periodiek wordt de klanttevredenheid over het plaatsingsproces van de slimme meter gemeten. Sinds de start van de Grootschalige Aanbieding schommelt deze score rond de 8 op algemene tevredenheid. Daarmee scoort Enduris relatief hoog ten opzichte van collega netbeheerders.

Imago van de slimme meter

Het imago van de slimme meter staat onder druk door verschillende kwaliteitsissues, die in de loop van 2017 aan het licht zijn gekomen. Met veel zorg en aandacht hebben we proactief onze klanten benaderd en de meters die niet in orde waren gewisseld. We werken intensief met meterleveranciers samen aan de kwaliteit ervan.

In 2017 heeft de landelijke campagne van alle netbeheerders 'Ons Energienet' gedraaid. In commercials op televisie, sociale media en een speciale website is kennis over het Energienet en netbeheer overgebracht op het Nederlandse publiek. Met als doel om de grote operatie als de grootschalige aanbieding van slimme meters een boost te geven. Eind 2017 is met alle netbeheerders besloten de campagne geen vervolg te geven. Reden hiervoor was dat we als netbeheerders hebben onderkend dat de campagne niet heeft gebracht wat er mee beoogd was, namelijk positieve beeldvorming over de slimme meter. In 2018 wordt op een andere wijze verder uiting gegeven aan de behoefte om onze klanten inzicht te geven in het belang van de slimme meter.

9. Projecten

Upgrade kanaalkruising hoogspanningsverbinding Westdorpe – Cambron

In maart 2017 is de uitvoering van het project "Vervangen kanaalkruising 50 kV-kabelverbinding Westdorpe – Cambron" van start gegaan. Deze hoogspanningsverbinding bestaat voor een (klein) deel uit ondergrondse kabel en uit een bovengrondse hoogspanningslijn. Door toenemend elektrisch verbruik in de regio Hulst was het nodig om de capaciteit te verhogen. Bottleneck is het eerste gedeelte van de kabelverbinding waar de kabels onder andere het Kanaal van Gent naar Terneuzen kruisen. Dit stuk kabel is aangelegd in de jaren zestig en is een zogenaamde oliedrukkabel. De vervangende kabel is een kunststofkabel met aluminium geleiders met een doorsnede van 800 mm². Door netaanpassing is de totale verbinding geschikt gemaakt voor energietransport tot 44 MVA.

Om de nieuwe kabelgeleiders het kanaal te laten kruisen is gebruik gemaakt van twee gestuurde boringen met elk een lengte van 950 meter. Het diepste punt lag op 24 meter (NAP). Zowel het realiseren van de boringen als de aanleg van de kabels is door aannemer Van Vulpen uit Gorinchem verzorgd.

Tijdens het project is de vervallen oliedrukkabel verwijderd. Maar ook de garnituren zoals verbindingsmoffen en expansievaten zijn verwijderd. De achterblijvende kabeldelen zijn met kappen afgedopt zodat er geen restolie in het milieu terecht kan komen. Het project is in mei succesvol opgeleverd.

Reparatie hoogspanningstransformatoren gemeente Hulst

Begin 2017 vormden de resultaten uit de olieanalyse bij één van de hoogspanningstransformatoren op hoofdverdeelstation Cambron in Hulst aanleiding tot het doen van vervolgonderzoek. De hulp van STS (Smit Transformator Service) is ingeroepen voor het doen van metingen aan de transformator, waaruit een defect aan de regelschakelaar bleek. De regelschakelaar is een belangrijk onderdeel van de transformator, deze maakt het mogelijk onder wisselende belasting de spanning op het juiste niveau te houden.

Voor reparatie van het defect moest de transformator verplaatst worden naar de werkplaats van STS in Nijmegen. Een uitdagend karwei gezien het gewicht van de transformator ruim 50 ton bedraagt. De transformator is door de firma Mammoet uit de transformatorcel gehesen en getransporteerd naar Nijmegen.

In de werkplaats is de hoogspanningstransformator gerepareerd, gereviseerd en beproefd. Er is vastgesteld dat de restlevensduur 95% bedraagt, waarmee de transformator nog jaren mee kan.

De transformator is in juli weer teruggeplaatst in Hulst, waarna de andere hoogspanningstransformator uit Hulst eenzelfde traject heeft ondergaan. De aangeslotenen in de gemeente Hulst hebben niets gemerkt van deze ingrijpende operatie door de aanwezige redundantie in het Enduris-net en een knap stukje vakmanschap van de betrokkenen.

Ontwikkelingen op het gebied van automatisering in het Enduris-net

In het middenspanningsnet van Enduris worden op belangrijke locaties diverse installaties geplaatst die op afstand te bedienen zijn. Met als doel om meer grip te krijgen op de uitvalduur. Met deze installaties hoopt Enduris storingen sneller op te kunnen lossen en zo de belangrijke prestatie-indicator uitvalduur te verlagen. In 2017 zijn er de nodige installaties bijgeplaatst zodat de teller eind 2017 op 33 installaties met "verrebediening" stond.

Naast bovengenoemde ontwikkeling in het middenspanningsnet, gebeurt er ook steeds meer in het laagspanningsnet. De toename van zonnepanelen in het Enduris-net zorgt ervoor dat het spanningsniveau in het net steeds meer varieert. Daarom zijn in 2017 proeven uitgevoerd met een elektronische laagspanningsregelaar en een regelbare transformator, die beiden de spanning in het net naar het juiste niveau regelen. De verwachting is dat er met deze regelaars in de toekomst op een slimme manier meer spanningsproblemen opgelost/voorkomen kunnen worden.

Ook is in 2017 een pilot gestart met het meten van de laagspanningskabels in een transformatorstation. Deze metingen worden gebruikt om het elektrisch gedrag van onder andere warmtepompen, zonnepanelen en E-vervoer in beeld te brengen om waar nodig ontwerprichtlijnen bij te stellen.

Uitbreiding netcapaciteit omgeving Engelandweg in Vlissingen-Oost

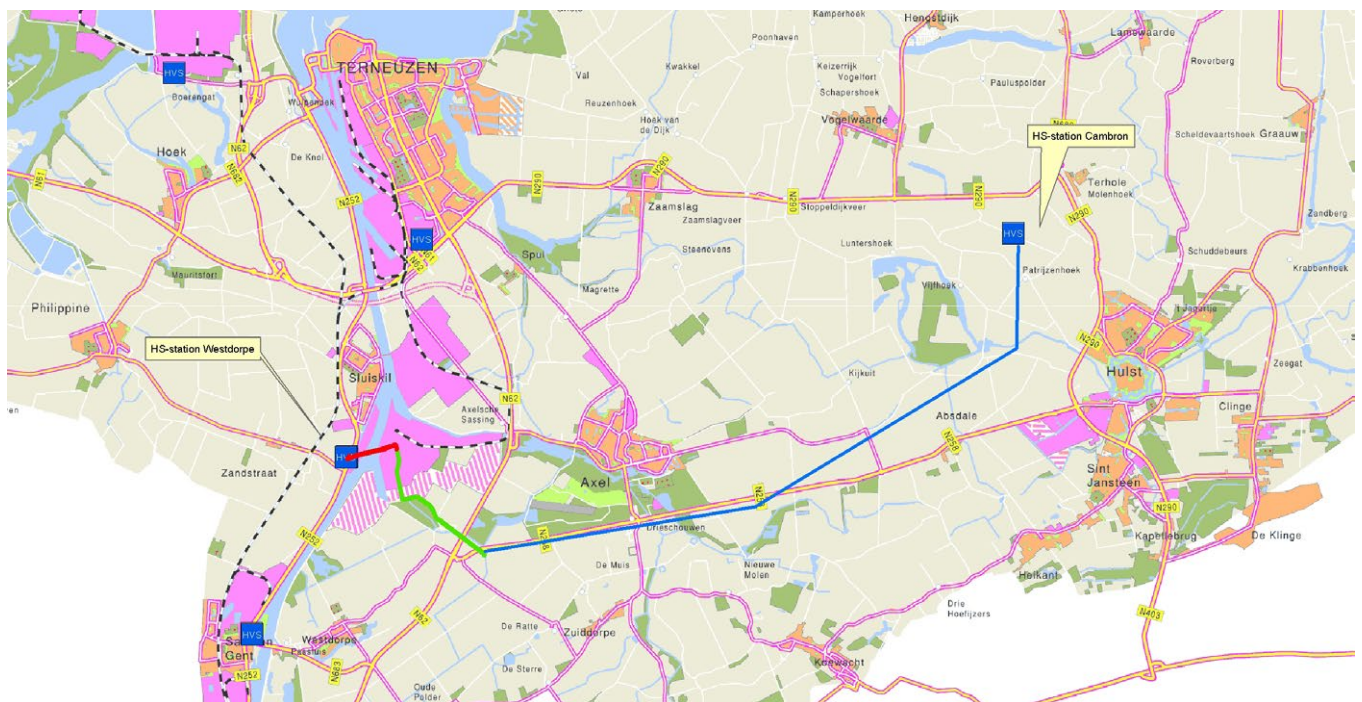
Begin 2017 is het nieuwe schakelstation aan de Engelandweg in Vlissingen-Oost opgeleverd. Dit begon met het aanleggen van voedingskabels hetgeen eind 2016 is afgerond. De twee nieuwe

voedingskabels verbinden het schakelstation met hoogspanningsstation Middelburg en worden in eerste instantie op 10.000 Volt aangesloten maar zijn geschikt om op termijn op 20.000 Volt te worden aangesloten waardoor ze twee keer zoveel energie kunnen transporteren. Deze netuitbreiding was nodig om de groei van de opwek van windenergie en het energieverbruik van de voedsel-industrie in deze omgeving te kunnen inpassen. De uitbreiding maakt het mogelijk om circa 35 MVA aan duurzame opwek en energie-opname in deze omgeving te faciliteren. Tevens zijn er in 2017 een aantal aansluitingen van windparken en bedrijven op dit station gerealiseerd.

Verwijderen 50 kV-kabels door Westerschelde tussen Bakendorp en Eendragtspolder

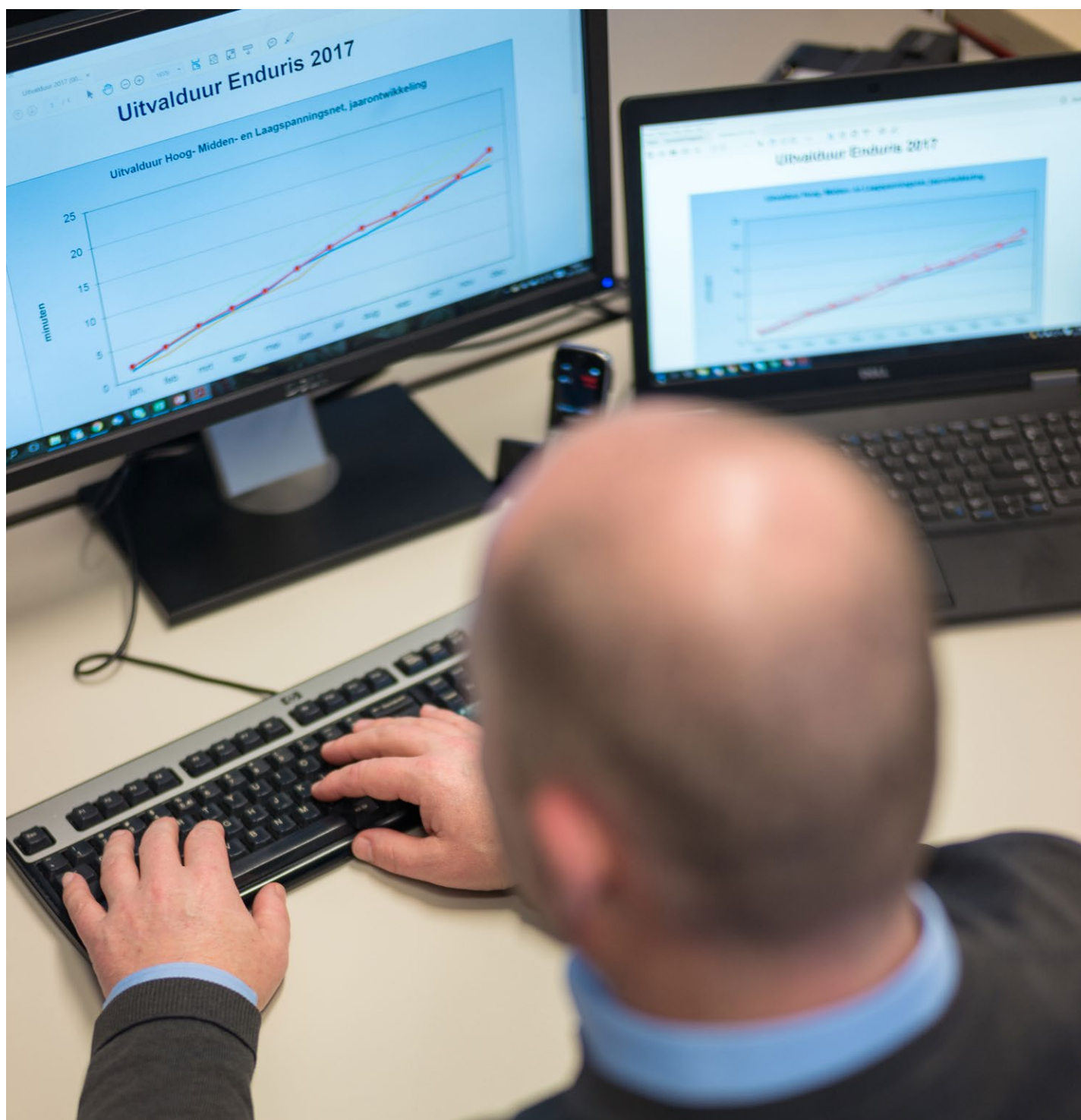
Met het (deels) verwijderen van kabels in de Westerschelde komt er een eind aan een stukje geschiedenis dat terug gaat naar

de vroege geschiedenis van netbeheerder Enduris, toen nog PZEM (Provinciale Zeeuwse Elektriciteits Maatschappij) genaamd. De kabelverbindingen 2 en 3 tussen Bakendorp in Zuid-Beveland en de Eendragtspolder in Zeeuws-Vlaanderen, maakten deel uit van een 50 kV-hoogspanningsverbinding tussen Goes en Terneuzen. De kabels die in 2017 deels zijn verwijderd, zijn in 1958 resp. 1965 aangelegd. Verbinding 2 was al in 2013 buitenwerking gesteld en verbinding 3 in 2015. Na het uitvoeren van diverse onderzoeken en een gedegen voorbereiding kon er in september op het water gestart worden. Het project werd in december afgerond. Van de 11.000 meter kabel die er lag is er 4.400 meter verwijderd. Dat zijn de stukken die in de vaargeul lagen en de stukken met zogezegd de 'minste dekking', ofwel met het minste zand erboven. Omdat de bodem van de zee continu verandert zal de dekking gaan verschuiven en daarom wordt het resterende gedeelte van de kabels in de gaten gehouden en mogelijk worden er in de toekomst nog stukken kabel verwijderd.

10. Aantoonbaar in control

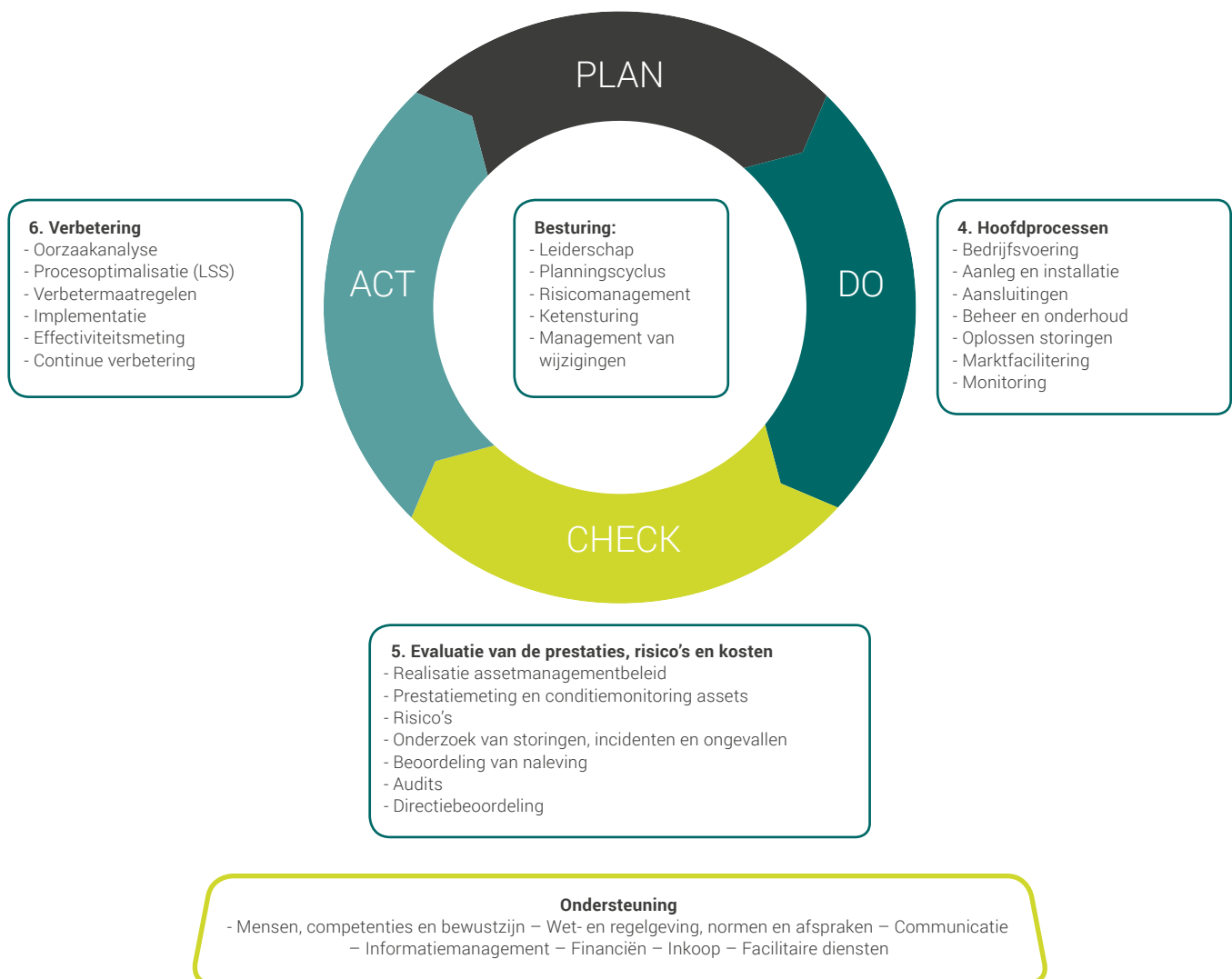
Het management van Enduris B.V. is verantwoordelijk voor de inrichting en effectieve werking van het interne risicobeheersings- en controlesysteem. Dit systeem zorgt er voor dat strategische, operationele en financiële doelstellingen worden gehaald. Betrouwbare financiële en niet-financiële verslaglegging en het handelen in overeenstemming met de wet- en regelgeving zijn op alle organisatorische niveaus geïmplementeerd.

Integraal Management Systeem

Er worden hoge eisen gesteld aan de continuïteit van de elektriciteits- en gasnetten die Enduris beheert. De nadruk ligt daarbij op kwaliteit en veiligheid. Deze eisen zijn verwoord in diverse wetten en regelgeving. Om aan deze eisen te voldoen, maakt Enduris gebruik van een Integraal Management Systeem (IMS), gebaseerd op de normeringen van NTA 8120 en ISO 9001. De werking van dit systeem is beschreven in het kwaliteitsbeleid van Enduris en is vastgelegd in zogenaamde Kwaliteits- en Capaciteitsdocumenten.

Belangrijke onderdelen om in control te blijven zijn:

- Het kwaliteitsmanagementsysteem en certificering (ISO 9001, NTA 8120, ISO 27001);
- Periodieke risicoanalyses en risicorapportages voor directie en managementteam;
- Project-risicomanagement;
- Audits op opzet, bestaan en werking van de ingerichte en beschreven processen door de toezichthouders;
- Business Unit Review (BUR) en Management in Control Statement (MiCS);
- Planning- en controlcyclus en het proces voor maand-, kwartaal- en jaarafsluiting;
- Letter of Representation (LoR);
- Beschrijving van de administratieve organisatie en internal control voor de belangrijke financiële processen;
- Interne autorisatieregeling en externe procuratieregeling;
- Crisismanagementorganisatie en -procedure, -trainingen en -trainingsevaluaties;
- Regelmatige bewustwordingsacties voor de medewerkers op het gebied van veiligheid, waarbij Enduris streeft naar een proactieve veiligheidscultuur;
- Personeelselectiebeleid;
- Verantwoording aan toezichthouders zoals Autoriteit Consument en Markt (ACM), Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) en de Raad van Bestuur Stedin Groep.

Integraal management systeem: prestatie management en continu verbeteren

Prestatiemanagement is een systematiek waarbij Enduris op basis van financiële en niet-financiële informatie stuurt op de activiteiten binnen de organisatie. Vanuit de strategie werkte Enduris de operationele doelstellingen top-down uit in de Balanced Score Card (BSC). De operationele en financiële doelstellingen per afdeling zijn vervolgens verwerkt in resultaatgerichte afspraken (RGA) per medewerker en dragen zo bij aan de uiteindelijke realisatie van de strategie.

Ook continu verbeteren is een belangrijk onderdeel van de strategie. Hiervoor maakt Enduris gebruik van een integraal management-systeem op basis van Plan, Do, Check en Act (PDCA).

Kwaliteit

Het integrale managementsysteem is ook gedurende 2017 vanuit diverse invalshoeken meerdere malen getoetst op inrichting en werking. Hierbij is onder andere de effectiviteit van verbetermaatregelen getoetst. Er zijn periodieke opvolgingsaudits geweest in het kader van ISO 9001, ISO 27001 en NTA8120. De betreffende certificaten zijn succesvol verlengd.

In 2017 zijn de inspanningen op het gebied van continu verbeteren gecontinueerd. Denk hierbij aan het opzetten van ketenprocesbesturing, het toepassen van Lean Six Sigma (LSS) en het doorvertalen van strategische doelstellingen naar afdelingsdoelstellingen en individuele resultaatafspraken (RGA's). Daarnaast heeft omgevingsmanagement als speerpunt aandacht gekregen.

Het tijdig opvolgen van verbeteracties was, net als vorig jaar ook in 2017 een aandachtspunt (met name de realisatie ten opzichte van de initiële plandatum). Er wordt gebruik gemaakt van een integraal verbeterregister waarin bevindingen en verbeteracties vanuit audits, managementletters, onderzoeken van SodM en ACM en mitigerende maatregelen naar aanleiding van risicoanalyses worden geregistreerd en opgevolgd door automatische workflows. Het percentage is wederom verbeterd van circa 57% naar 62%. Er zal ook in 2018 sterk gestuurd worden op deze opvolging om het percentage nog verder te laten stijgen.

In de Stuurgroep Management Systeem (SMS) van september 2017 is de directiebeoordeling over het eerste half jaar behandeld en vastgesteld. In de opzet van het beoordelen van de effectiviteit van het integrale management systeem (IMS) wordt twee keer per jaar de maturity van het systeem gemeten middels een spinnenwebgrafiek met de relevante onderdelen.

In 2017 is verder gewerkt aan het verder integreren van de onderdelen risicomanagement, informatiebeveiliging en HSE in het kwaliteitsmanagementsysteem. In het kader van de nieuwe wetgeving op het gebied van privacy (AVG) waaraan Enduris per 25 mei 2018 moet voldoen is een project opgestart om hiervoor de benodigde onderdelen in te richten.

De documentatie ten behoeve van het IMS wordt beheerd in het kwaliteitsbeheersysteem (KBS). Het KBS is gevuld met relevante informatie en documenten ter ondersteuning van de algehele bedrijfsvoering: van strategie tot werkinstructie of van plan tot verbeteractie.

Processen

In 2017 zijn door de methodiek Lean Six Sigma (LSS) procesoptimalisatie en procesverbetering professioneler opgepakt. Er is veel aandacht besteed aan het optimaliseren van de ketenprocessen. De stuurinformatie ten behoeve van het projectenproces is in 2017 grotendeels beschikbaar gekomen en toegankelijk via een cockpit in het KBS. Naast de doorlooptijd van projecten is nu informatie beschikbaar waar in het ketenproces projecten vertraging kennen en waar er sprake is van rework. Er is op dit gebied nog ruimte voor verdere verbetering.

Met Lean Six Sigma zijn diverse processen geoptimaliseerd zoals het proces aansluitingen kleinverbruik, planningsproces onderhoud en retourproces meters.

In 2017 zijn 6 kandidaten opgeleid en gecertificeerd als GreenBelt na het afleggen van het theorie-examen en het uitvoeren van een praktijkopdracht. In december 2017 is een nieuwe groep van 6 kandidaten gestart met de derde GreenBelt opleiding.

In 2017 is het inrichten van ketenprocesbesturing voor de operationele hoofdprocessen ketenprocesbesturing voortgezet. Dit met als doel om de kwaliteit van de processen te verhogen op het gebied van de kwaliteit van de producten (betrouwbaarheid), dienstverlening (effectiviteit) en kosten (efficiency). Hiervoor worden stapsgewijs metingen ingericht ten aanzien van de volledigheid, juistheid en tijdigheid van de processtappen. Door het opzetten van deze besturing komen de processen verder 'in control'.

Risicomanagement

Het integraal managementsysteem (IMS) van Enduris, waarin processen, procedures, rapportages en control(e)s zijn vastgelegd is er ook, en niet in het minst, om de risico's te beheersen. Door het bedrijfsbreed toepassen van risicomanagement wordt een zo compleet mogelijk inzicht in de (belangrijkste) risico's nagestreefd en zijn mitigerende maatregelen te definiëren dan wel worden risico's bewust geaccepteerd (of de effecten ervan verzekerd).

Er wordt onderscheid gemaakt in drie verdedigingslijnes ('Lines of defense') voor risicomanagement¹. De eerste verdedigingslijn wordt gevormd door de operationele afdelingen en het management. Zij zijn verantwoordelijk voor het identificeren, beoordelen, managen en evalueren van alle risico's binnen de eigen afdeling. De tweede verdedigingslijn wordt gevormd door de staffuncties, zoals HSE, Finance & Control en Risicomanagement. Zij ondersteunen en adviseren de eerste lijn bij de implementatie, borging en monitoring (integratie) van risicomanagement. Risicomanagement is verant-

woordelijk voor het formuleren van het risicobeleid, het bewaken van het risicomanagementproces en het rapporteren aan het management van Enduris. De grootste risico's worden ieder kwartaal door het managementteam besproken tijdens de Stuurgroep Management Systeem (SMS). De derde verdedigingslinie wordt gevormd door Internal audit. Zij toetsen periodiek de opzet, het bestaan en de (effectieve) werking van de interne processen en beheersmaatregelen.

Sinds 2012 voert het management jaarlijks een Strategic Risk Assessment uit. Hierbij worden de belangrijkste risico's in kaart gebracht die het behalen van de strategische doelen potentieel bedreigen. Voor deze risico's worden de meest belangrijke, al getroffen beheersmaatregelen vastgelegd; vervolgens worden deze 'key controls' periodiek gevalideerd op effectiviteit van de werking. Waar nodig worden aanvullende maatregelen getroffen.

In 2016 is een nieuwe opzet ten behoeve van het uitvoeren van risicoanalyses gerealiseerd. Er is nu een integraal risicoregister beschikbaar.

Eind 2016 zijn de strategische risico's, horende bij de strategische doelstellingen van 2017 vastgesteld. Er zijn 34 beheersmaatregelen verbonden aan deze strategische risico's en die zijn gedurende 2017 gevalideerd.

Daarnaast zijn er 30 maatregelen voor proces- en thematische risico's gevalideerd. De resultaten van deze validaties zijn meegenomen in de Management in Control Statements.

Over de onderdelen van het IMS communiceert Enduris regelmatig met de medewerkers via het intranet (WerkNet). Op de goede werking van de controlesystemen worden gedurende het jaar interne audits uitgevoerd. De conclusies en aanbevelingen die vanuit de bevindingen van de interne en externe audits worden gerapporteerd, worden opgevolgd door het nemen van passende maatregelen en het implementeren van verbeteringen. Dit wordt periodiek gemonitord door de Stuurgroep Management Systeem (SMS).

Risicobereidheid

Enduris beoordeelt de risicobereidheid tijdens verschillende risk assessments. Per risico worden de kans van optreden en de impact op de zes bedrijfswaarden bepaald. Is één van beide of zijn beiden te hoog, dan ontwikkelt en implementeert Enduris aanvullende maatregelen. In het risicomanagementbeleid is opgenomen dat er voor alle risico's die middelmatig of hoger zijn, maatregelen moeten genomen worden. Als het restrisico daarna nog te hoog blijft, wordt een vervolgstap overwogen.

De vervolgstap kan bestaan uit:

- het accepteren van het hoge restrisico met een verhoogde monitoring en mogelijke verbeteracties op het gebied van

schadebeperking voor het geval het incident zich voordoet;

- het delen van het hoge restrisico met een derde partij in bijvoorbeeld een joint venture of het verzekeren van het restrisico.

Daarnaast bepaalt Enduris ook haar totale risicocapaciteit en -bereidheid op basis van de financiële ratio's. Per kwartaal wordt in de risicorapportage het totaal van de daadwerkelijke netto risico's vergeleken met deze capaciteit en bereidheid. Indien noodzakelijk wordt er bijgestuurd.

Management in Control Statements

Over 2017 verstrekten de business unit managers twee keer een 'Management in Control Statement' (MiCS) aan de directeur van Enduris. Daarmee verklaarden zij dat zij daadwerkelijk 'in control' waren over 2017 over de wijze waarop het bedrijf wordt geleid, qua behalen van de doelstellingen, veiligheid, compliancy, bedrijfsprocessen en financiën. De MiCS wordt onder andere onderbouwd door validatie van de belangrijkste beheersmaatregelen. Deze maatregelen zijn geïdentificeerd middels de risicoanalyses die onderdeel zijn van de risicomanagementcyclus. De Management in Control Statements vormen de basis van de in Control verklaring van Enduris aan de Raad van Bestuur Stedin Groep.

Ontwikkeling van de risico's in 2017

Bij de Strategische Risico Analyse (SRA) worden de belangrijkste risico's in kaart gebracht die het behalen van de strategische doelen potentieel bedreigen. Voor deze risico's worden de meest belangrijke, al getroffen beheersmaatregelen vastgelegd; vervolgens worden deze beheersmaatregelen periodiek gevalideerd op effectiviteit van de werking. Waar nodig worden aanvullende maatregelen getroffen.

Overzicht van de belangrijkste risico's

Onderstaand zijn de belangrijkste risico's van Enduris over 2017 beschreven. Ook is per risico aangegeven op welke wijze de kans op en/of de impact van dat risico wordt verlaagd. Naast de 14 strategische risico's zijn er 234 grote en kleine operationele risico's genoteerd waarvoor gepaste beheersmaatregelen zijn opgesteld. Deze risico's worden regelmatig geëvalueerd. Op basis hiervan kan worden gesteld dat Enduris voor de bekende risico's in control is.

• Strategisch

- Als gevolg van verandering van eigendom bestaat de kans dat Enduris haar zelfstandigheid verliest en er een vorm van integratie zal komen waardoor medewerkers hun baan verliezen. Dit risico is nog steeds actueel. Daar waar mogelijk maakt de directie zich sterk om hoogwaardige werkgelegenheid in stand te houden, dit in overleg met Stedin.
- Als gevolg van onvoldoende borging van de kwaliteit van de infrastructuur bestaat de kans dat de onderbrekingsduur en

¹ Naast de drie genoemde interne verdedigingslijnes, wordt ook nog een tweetal externe verdedigingslijnes onderkend (i.c. linie 4: de externe accountant en linie 5: toezichthouders).

onderbrekingsfrequentie toenemen. Hierdoor kan de betrouwbaarheid van de infrastructuur afnemen en het imago van de asset owners schade oplopen.

Om dit risico te mitigeren wordt ieder kwartaal de KPI-prestatiescore van de onderbrekingsduur en onderbrekingsfrequentie in beeld gebracht. Bij een achterblijvende score ten opzichte van de norm wordt er (passende) actie ondernomen.

- Als gevolg van onzorgvuldig (uitgevoerd) graafwerk in het beheersgebied van Enduris op het gebied van gas en elektriciteit bestaat de kans dat medewerkers en/of de omgeving (ongemerkt) worden blootgesteld aan werken en/of leven in onveilige situaties en/of 'levering' van energie verstoord raakt. Hierdoor bestaat de kans dat grote(re) groepen afnemers langere tijd zonder energie zitten en kostbare ad hoc reparaties moeten worden uitgevoerd.

Om graafschades te voorkomen houdt Enduris zoveel mogelijk toezicht op graafwerkzaamheden waarbij overtreders direct worden aangesproken en gecorrigeerd op hun gedrag. Grondroerders en aannemers worden vooraf geïnformeerd en gestimuleerd om vrijwillig graafschades te melden indien deze zich voordoen. Er wordt gerapporteerd op voorkomende schades en deze worden grondig geanalyseerd om herhaling te voorkomen. Waar nodig spreekt Enduris met de veroorzaker en stelt deze eventueel aansprakelijk.

- **Operationeel**

- Tot en met 1991 zijn in het MS-net massamoffen gebruikt voor het met elkaar verbinden van kabeldelen. Storingen in deze massamoffen maken al jaren een aanzienlijk deel uit van de oorzaken van storingen in het MS-net van Enduris. Om dit te voorkomen worden jaarlijks circa 100 massamoffen selectief vervangen.
- Als gevolg van ongeautoriseerde toegang tot gegevens of systemen door eigen personeel, bestaat de kans dat een inbreuk gemaakt wordt op de integriteit of vertrouwelijkheid van gegevens, waardoor de vertrouwelijkheid en integriteit van gegevens niet gewaarborgd kan worden. Hiervoor heeft Enduris een Identity Management and Access (IAM) traject opgestart om zodoende het beheren en beheersen van rechten voor zowel ICT als gebruikers te versimpelen. Er is tevens een softwaretoepassing (GRC-tool: Governance, Risk & Compliance) geïmplementeerd voor het beheren en beheersen van de risico's met betrekking tot informatiebeveiliging.

- **Compliance**

- Als gevolg van het niet goed opvolgen van wijzigingen in de regelgeving, bestaat de kans dat Enduris niet goed op de hoogte is van de geldende regels waardoor Enduris niet compliant is en een Kritische Tekortkoming (KT) krijgt bij een audit en/of een boete krijgt van ACM.
Enduris zorgt ervoor dat er op elk niveau van het externe overleg over de regelgeving, gedurende het hele proces, vertegenwoordigers/meelezers aangehaakt zijn. Hierdoor blijft de organisatie op de hoogte van de wijzigingen en de voort-

gang. Daarnaast zijn er interne structuren opgezet (zoals het sector-reguleringsoverleg) waarin deze informatie op structurele wijze gedeeld, geanalyseerd en besproken wordt.

- **Financiële verslaggeving**

- Als gevolg van het niet transparant kunnen splitsen van de stafkosten over DNWG Infra en Enduris, bestaat de kans dat de financiële resultaten niet conform de realiteit zijn. Dit risico is gemitigeerd door het periodiek opstellen en waar nodig herzien van de methodiek voor het doorbelasten van (staf) kosten voor Enduris. Vervolgens is de verwerking middels het vier-ogenprincipe gecontroleerd op juistheid en volledigheid.

- **Financieel**

- Liquiditeitsrisico

Liquiditeitsrisico is het risico dat Enduris onvoldoende financiële middelen ter beschikking heeft om aan zijn korte termijn verplichtingen te voldoen.

Het ondernemingsplan vormt de basis voor het jaarlijks op te stellen financieringsplan. Dit geeft richting aan de activiteiten van de afdeling Treasury (onderdeel van Finance en Control). Daarnaast stuurt Enduris gericht op het in ruime mate voldoen aan bancaire ratio's, welke zijn afgeleid vanuit het Besluit Financieel Beheer Netbeheerder.

Samenvattende tabel:

Risico	Beheersmaatregel	Risicogebied	Huidig (Netto) Risico
1 Banenverlies door verlies aan zelfstandigheid	Hoogwaardige werkgelegenheid in stand houden, ook in de samenwerking met Stedin	Strategisch	Hoog
2 Borging van de kwaliteit van de infrastructuur	Rapporteren, analyseren en bijsturen	Strategisch	Hoog
3 Onzorgvuldig graafwerk waardoor onveilige situaties ontstaan en/of de levering verstoord raakt	Informeren van grondroerders, toezicht houden op graafwerkzaamheden, stimuleren van melding van graafschades en aanspreken op gedrag en aansprakelijk stellen van de veroorzaker	Strategisch	Middel
4 Storingen in massamoffen	Preventief vervangen	Operationeel	Hoog
5 Ongeautoriseerde toegang tot data en systemen	IAM traject en GRC systeem geïmplementeerd	Operationeel	Hoog
6 Niet compliant met wet- en regelgeving	Vertegenwoordigers in de overleggen en intern communiceren	Compliance	Middel
7 Niet transparant kunnen splitsen van de stafkosten	Methodiek doorbelasten (staf)kosten Enduris ontwikkeld middels verdeelsleutel en toepassing vierogenprincipe	Financiële verslaglegging	Middel
8 Liquiditeitsrisico	Financieringsplan en gebruik van financiële ratio's	Financieel	Laag

Risico's en beheersmaatregelen 2018

Ook in 2018 zullen de belangrijkste risico's gevolgd en gemitigeerd worden voor zover dat mogelijk en bedrijfseconomisch verantwoord is. Op basis van de doelstellingen van 2018 en de Strategische Risico Analyses (SRA's) van 2017 zijn de SRA's voor 2018 opgesteld. Daarna zijn kans, impact en beheersmaatregelen bepaald.

Het integrale risicoregister is volop in gebruik en geïntegreerd in het risicomangementproces. In 2018 worden de formuleringen van de operationele risico's onder de loep genomen om een zo hoog mogelijke kwaliteit van het risicoregister te bereiken.

Controle jaarrekening

- Ten behoeve van de controle van de jaarrekening beoordeelt de externe accountant, voor zover dit efficiënt is in het kader van diens controleaanpak, maatregelen van interne beheersing ten aanzien van de financiële verslaglegging. De externe accountant rapporteert de bevindingen aan de directeur en aan de Raad van Bestuur Stedin Groep. De accountant brengt aan de hand van haar bevindingen een managementletter uit waarin prioritering is aangebracht in de uitkomsten van bevindingen met de grootst mogelijke risico's die als eerste moeten worden opgelost.

In de managementletter worden 15 nog openstaande bevindingen genoemd, waarvan 14 moderate en 5 low.

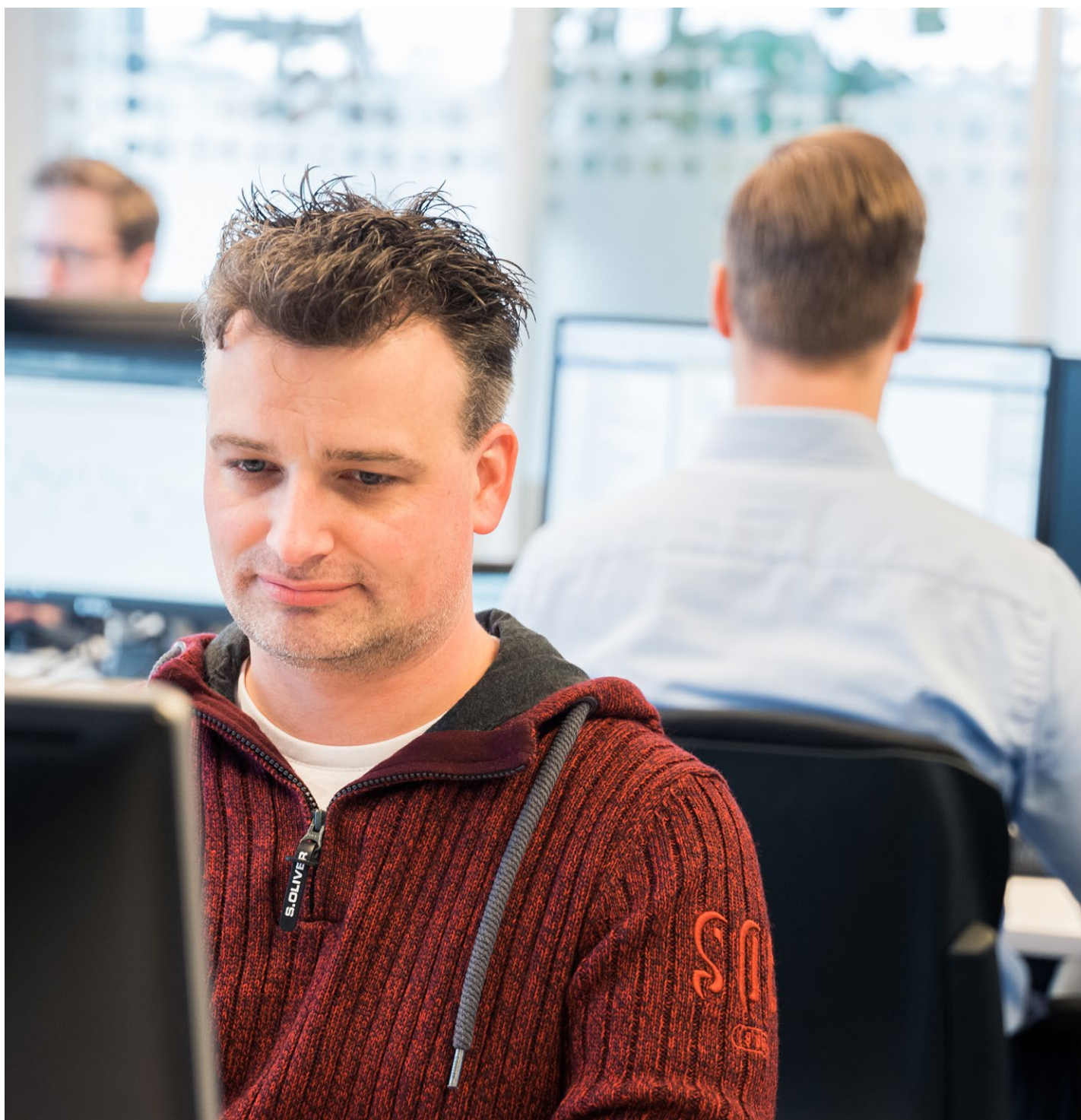
De directie rapporteert en legt verantwoording af over de opzet en de effectieve werking van het systeem van interne risicobeheersing en -controle aan de Raad van Bestuur Stedin Groep. Op basis van de door haar uitgevoerde evaluatie met behulp van de Nederlandse Corporate Governance Code, is de directie van Enduris van oordeel dat het risicobeheersings- en controlesysteem ten aanzien van financiële verslagleggingsrisico's gedurende het verslagjaar naar behoren heeft gefunctioneerd en een redelijke mate van zekerheid verschaft dat de jaarrekening over het verslagjaar geen materiële onjuistheden bevat.

Ondanks zorgvuldig handelen en het structureel en systematisch ingerichte systeem van risicobeheersing en -controle valt de volledigheid hierbij niet te garanderen. Het is mogelijk dat Enduris bloot staat aan risico's die nog niet bekend zijn of die (nog) niet belangrijk worden geacht. Geen enkel systeem van interne risicobeheersing en -controle kan een absolute zekerheid bieden tegen het niet realiseren van ondernemingsdoelstellingen. Ook kan het niet geheel alle onjuistheden, verlies, fraude en overtredingen van wetten en regels voorkomen.

Het management van Enduris blijft zich ook in 2018 inzetten voor een verdere versterking en professionalisering van het interne risicobeheersing- en controlesysteem.

11. Financiële gang van Zaken

Enduris heeft een financieel stabiel jaar achter de rug, ondanks de verantwoording van diverse kostenposten in de winst- en verliesrekening welke niet voorzien waren.

- De netto omzet van Enduris over 2017 bedraagt € 106,6 mln. Dat is iets hoger in vergelijking met de omzet zoals gerealiseerd in 2016 (€ 104,7 mln.).
- De omzet Elektriciteit neemt met ongeveer € 1,3 mln. af ten opzichte van het jaar 2016 naar een bedrag van € 74,1 mln.
- De omzet Gas stijgt met ongeveer 11% ten opzichte van het vorige jaar. De tarieven voor transportafhankelijke transportdiensten en de aansluitdiensten stijgen ten opzichte van 2016, terwijl de tarieven voor de transportafhankelijke transportdiensten voor Extra hoge druk klanten ten opzichte van 2016 dalen. De stijging van de tarieven is een gevolg van hogere kosten van precario en andere eenmalige correcties die in de tarieven van 2018 zijn verrekend.
- De omzet van TeslaN (50% geconsolideerd) bedraagt over 2017 € 1,8 mln.
- De inkoopwaarde van de omzet bestaat uit de in te kopen netverliezen en de inkoop van het transportvermogen bij TenneT.
- De omzet stijgt, evenals de inkoopwaarde van de omzet. De bruto marge van Enduris stijgt naar € 94,5 mln. (2016: € 92,6 mln.).
- De bedrijfslasten in 2017 zijn hoger in vergelijking met 2016, dat wordt veroorzaakt door hogere kosten van TeslaN activiteiten, contributies en de upgrade van het bedrijfsvoeringscentrum. Verder stijgen de overige bedrijfskosten vanwege precario en de dotatie aan de voorziening dubieuze debiteuren. In 2017 is sprake van een inhaaleffect vanwege de kosten van precario. Deze kosten leiden pas in 2018 in materiële zin tot omzet. Het inhaaleffect bedraagt ongeveer € 6,6 mln. in 2016 (is precario gemeenten 2016 en niet vergoed deel van de precario waterschap in de TI 2016) en € 6,4 mln. in 2017 (8.052-1.627. 1.627 is vergoeding in TI 2017 vanwege de kosten precario 2017). Daarnaast zijn ook de afschrijvingen in 2017 iets hoger door de toegenomen investeringen in de laatste jaren.
- Als gevolg van de hogere bruto marge enerzijds en de toegenomen kosten anderzijds daalt het bedrijfsresultaat naar € 20,4 mln. (2016: € 21,1 mln.).
- Het saldo van de financiële baten en lasten ligt duidelijk hoger in vergelijking met het vorige jaar, vooral door de hogere (interne) rentetarieven die Enduris betaalt op de intercompany lening.
- De effectieve belastingdruk was in 2017 met 20,7% hoger dan in 2016.
- Het resultaat na belastingen daalt uiteindelijk naar € 12,5 mln.

Kasstroom en investeringen

De kasstroom uit operationele activiteiten bedroeg in 2017 € 45,8 mln. Deze kasstroom was voor het overgrote deel voldoende om de investeringen in materiële en immateriële vaste activa (€ 52,6 mln.) te kunnen financieren. Het resterende deel is gefinancierd via verbonden partijen. In 2017 is er geen dividend uitgekeerd aan één van de moederbedrijven. De kasstroomontwikkeling in 2017 bedroeg € 1,3 mln. positief.

Vermogenspositie en ratio's Besluit financieel beheer netbeheerder

Het eigen vermogen nam in 2017 toe tot € 257,5 mln. door de toevoeging van het resultaat na belasting ad € 12,5 mln.

Ultimo 2017 voldeed Enduris zeer ruim aan alle ratio's uit het Besluit financieel beheer netbeheerder.

Vooruitzichten

De financiële vooruitzichten voor Enduris blijven goed. In de komende jaren blijft kostenbeheersing cruciaal. Het behoud van leveringszekerheid door kwalitatief goede netwerken blijft één van de belangrijkste aandachtspunten. Ook de aanbidding van slimme meters zal de komende jaren doorgaan. Vanaf begin 2018 mag Enduris de precariobelasting doorbelasten naar haar afnemers. Per saldo is de verwachting dat de kasstroom ongeveer op nul zal uitkomen. Enduris verwacht het jaar 2018 af te kunnen sluiten met een positief resultaat. Ook in 2018 zal Enduris ruimschoots voldoen aan alle ratio's uit het Besluit financieel beheer netbeheerder. De verkoop van Enduris aan Stedin Holding N.V. zal geen nadelige effecten hebben op de winstontwikkeling voor 2018.

Gelijk de afgelopen jaren zal Enduris geen eigen personeel in dienst hebben, maar inhuren vanuit DNWG Staff B.V.

12. Verslag van de Ondernemingsraad

Voorwoord

In 2017 legt de Ondernemingsraad (OR) graag verantwoording af van zijn activiteiten door dit jaarverslag aan u te presenteren. Op beknopte wijze doen wij verslag van de belangrijkste zaken die in 2017 door de OR zijn behandeld. Een jaar waarin er veel heeft plaats gevonden. Dit jaar stond vooral in het teken van de splitsing. Dit heeft geleid tot de verkoop en daarmee werd, na achteennegentig jaar hiervan deel te hebben uitgemaakt, definitief de band met het moederbedrijf verbroken. Het zal duidelijk zijn dat dit complexe proces een groot tijdsbeslag heeft gelegd op de activiteiten van de medezeggenschap. Echter er passeerden in de OR ook nog een groot aantal andere zaken de revue. Het zou te ver gaan om deze allemaal op te noemen, maar een aantal komen er specifiek terug in dit verslag.

De OR kreeg te maken met zaken op het gebied van HR, veiligheid en de nodige advies- en instemmingsaanvragen. Vooral een aantal die te maken hadden met de verkoop aan Stedin Groep en zaken die hieruit voortvloeiden. Hier wordt verder in dit verslag nog specifiek aandacht aan gegeven. Kortom de OR heeft zich met een groot aantal zaken bezig gehouden. Gelet op het hectische en enerverende jaar is dan ook een woord van dank op zijn plaats aan al de collega's die de OR, op wat voor wijze dan ook, ondersteund hebben in het medezeggenschapswerk. Zonder hen zou het een stuk moeilijker worden om zowel de bedrijfs- evenals de personele belangen te behartigen. Ook mag hierbij de goede en constructieve samenwerking met de bestuurder en het MT worden genoemd.

Ondernemingsraad

De samenstelling per 1 januari 2017 is als volgt:

Leen Boer (voorzitter); Yvonne Bauwens; Wim Drooger; Martijn Hofman (vicevoorzitter); Hans van Ieperen; Peter de Jonge; Sahin Kaya; Liesbeth Janssen; Toon Maas; Harrie Martens (secretaris); Aart van Mouwrik; Theo Nieuwburg (2e secretaris); Willy Polderman.

De raad wordt ondersteund door een ambtelijk secretaris (André van Os).

De werkzaamheden

De OR is 23 *) maal bijeen geweest, waarvan:

- 12 vergaderingen van de OR
- 11 vergaderingen OR met de bestuurder (overlegvergadering)

*) Met betrekking tot het voornoemde aantal vergaderingen kan worden opgemerkt dat er 5 extra vergaderingen (3 OR en 2 OV) belegd moesten worden die te maken hadden met de verkoop of zaken die hieruit voortvloeiden.

Verkoop

De verkoop heeft de nodige tijd opgeëist. De OR heeft hier veel aandacht aan besteed en kan aan het eind van dit verslagjaar terugkijken op een goed afgerond geheel. Er is veel werk verricht door de medezeggenschap van PZEM en DNWG om er voor te zorgen dat de speerpunten van de medezeggenschap in de finale documenten van het verkooptraject opgenomen zijn. Hierbij kan de OR trots zijn op de gemaakte afspraken die met Stedin gemaakt zijn over de zelfstandigheid en de werkgelegenheid, maar ook over het behoud van onze eigen OR. Ook zijn we gestart om de samenwerking verder gestalte te geven. Hiertoe zijn werkgroepen in het leven geroepen die gezamenlijk de vooraf bepaalde werkstromen zullen onderzoeken en uitwerken. Daarnaast zijn de statuten van de vennootschappen gewijzigd, is de statutaire bestuurlijke vorm gewijzigd en heeft onze bestuurder vervroegd, aan het eind van dit verslagjaar, onze organisatie verlaten. Tot aan de benoeming van een nieuwe bestuurder zal de waarneming geschieden door Ad van Sluijs, die afkomstig is uit onze eigen gelederen. Tot slot kan nog worden opgemerkt dat de OR-en van Stedin en DNWG persoonlijk kennis met elkaar gemaakt hebben, waarbij er afspraken gemaakt zijn hoe er wordt omgegaan met wederzijdse belangen en zaken die elkaar beiden aangaan.

Verkiezingen OR in 2018

De OR is gestart met de voorbereiding van de verkiezingen voor een nieuwe OR die in het komend jaar op 7, 8 en 9 mei 2018 zullen gaan plaatsvinden. Dit heeft te maken met het verstrijken van de zittingsperiode (4 jaar) van de huidige OR. Voor de organisatie hiervan is een Verkiezingscommissie ingesteld.

Andere onderwerpen

Daarnaast is in 2017 uitgebreid stilgestaan bij onderwerpen zoals "Inrichting S&O plus verlenging pilot"; Milieubeleid 2017; Security beleidsverklaring; Arbeids Tijden Wet (ATW); Continuering werken in vervuilde grond; Risico Inventarisatie & Evaluatie (RI&E); HR procuratie; Overgang CAO; OR reglement; Inleenproblematiek; Financiële stand van zaken; Verhanging financiering; Kaderbrief 2018 – 2022; Presentaties van Managers; Huisvesting; Storings-wachtdienst; Oprichting warme BV; Waarneming directeur etc.

Vooruitblik

2018 zal ook weer de nodige ontwikkelingen te zien geven. Verkiezingen van een nieuwe OR, een nieuwe bestuurder, overgang van de CAO Productie en Leveringsbedrijven (Plb) naar de Netwerk Cao (NWb) en bovenal ook de verdere samenwerking met Stedin. Kortom zo maar een aantal onderwerpen die ongetwijfeld de aandacht gaan vragen van de medezeggenschap. Echter de belangenbehartiging van de organisatie en de medewerkers zijn voor de OR wederom uitgangspunt voor 2018.

André van Os
Ambtelijk Secretaris

13. Jaarrekening 2017

Geconsolideerde balans per 31 december 2017 (voor bestemming van het resultaat)

(bedragen x 1.000 euro)

	31-12-2017 na stelselwijziging	31-12-2016 na stelselwijziging	01-01-2016 na stelselwijziging
Activa			
Vaste activa			
Immateriële vaste activa (1)	9.266	7.166	4.682
Materiële vaste activa (2)	497.032	472.801	449.941
Financiële vaste activa (3)			
- Deelnemingen	5.077	6.275	6.266
- Leningen u/g	1.076	647	573
- Uitgestelde belastingvorderingen	7.414	9.758	-
	519.865	496.647	461.462
Vlottende activa			
Onderhanden werk (4)	69	156	-
Debiteuren (5)	12.169	7.643	6.647
Vorderingen op verbonden partijen (6)	-	7.061	7.571
Overlopende activa (7)	302	170	73
Belastingen (8)	971	-	-
Liquide middelen	1.610	304	9.807
	15.121	15.334	24.098
Totaal	534.986	511.981	485.560
Passiva			
Eigen vermogen			
Geplaatst en gestort aandelenkapitaal	18	18	18
Agioreserve	140.149	140.149	140.149
Wettelijke reserves	1.039	2.209	2.154
Overige reserves	103.833	87.287	77.501
Te bestemmen resultaat	12.453	15.376	19.683
	257.492	245.039	239.505
Langlopende verplichtingen			
Leningen o/g (9a)	-	149.857	89.773
Leningen o/g groep (9b)	150.000	17.039	-
Voorzieningen (10)	1.155	2.050	4.717
Vooruit ontvangen bijdragen van derden (11)	79.541	71.512	65.689
	230.696	240.458	160.179
Kortlopende verplichtingen			
Belastingen (12)	3.178	5.340	4.207
Crediteuren (13)	3.885	3.526	2.453
Schulden aan verbonden partijen (14)	35.430	12.892	12.300
Kortlopend gedeelte leningen o/g	-	-	60.000
Kortlopend gedeelte voorzieningen	1.263	3.251	940
Onderhanden werk (15)	237	-	-
Overige schulden en passiva (16)	2.805	1.475	5.977
	46.798	26.484	85.877
Totaal	534.986	511.981	485.560

Geconsolideerde Winst- en Verliesrekening over 2017

(bedragen x 1.000 euro)

	2017 na stelselwijziging	2016 na stelselwijziging
Opbrengsten		
Netto omzet (17)	106.620	104.664
Inkoopwaarde van de omzet (18)	16.081	15.488
Operationele bruto marge	90.539	89.176
Overige bedrijfsopbrengsten (19)	3.986	3.387
Brutomarge	94.525	92.563
Kosten		
Diensten van derden, materialen en andere externe kosten (20)	41.342	40.236
Afschrijvingen (21)	25.298	24.442
Overige bedrijfskosten (22)	7.486	6.803
	74.126	71.481
Bedrijfsresultaat	20.399	21.082
Resultaat deelnemingen	-513	659
Operationeel resultaat	19.886	21.741
Overige rentebaten en soortgelijke opbrengsten	154	13
Rentelasten en soortgelijke kosten (23)	4.335	3.697
Saldo van de financiële baten en lasten	4.181	3.684
Resultaat vóór belasting	15.705	18.057
Vennootschapsbelasting (24)	3.252	2.681
Resultaat in het jaar na belasting	12.453	15.376

Geconsolideerd overzicht van gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten over 2017

(bedragen x 1.000 euro)

	2017	2016
Resultaat in het jaar na belasting gerealiseerd	12.453	15.376
Niet-gerealiseerde resultaten	-	-
Totaal van gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten	12.453	15.376

Geconsolideerd Kasstroomoverzicht over 2017

(bedragen x 1.000 euro)

	2017	2016
Uit operationele activiteiten		
Bedrijfsresultaat	20.399	21.082
Afschrijvingen	25.298	24.442
Ontvangen vooruitontvangen omzet	11.206	5.711
Correctie vooruitontvangen omzet	-1.877	-1.861
Mutatie voorzieningen	-2.883	-356
Mutatie onderhanden werk	324	-156
Mutatie uitgestelde belastingvorderingen	2.344	-9.758
Mutatie debiteuren	-4.526	-996
Mutatie crediteuren	359	1.073
Mutatie vorderingen/schulden aan verbonden partijen	13.589	15.883
Mutatie overige vorderingen/schulden	-519	-601
Uit bedrijfsactiviteiten	63.714	54.463
Kasstromen voortvloeiend uit financiële baten en lasten	-5.753	-4.607
Kasstromen voortvloeiend uit ontvangen dividenden deelnemingen	685	650
Kasstromen voortvloeiend uit winstbelastingen	-4.281	-2.281
Kasstroom uit operationele activiteiten	54.365	48.225
Uit investeringsactiviteiten		
Investerings en desinvesterings in (im)materiële vaste activa	-52.630	-47.813
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	-52.630	-47.813
Uit financieringsactiviteiten		
Uitgekeerde dividenden	-	-9.842
Mutatie leningen u/g	-429	-74
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	-429	-9.916
Kasstroomontwikkeling in het jaar	1.306	-9.504
Saldo liquide middelen begin boekjaar	304	9.807
Saldo liquide middelen ultimo boekjaar	1.610	304

Mutatieoverzicht Eigen Vermogen over 2017

(bedragen x 1.000 euro)

	Gestort aandelen- kapitaal	Agioreserve	Wettelijke reserves	Overige reserves	Onverdeelde winst	Totaal
Stand per 1 januari 2016	18	140.149	2.168	78.261	19.683	240.279
Impact stelselwijziging				-774		-774
Stand per 1 januari 2016 gecorrigeerd	18	140.149	2.168	77.487	19.683	239.505
Winstverdeling 2015	-	-	-	9.841	-9.841	-
Dividend uitkering	-	-	-	-	-9.842	-9.842
Resultaat deelneming	-	-	659	-659	-	-
Dividend uitkering deelneming	-	-	-650	650	-	-
Overige mutaties			32	-32		
Impact stelselwijziging					-4.797	-4.797
Totaal van gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten	-	-	-	-	20.173	20.173
Stand per 31 december 2016	18	140.149	2.209	87.287	15.376	245.039
Winstverdeling 2016	-	-	-	15.376	-15.376	-
Dividend uitkering	-	-	-	-	-	-
Resultaat deelneming	-	-	-513	513	-	-
Dividend uitkering deelneming	-	-	-685	685	-	-
Overige mutaties			28	-28		
Totaal van gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten					12.453	12.453
Stand per 31 december 2017	18	140.149	1.039	103.833	12.453	257.492

De wettelijke reserve betreft de niet uitgekeerde winst uit de deelnemingen ZEBRA en TeslaN. Deze wettelijke reserve is niet vrij uitkeerbaar.

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

Algemeen

Enduris B.V. (KvK 22042932) maakt sinds 13 juni 2017 deel uit van de Stedin Groep en is opgericht op 22 oktober 1998. Per 9 juli 2002 is DELTA Netwerkbedrijf Gas B.V. (voorheen genoemd: DELTA Netwerkbedrijf B.V.) een juridische fusie aangegaan met DELTA Gas Grid B.V., waarna beide vennootschappen zijn opgegaan in Enduris. Enduris is statutair gevestigd in Middelburg. De activiteiten zijn gehuisvest in Goes.

De Zeeuwse Netwerkhouding N.V. (ZNH is nu formeel DNWG Groep NV) is per 26 april 2010 opgericht, die vanaf deze datum 100% van de aandelen van Enduris bezit. Voor de uitoefening van haar taken maakt Enduris gedeeltelijk gebruik van de diensten van andere entiteiten die onderdeel vormen van DNWG. Deze dienstverlening is vastgelegd in dienstverleningsovereenkomsten en jaaropdrachten. Op grond van artikel 43, lid 6 Elektriciteitswet 1998 en artikel 32 lid 7 Gaswet dient Enduris het aantal overeenkomsten per entiteit te vermelden voor zover deze een bedrag van € 4,5 mln. te boven gaan. Voor wat betreft het jaar 2017 zijn overeenkomsten afgesloten met de volgende entiteiten: DNWG Infra B.V. (1) en DNWG Staff B.V. (1). Voor de hoogte van de bedragen van deze overeenkomsten kan de toelichting op de geconsolideerde balans geraadpleegd worden (Transacties met verbonden partijen).

De juridische structuur van DNWG wijkt nadrukkelijk af van de operationele structuur. Dit hangt samen met de bijzondere positie van de netbeheerder en de hieraan gerelateerde strikte wetgeving. Enduris heeft vanaf mei 2015 een aandeel van 50% in een nieuw gevormde joint venture, te weten TeslaN B.V. In deze strategische samenwerking met TenneT TSO B.V. worden werkzaamheden op het gebied van het beheer, instandhouding en onderhoud en oplossing van storingen van hoogspanning, tussenspanning en complexe middenspanning in Zeeland gezamenlijk uitgevoerd. TeslaN B.V. wordt partieel geconsolideerd in de cijfers van Enduris.

Wijzigingen in presentatie

De vergelijkende cijfers over 2016 in de jaarrekening 2017 in de Winst- en Verliesrekening zijn op bepaalde elementen voor vergelijkingsdoeleinden aangepast aan de presentatie zoals in 2016 toegepast. De in 2017 onder de post diensten van derden, materialen en andere externe kosten opgenomen bedragen vanwege precariobelasting zijn in 2016 verwerkt in de post overige bedrijfskosten. Vanwege de overname van Enduris door Stedin Groep N.V. zijn de grondslagen van Enduris (grotendeels) aangepast aan de grondslagen van Stedin Groep N.V.

Daarnaast zijn ook de vergelijkende cijfers over 2016 in de jaarrekening 2017 in de balans aangepast voor de post materiële vaste activa en de vooruit ontvangen bijdragen van derden. De ontvangen bijdragen van derden op de nog lopende investeringsprojecten die voorheen in de activa in aanbouw werden gerapporteerd zijn nu opgenomen in de post vooruit ontvangen bijdragen van derden.

Voor 2017 betreft dit € 4,8 mln. (2016 € 2,7 mln.). In 2016 is daarnaast € 1,5 mln. onder de post activa in aanbouw geherclassificeerd van Materiële vaste activa naar Immateriële vaste activa.

Herclassificatie geeft een beter inzicht in de financiële positie. Maar ook vanwege het feit dat aansluiting is gezocht met presentatie en waarderingsgrondslagen van Stedin.

Stelselwijzigingen IAS 8 (presentatie van de jaarrekening)

De stelselwijziging heeft betrekking op de verwerking van precariobelasting in de overige bedrijfskosten. Deze stelselwijziging is doorgevoerd vanwege de overname van Enduris door Stedin Groep N.V. Als gevolg van deze overname zijn de grondslagen van Enduris (grotendeels) aangepast aan de grondslagen van Stedin Groep N.V. De precariobelasting wordt na stelselwijziging verantwoord in de kosten toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

In 2015 is destijds een stelselwijziging doorgevoerd op grond van het matching principe (IAS 1) en werd op grond van IAS 8.29 op vrijwillige basis toegepast. De precariobelasting werd toen verantwoord in de kosten in het jaar waarin Enduris ook de bijbehorende opbrengsten ontvangt in haar tarieven. In 2017 is voor het eerst bouwrente geactiveerd. De impact op het resultaat 2017 is beperkt (€ 0,3 mln). Vanwege de complexiteit is dit niet retrospectief verwerkt.

De balans per 1 januari 2016 is als volgt aangepast:

(bedragen x 1.000 euro)

	Jaarrekening 2015	Herclassificatie	Stelselwijziging	Jaarrekening 2015 aangepast
Activa				
Overlopende activa	1.105	-	-1.032	73
Passiva				
Eigen Vermogen	240.279	-	-774	239.505
Kortlopende verplichtingen	86.134	-	-258	85.876

De balans per 31 december 2016 is als volgt aangepast:

(bedragen x 1.000 euro)

	Jaarrekening 2016	Herclassificatie	Stelselwijziging	Jaarrekening 2016 aangepast
Activa				
Overlopende activa	7.598	-	-7.428	170
Passiva				
Eigen Vermogen	250.610	-	-5.571	245.039
Kortlopende verplichtingen	28.341	-	-1.857	26.484

De balans per 31 december 2017 is als volgt aangepast:

(bedragen x 1.000 euro)

	Jaarrekening 2017	Herclassificatie	Stelselwijziging	Jaarrekening 2017 aangepast
Activa				
Overlopende activa	13.327	-	-13.025	302
Passiva				
Eigen Vermogen	267.260	-	-9.768	257.492
Kortlopende verplichtingen	50.054	-	-3.256	46.798

De Winst- en Verliesrekening over het jaar 2016 is als volgt aangepast:

(bedragen x 1.000 euro)

	Jaarrekening 2016	Herclassificatie	Stelselwijziging	Jaarrekening 2016 aangepast
Kosten				
Diensten van derden, materialen en andere externe kosten (4)	41.594	-1.358	-	40.236
Overige bedrijfskosten (6)	-952	1.358	6.397	6.803
Resultaat voor belasting	24.454	-	-6.397	18.057
Resultaat na belasting	20.173	-	-4.797	15.376

De Winst- en Verliesrekening over het jaar 2017 is als volgt aangepast:

(bedragen x 1.000 euro)

	Jaarrekening 2017	Herclassificatie	Stelselwijziging	Jaarrekening 2017 aangepast
Kosten				
Diensten van derden, materialen en andere externe kosten (4)	41.342	-	-	41.342
Overige bedrijfskosten (6)	1.889	-	5.597	7.486
Resultaat voor belasting	21.302	-	-5.597	15.705
Resultaat na belasting	16.650	-	-4.197	12.453

1. International Financial Reporting Standards (IFRS)

De geconsolideerde jaarrekening van Enduris is opgesteld in overeenstemming met de per 31 december 2017 geldende IFRS zoals goedgekeurd door de Europese Unie (EU) en de bepalingen van Titel 9 Boek 2 BW. IFRS omvat zowel de IFRS standaarden als de International Accounting Standards van de International Accounting Standards Board (IASB) en de interpretaties van IFRS- en IAS-standaarden van respectievelijk de IFRS Interpretations Committee (IFRIC) en het Standing Interpretations Committee (SIC). Waar noodzakelijk zijn waarderingsgrondslagen van joint operations en geassocieerde deelnemingen in overeenstemming gebracht met die van Stedin Holding N.V. De geconsolideerde jaarrekening is met toepassing van het continuïteits- en het toerekeningsbeginsel opgesteld.

Nieuwe en/of gewijzigde IFRS-standaarden en interpretaties die van toepassing zijn in 2017

De volgende wijzigingen in bestaande IFRS-standaarden die door de Europese Commissie zijn goedgekeurd met ingang van het boekjaar 2017, zijn relevant voor Enduris en zijn in voorkomende situaties toegepast bij het opstellen van dit jaarverslag:

- Jaarlijkse verbeteringen van IFRS - cyclus 2014-2016, van toepassing per 1 januari 2017 (IFRS 12) en 1 januari 2018 (IFRS 1 en IAS 28): de '2014-2016 cyclus' met verbeteringen van de standaarden en interpretaties heeft als doel inconsistenties weg te nemen en teksten te verduidelijken. De verbeteringen hebben geen invloed op het vermogen, resultaat en toelichting van Enduris. Het betreffen de volgende verbeteringen:
 - IFRS 1 Eerste toepassing van IFRS: verwijdering van korte termijn uitzonderingen in paragrafen E1 tot E7 van de standaard omdat ze niet langer van toepassing zijn. Dit is niet van toepassing voor Enduris;
 - IAS 28 Investerings in geassocieerde deelnemingen en joint ventures: de verbeteringen verduidelijken de keuze om de investeringen te waarderen tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening, kan worden gemaakt per afzonderlijke investering;
 - IFRS 12 Informatieverschaffing over belangen in andere entiteiten: verbeteringen in IFRS 12 verduidelijken de toelichtingseisen in IFRS 12, behalve die in de paragrafen B10-B16, die van toepassing zijn op belangen in dochterondernemingen, joint ventures en geassocieerde deelnemingen (of een deel van een investering in joint ventures en geassocieerde deelnemingen) die zijn geclassificeerd als (of zijn opgenomen in een groep van activa die is geclassificeerd als) aangehouden voor verkoop.
- Wijzigingen in IAS 7 Kasstroomoverzicht: dit initiatief op het gebied van de informatieverschaffing is van toepassing per 1 januari 2017. Het heeft betrekking op de toelichting bij het kasstroomoverzicht zodat de gebruikers van de jaarrekening mutaties in de verplichtingen als gevolg van financieringsactiviteiten beter kunnen evalueren. Enduris heeft hiervoor een verloopoverzicht van de rentedragende schulden opgenomen, dat aansluit met de kasstromen uit financieringsactiviteiten.

De wijzigingen in IAS 7 hebben geen invloed op het vermogen, resultaat en toelichting van Enduris.

Nieuwe en/of gewijzigde IFRS-standaarden en interpretaties die op latere boekjaren betrekking hebben

De volgende nieuwe IFRS-standaarden die door de Europese Commissie zijn goedgekeurd maar nog niet verplicht van toepassing zijn in 2017, zijn relevant voor Enduris en worden toegepast vanaf 1 januari 2018:

IFRS 9 Financiële Instrumenten

IFRS 9 Financial Instruments: deze standaard stelt een alomvattend kader voor de classificatie, presentatie, opname en waardering voor alle financiële activa en financiële verplichtingen en vervangt de bestaande regelgeving in IAS 39 Financial Instruments: Recognition and Measurement. De standaard bevat onder andere gewijzigde bepalingen voor de classificatie van financiële activa en verplichtingen die meer aansluiten bij het ondernemingsmodel en voor bijzondere waardeverminderingen van financiële activa op basis van een 'expected loss' -model in plaats van een 'incurred loss'-model. Daarnaast zijn de bepalingen voor hedge accounting aangepast om beter aan te sluiten bij het risicobeleid van ondernemingen en deze zijn minder rigide. De gewijzigde bepalingen voor classificatie van financiële activa en verplichtingen leiden niet tot een andere waardering voor Enduris. De mate van effectiviteit van de hedge accountingrelaties van Enduris is dermate hoog, zodat hieruit geen materiële verschillen worden verwacht. De analyse van de impact van de invoering van de standaard is nog niet afgerond, waardoor Enduris nog niet voldoende inzicht heeft in de effecten voor het resultaat en eigen vermogen. De analyse van Enduris en de potentiële invloed op de geconsolideerde jaarrekening als gevolg van de toepassing van deze standaard wordt in 2018 afgerond. Tevens zal Enduris vanaf 2018 de toelichting voor financiële instrumenten wijzigen (IFRS 7 Financial Instruments: Disclosures) die aangepast is voor de invoering van IFRS 9).

IFRS 15 Revenue from Contracts with Customers

Deze standaard en 'Clarifications to IFRS 15 Revenue from Contracts with Customers' (van 12 april 2016) geven een raamwerk voor verantwoording van opbrengsten. Deze nieuwe standaard vervangt de bestaande regelgeving ten aanzien van opbrengst verantwoording, met inbegrip van IAS 18 'Revenue', IAS 11 'Construction Contracts' en IFRIC 18 'Transfers of Assets from Customers'. In IFRS 15 wordt een vijfstappenmodel geïntroduceerd voor de verwerking van omzet uit contracten met klanten. Onder IFRS 15 worden opbrengsten uit hoofde van levering van goederen of diensten verwerkt tegen de vergoeding waarop de onderneming verwacht recht te hebben. De vereisten voor toelichting onder IFRS 15 zijn omvangrijk. Volledige retrospectieve toepassing ofwel een aangepaste retrospectieve toepassing is vereist. Enduris is reeds in 2017 gestart met onderzoek naar de implementatie van deze standaard. Hierbij zijn de verschillende omzetstromen in kaart gebracht en beoordeeld aan de hand van de nieuwe IFRS standaard. In 2018 zal de analyse voor IFRS 15 worden afgerond en wordt de standaard geïmplementeerd. Enduris heeft haar analyse van de

invoering van IFRS 15 nog niet afgerond en kan nog geen indicatie geven van de mogelijke gevolgen voor de opbrengsten, resultaten en het eigen vermogen als gevolg van de invoering van de standaard.

IFRIC 22 Transacties in vreemde valuta en vooruitbetalingen

De nieuwe interpretatie van IFRIC 22 Transacties in vreemde valuta en vooruitbetalingen heeft geen impact op de verwerking van transacties in vreemde valuta binnen Enduris.

IFRS 16 Leases

IFRS 16 geeft de principes weer voor de opname, waardering, presentatie en toelichting van leases. De standaard vereist dat geleaste activa op de balans worden opgenomen als een actief (right-of-use asset) met een bijbehorende verplichting voor toekomstige leasebetalingen. De standaard vervangt IAS 17 'Leases'. In IAS 17 wordt onderscheid gemaakt tussen financial leases en operating leases (niet op de balans opgenomen). Dit onderscheid vervalt in de nieuwe standaard IFRS 16. Enduris analyseert de potentiële invloed van de invoering van deze standaard voor de geconsolideerde jaarrekening en verwacht deze analyse in 2018 af te ronden.

IFRIC 23 Onzekere belastingposities

De nieuwe interpretatie van IFRIC 23 heeft betrekking op onzekere belastingposities onder IAS 12. In deze interpretatie worden de volgende punten geadresseerd;

- het collectief behandelen van fiscale posities;
- aannames inzake onderzoek van de Belastingdienst;
- de bepaling van belastbare winst of verlies, grondslagen, verrekenbare fiscale verliezen en belastingtarieven;
- het effect van veranderingen in feiten en omstandigheden.

Deze interpretatie zal in 2019 worden ingevoerd na goedkeuring door de Europese Commissie.

2. Algemene grondslagen

2.1 Schattingen en veronderstellingen

Het opstellen van een jaarrekening brengt met zich mee dat gebruik wordt gemaakt van schattingen en veronderstellingen die zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en op factoren die naar het oordeel van het management aanvaardbaar zijn. Deze schattingen en veronderstellingen hebben invloed op de jaarrekeninggegevens en kunnen afwijken van de werkelijke gegevens. De effecten van schattingswijzigingen worden verwerkt in de winst- en verliesrekening. Schattingswijzigingen kunnen eveneens leiden tot wijzigingen in activa en verplichtingen of in een component van het eigen vermogen. Dergelijke schattingswijzigingen worden verwerkt in de periode waarin een dergelijke schattingswijziging heeft plaatsgevonden door de boekwaarde van het betreffende actief, verplichting of component van het eigen vermogen te wijzigen. Bij de toelichtingen van de balans en winst- en verliesrekening zijn eventuele bijzonderheden met betrekking tot schattingen en veronderstellingen apart vermeld. In 2017 hebben zich geen noemenswaardige schattingswijzigingen voorgedaan.

2.2 Bijzondere waardevermindering van activa

Gedurende het verslagjaar wordt beoordeeld of er aanwijzingen zijn voor een bijzondere waardevermindering van activa. Indien dit het geval is, wordt een schatting gemaakt van de realiseerbare waarde van het actief. Voor de activa is de realiseerbare waarde gelijk aan de hoogste van de reële waarde minus verkoopkosten (fair value less costs to sell) of de bedrijfswaarde (value in use). De bedrijfswaarde wordt bepaald door de contante waarde van de geschatte toekomstige kasstromen. Voor de discontering van de kasstromen wordt gebruik gemaakt van een discontovoet vóór belastingen, die zowel de actuele markttrente, als de specifieke risico's met betrekking tot het actief weergeeft. Ten aanzien van verantwoorde goodwill wordt jaarlijks een impairment berekening opgemaakt.

Een bijzondere waardevermindering wordt verwerkt indien de boekwaarde van een actief of de kasstroom genererende eenheid waartoe het actief behoort, hoger is dan de realiseerbare waarde. Bijzondere waardeverminderingen van aan kasstroom genererende eenheden toegewezen activa worden eerst in mindering gebracht op de boekwaarde van eventueel aan kasstroom genererende eenheden (of groepen van eenheden), toegerekende goodwill en vervolgens naar rato in mindering gebracht op de boekwaarde van de overige activa van de eenheid (groep van eenheden). De betreffende activa worden niet lager gewaardeerd dan de eigen (individuele) realiseerbare waarde. Een bijzondere waardevermindering wordt eventueel teruggenomen indien vastgesteld wordt dat de uitgangspunten zijn veranderd op basis waarvan in het verleden de realiseerbare waarde is bepaald. Een bijzondere waardevermindering wordt alleen teruggenomen voor zover de resterende boekwaarde van het actief niet hoger is dan de boekwaarde die zou zijn bepaald, na aftrek van afschrijvingen, in de veronderstelling dat geen bijzondere waardevermindering had plaatsgevonden. In 2017 heeft een bijzondere waardevermindering plaatsgevonden op deelneming ZEBRA.

2.3 Financiële instrumenten

Renterisico

Renterisico is het risico dat wordt gelopen bij waardeveranderingen in financiële instrumenten als gevolg van een renteverandering in de markt. Het renterisico wordt beheerst door de Treasury-afdeling vanuit Stedin.

Debiteurenrisico

Debiteurenrisico is het risico dat een debiteur een vordering niet zal voldoen.

Maatregelen die worden toegepast om het debiteurenrisico te beperken zijn:

- een actief incassobeleid;
- het gebruik van kredietlimieten, of bankgaranties voor zakelijke partijen;
- de inzet van incassobureaus en differentiatie in incassomethoden voor actuele en historische klanten.

Bij het niet voldoen aan de verplichtingen kan besloten worden om partijen af te sluiten van zowel het elektriciteits- als het gasnet.

Liquiditeitsrisico

Liquiditeitsrisico omvat het risico dat Enduris niet in staat is om de benodigde financiële middelen te verkrijgen om tijdig aan haar verplichtingen te voldoen. In verband hiermee beoordeelt Enduris regelmatig de verwachte kasstromen over een periode van een aantal jaren. Deze kasstromen omvatten onder meer operationele kasstromen, rentebetalingen en aflossingen van schulden, vervangingsinvesteringen en de consequenties van wijzigingen in de kredietwaardigheid van Enduris. Het doel is te allen tijde voldoende middelen ter beschikking te hebben om in de liquiditeitsbehoefte te kunnen voorzien. Om te voorkomen dat Enduris niet in staat is te voldoen aan haar financiële verplichtingen wordt groot belang gehecht aan het beheersen van alle hiervoor vermelde risico's.

3. Grondslagen voor de consolidatie

De geconsolideerde verantwoording omvat de financiële gegevens van Enduris B.V. en zijn groepsmaatschappijen. Groepsmaatschappijen zijn rechtspersonen en vennootschappen waarin zeggenschap terzake van het bestuur en het operationele en financiële beleid wordt uitgeoefend. Volgens IFRS 10 wordt zeggenschap uitgeoefend als de investeerder blootgesteld is aan of rechten heeft op veranderlijke opbrengsten uit hoofde van zijn betrokkenheid bij de deelneming en over de mogelijkheid beschikt deze opbrengsten via zijn macht over de deelneming te beïnvloeden. Bij de bepaling of er sprake is van zeggenschap worden de bestaande en potentiële stemrechten, die op balansdatum uitoefenbaar of converteerbaar zijn, meegewogen. Daarnaast wordt hierbij beoordeeld in hoeverre andere overeenkomsten aanwezig zijn die Enduris B.V. de mogelijkheid bieden het operationele en financiële beleid te bepalen.

Groepsmaatschappijen worden in de consolidatie betrokken vanaf het moment waarop van zeggenschap sprake is. Anderzijds wordt vanaf de datum waarop van zeggenschap geen sprake meer is, de consolidatie beëindigd. De groepsmaatschappijen zijn geconsolideerd volgens de integrale methode, waarbij vermogen en resultaat voor 100% in de consolidatie worden opgenomen.

Gezamenlijke overeenkomsten (Joint arrangements) worden verantwoord voor het aandeel dat Enduris B.V. (of een van zijn groepsmaatschappijen) heeft in de overeenkomst indien het gezamenlijke bedrijfsactiviteiten betreft. Ze worden betrokken in de consolidatie vanaf het moment waarop de overeenkomst tot stand gekomen is. Anderzijds wordt de consolidatie beëindigd vanaf de datum waarop de overeenkomst tot beëindiging is gekomen. Gezamenlijke overeenkomsten die in de vorm van 'gezamenlijke bedrijfsactiviteiten' worden gevoerd, worden geconsolideerd volgens de partiële methode.

4. Grondslagen voor de waardering

4.1 Immateriële vaste activa

De immateriële vaste activa hebben betrekking op geactiveerde software en gebruikersrechten. De geactiveerde software zijn gewaar-

deerd tegen historische kostprijs onder aftrek van afschrijvingen. Zij worden over een periode van vijf jaar lineair afgeschreven. De resterende levensduur wordt jaarlijks beoordeeld. Eventuele aanpassingen worden prospectief verwerkt.

De geactiveerde gebruikersrechten zijn eveneens gewaardeerd tegen historische kostprijs. Zij worden over een periode van 40 jaar lineair afgeschreven.

4.2 Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen kostprijs onder aftrek van gecumuleerde lineaire afschrijvingen op basis van geschatte levensduur, welke op technisch-economische maatstaven wordt bepaald, rekening houdend met een geschatte restwaarde en onder aftrek van (eventuele) gecumuleerde bijzondere waardeverminderingen. Als een actief uit meerdere componenten met verschillende afschrijvingstermijnen en restwaarden bestaat, worden deze componenten afzonderlijk verantwoord. De geschatte levensduur wordt jaarlijks beoordeeld; indien op basis van impairment berekeningen sprake is van een bijzondere waardevermindering, wordt de waardering aangepast. De materiële vaste activa in aanbouw zijn in de balans opgenomen tegen de per balansdatum daaraan bestede kosten van materiaal en diensten, kosten van directe manuren en de direct toerekenbare overheadkosten.

4.3. Deelnemingen

Deelnemingen zijn rechtspersonen en vennootschappen waarin zeggenschap ter zake van het bestuur en het operationele en financiële beleid wordt uitgeoefend. Volgens IFRS 10 wordt zeggenschap uitgeoefend als de investeerder blootgesteld is aan of rechten heeft op veranderlijke opbrengsten uit hoofde van zijn betrokkenheid bij de deelneming en over de mogelijkheid beschikt deze opbrengsten via zijn macht over de deelneming te beïnvloeden. Bij de bepaling of er sprake is van zeggenschap worden de bestaande en potentiële stemrechten, die op balansdatum uitoefenbaar of converteerbaar zijn, meegewogen. Daarnaast wordt hierbij beoordeeld in hoeverre andere overeenkomsten aanwezig zijn die Enduris de mogelijkheid bieden het operationele en financiële beleid te bepalen. De deelnemingen waarin Enduris een belang van 20% of meer heeft, zijn opgenomen op basis van de equity methode. Volgens deze methode vindt de initiële waardering plaats tegen geamortiseerde kostprijs waarna de boekwaarde wordt verhoogd of verlaagd met het aandeel van Enduris in het resultaat van de deelneming. Dividenduitkeringen worden op de waardering in mindering gebracht. Eventuele rechtstreekse eigen vermogen mutaties worden bij Enduris evenzo verwerkt. Waardestijgingen van deelnemingen waarvan Enduris uitkering niet kan afdwingen, worden onder de wettelijke reserve verantwoord. Onder overige deelnemingen worden ook de deelnemingen geclassificeerd waarin Enduris een belang heeft dat kleiner is dan 20%. Deze deelneming zijn gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs.

4.4 Leningen uitgeleend geld (leningen u/g)

De leningen u/g worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

4.5 Uitgestelde belastingvorderingen

Uitgestelde belastingen worden toegepast op de relevante verschillen die bestaan tussen de boekwaarde en de fiscale waarde van activa en verplichtingen. Uitgestelde belastingen worden gewaardeerd op basis van de belastingtarieven die naar verwachting van kracht zullen zijn wanneer de vordering wordt gerealiseerd of de verplichting wordt afgewikkeld uitgaande van de geldende belastingwetgeving en -tarieven. Uitgestelde belastingen worden opgenomen tegen nominale waarde. Uitgestelde belastingvorderingen worden slechts opgenomen indien en voor zover het waarschijnlijk is dat voldoende fiscale winst en/of andere tijdelijke verschillen aanwezig zijn waarmee de uitgestelde belastingvordering verrekend kan worden.

4.6 Onderhanden werk

Enduris hanteert de methode 'percentage of completion' voor de onderhanden projecten in opdracht van derden. Onderhanden projecten in opdracht van derden worden gewaardeerd tegen kostprijs onder aftrek van reeds gefactureerde termijnen en eventueel een voorziening voor waarschijnlijke verliezen.

4.7 Vorderingen

Vorderingen op debiteuren en vorderingen op verbonden partijen worden de eerste maal gewaardeerd tegen reële waarde en vervolgens tegen geamortiseerde kostprijs onder aftrek van de noodzakelijk geachte voorzieningen ter zake van eventuele oninbaarheid. Bijzondere waardeverminderv verliezen worden in het resultaat verwerkt, indien objectief is vast te stellen dat bedragen oninbaar zijn.

4.8 Liquide middelen

Onder de liquide middelen worden niet alleen de geldmiddelen opgenomen, maar ook kasequivalenten, die zonder materieel risico van waardeverandering in liquide middelen kunnen worden omgezet. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

4.9 Eigen vermogen

In het mutatieoverzicht eigen vermogen is het verloop van het eigen vermogen toegelicht. Het maatschappelijk kapitaal van de vennootschap bedraagt € 18.000 verdeeld in 180 aandelen met een nominale waarde van elk € 100. Per 31 december 2017 is € 18.000 geplaatst en volgestort. Gedurende 2017 is hierin geen wijziging opgetreden.

4.10 Leningen opgenomen geld (leningen o/g en leningen o/g groep)

De leningen o/g worden gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs met behulp van de effectieve rentemethode. De binnen een jaar vervallende aflossingsverplichtingen op langlopende verplichtingen worden opgenomen onder de kortlopende verplichtingen.

4.11 Voorzieningen

Voorzieningen worden gevormd voor in rechte afdwingbare feitelijke verplichtingen welke samenhangen met de bedrijfsactiviteiten. De voorziening administratieve netverliezen betreft de mogelijke

claims van marktpartijen als gevolg van allocatie-, reconciliatie-, en meetfouten in het allocatie- en reconciliatieproces over de jaren 2016 tot en met 2017. Deze claims zijn gebaseerd op actuele berekeningen en worden niet gediscoteerd. De voorziening voor amovering is gevormd vanwege de verplichting om een 50 kV kabel verwijderen, die is gelegen in de Westerschelde.

4.12 Vooruit ontvangen bijdragen van derden

De van derden vooruit ontvangen bijdragen worden bij activering van het bijbehorende project (sinds 1 januari 2009) als langlopende verplichting gepasseerd. De amortisering vindt plaats volgens de lineaire methode waarbij rekening wordt gehouden met de verwachte gebruiksduur van het actief.

4.13 Overige posten

De niet hiervoor genoemde balansposten zijn opgenomen tegen reële waarde zijnde veelal de nominale waarde.

5. Grondslagen voor de resultaatbepaling

5.1 Netto-omzet

Onder netto-omzet wordt verstaan de omzet (exclusief BTW) verkregen uit de in het kalenderjaar verrichte netwerk- en meetdiensten die conform artikel 16 lid 1 van de Elektriciteitswet, respectievelijk artikel 14 van de Gaswet, door de toezichthouder ACM worden gereguleerd. Onder de netto-omzet zijn ook begrepen de opbrengsten van diensten die bedoeld worden in artikel 17 van de Elektriciteitswet, de opbrengsten van periodieke aansluitvergoedingen gas en de opbrengsten van diensten zoals benoemd in artikel 10 van de Gaswet lid 5. Laatstgenoemde diensten vallen niet onder de regulering van de toezichthouder.

5.2 Netto bedrijfslasten

De kosten worden bepaald op basis van gerealiseerde verplichtingen. De kosten worden toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben. Verliezen worden genomen in het jaar waarin zij voorzienbaar zijn.

5.3 Financiële baten en lasten

De financiële baten en lasten worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben volgens de effectieve rente methode.

5.4 Vennootschapsbelasting

De vennootschapsbelasting over het resultaat wordt berekend door toepassing van het nominaal geldende tarief op het in de jaarrekening getoonde resultaat voor belasting, rekening houdend met permanente en tijdelijke verschillen in dit resultaat.

6. Grondslagen voor het kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. Onderscheid is aangebracht tussen de operationele, investerings- en financieringsactiviteiten.

Toelichting op de geconsolideerde balans

Immateriële vaste activa (1)

(bedragen x 1.000 euro)

	Totaal	Software	Gebruikersrechten	Activa in aanbouw
Boekwaarde per 1 januari 2016	4.682	3.725	-	957
Activeringen	-	2.974	520	-3.494
Investerings	4.082	-	-	4.082
Afschrijvingen	-1.598	-1.598	-	-
Boekwaarde per 31 december 2016	7.166	5.101	520	1.545
Cumulatieve afschrijvingen en impairment	15.047	15.047	-	-
Aanschafwaarde per 31 december 2016	22.213	20.148	520	1.545
Boekwaarde per 1 januari 2017	7.166	5.101	520	1.545
Activeringen	-	2.084	14	-2.098
Investerings	3.859	-	-	3.859
Afschrijvingen	-1.759	-1.746	-13	-
Boekwaarde per 31 december 2017	9.266	5.439	520	3.306
Cumulatieve afschrijvingen en impairment	16.807	16.793	13	-
Aanschafwaarde per 31 december 2017	26.072	22.233	534	3.306
Afschrijvingstermijn in jaren		5	40	n.v.t.

In 2017 is geïnvesteerd in software om de marktprocessen, aansluitprocessen, het blindstandsproces, het klantcontact en het facturatieproces te verbeteren en/of te vernieuwen voor een bedrag van € 3,8 mln. In 2017 is voor een bedrag van circa € 0,2 mln. (2016: € 0,3 mln.) versneld afgeschreven op software aangezien de systemen niet meer in gebruik waren bij Enduris.

Materiele vaste activa (2)

(bedragen x 1.000 euro)

	Totaal	Gebouwen en terreinen	Machines en installaties (incl. FV)	Andere vaste bedrijfsmiddelen	Activa in aanbouw	Bijdrage van derden
Boekwaarde per 1 januari 2016	449.941	21.612	493.922	282	38.765	-104.640
Activeringen	-	2.239	49.426	-	-51.665	-
Investeringsen	47.148	-	-	-	47.148	-
Desinvestering	-1.811	-	-1.800	-11	-	-
Afschrijvingen	-22.844	-1.081	-27.236	-188	-	5.661
Overige mutaties	368	-	-	-	-	368
Boekwaarde per 31 december 2016	472.801	22.770	514.312	83	34.247	-98.611
Boekwaarde voor aftrek bijdragen	571.412	22.770	514.312	83	34.247	
Cumulatieve afschrijvingen en impairment	585.149	25.094	559.026	1.029	-	
Aanschafwaarde per 31 december 2016	1.156.562	47.864	1.073.338	1.112	34.247	
Boekwaarde per 1 januari 2017	472.801	22.770	514.312	83	34.247	-98.611
Activeringen	-	771	47.397	-	-48.169	-
Investeringsen	47.524	-	-	-	47.524	-
Desinvesteringen	-7	-	-	-7	-	-
Afschrijvingen	-23.303	-714	-27.210	-36	-	4.657
Overige mutaties	18	-	-	-	-	18
Boekwaarde per 31 december 2017	497.032	22.827	534.500	40	33.602	-93.937
Boekwaarde voor aftrek bijdragen	590.969	22.827	534.500	40	33.602	
Cumulatieve afschrijvingen en impairment	613.094	25.808	586.236	1.050	-	
Aanschafwaarde per 31 december 2017	1.204.063	48.635	1.120.735	1.090	33.602	
Afschrijvingstermijn in jaren		10-50	10-50	5	n.v.t.	

De investeringen in 2017 betroffen nieuwe investeringen in het elektriciteits- en gasnet en investeringen in (slimme) meters.

Financiële vaste activa (3)

Geassocieerde deelnemingen en overige deelnemingen

Enduris heeft een 33,33% belang in ZEBRA Gasnetwerk B.V., de netbeheerder van de hoofdtransportleiding voor hoogcalorisch gas van Zelzate naar Moerdijk. De deelneming in ZEBRA is aangemerkt als geassocieerde deelneming. De post overige deelnemingen betreft een verworven belang (2,47%) in Energie Data Services Nederland B.V. (EDSN).

(bedragen x 1.000 euro)

	Totaal	Geassocieerde deelnemingen	Overige deelnemingen
Stand per 1 januari 2016	6.266	6.252	14
Resultaat	659	659	-
Dividend	-650	-650	-
Stand per 31 december 2016	6.275	6.261	14
Resultaat	-513	-513	-
Dividend	-685	-685	-
Stand per 31 december 2017	5.077	5.063	14

Samenvattende informatie met betrekking tot ZEBRA

(bedragen x 1.000 euro)

Balans	31-12-2017	31-12-2016
Immateriële vaste activa	26	47
Materiële vaste activa	13.818	21.953
Financiële vaste activa	12.486	12.000
Vlottende activa	724	440
Liquide middelen	5.142	4.622
	32.196	39.062
Eigen vermogen	15.190	18.784
Langlopende schulden	13.619	17.036
Kortlopende schulden	3.387	3.242
	32.196	39.062
Resultaat		
Totaal lasten	9.692	9.780
Totaal lasten	11.904	7.141
Resultaat voor belasting	-2.212	2.639
Resultaat na belasting	-1.638	1.957

Het resultaat van de geassocieerde deelneming is lager in 2017 door een eenmalige afwaardering van activa. Deze impairment van € 5,2 mln. is verwerkt in de resultaten van ZEBRA.

Overige Financiële vaste activa

(bedragen x 1.000 euro)

	Leningen u/g	Uitgestelde belastingvorderingen
Stand per 1 januari 2016	573	-
Nieuwe vordering	307	-
Overname latentie PZEM N.V.	-	9.758
Aflossing	-233	-
Stand per 31 december 2016	647	9.758
Nieuwe vordering	564	
Aflossing/mutatie	-135	-2.344
Stand per 31 december 2017	1.076	7.414

De post leningen u/g betreft diverse leningen uitgeleend aan EDSN B.V. De lening is gewaardeerd op nominale waarde. De gewogen gemiddelde rentevoet bedraagt over 2017: 0,6%. (2016 2,2%).

De belastinglatentie is in 2016 overgenomen van PZEM N.V. en is per balansdatum gewaardeerd op € 7,4 mln. Deze latentie vindt voornamelijk zijn oorsprong in de verschillen tussen de fiscale en de bedrijfseconomische boekwaarden van de materiële vaste activa op de openingsbalans per 1 januari 1998. Deze latentie heeft een looptijd tussen 1 en 5 jaar.

Onderhanden werk (4)

Deze post bestaat uit de voorraad onderhanden werk per 31 december 2017 van TeslaN B.V.

Debiteuren (5)

In 2017 is er sprake van een dotatie van de voorziening dubieuze debiteuren ad € 0,1 mln. In 2016 was er sprake van een vrijval van de voorziening dubieuze debiteuren ad € 0,2 mln. De voornaamste oorzaak hiervoor is dat het voor illegale afname voorziene bedrag met € 0,2 mln. is afgenomen. In 2016 is er circa € 0,1 mln. aan oninbare vorderingen afgeboekt ten laste van de voorziening.

De openstaande vorderingen van joint venture TeslaN B.V. zijn voor een bedrag van € 0,1 mln. opgenomen in de categorie <30 dagen. De gemiddelde looptijd van de vorderingen op debiteuren per 31 december 2017 bedraagt minder dan een jaar. Er zijn geen zekerheden voor de debiteuren ontvangen.

De openstaande vorderingen van joint venture TeslaN B.V. zijn voor een bedrag van € 0,1 mln. opgenomen in de categorie <30 dagen.

Ouderdom (dagen)

(bedragen x 1.000 euro)

	2017	2016
<30	11.892	7.240
31-60	26	170
61-90	60	26
91-120	7	-
>120	1.034	1.007
Operationele debiteuren (bruto)	13.019	8.443
Voorziening voor dubieuze debiteuren	-850	-800
Operationele debiteuren (netto)	12.169	7.643

Mutaties in voorziening voor dubieuze debiteuren

(bedragen x 1.000 euro)

Boekwaarde per 1 januari 2016	1.160
Vrijval	-229
Afboeking	-131
Boekwaarde per 31 december 2016	800
Dotatie	97
Afboeking	-47
Boekwaarde per 31 december 2017	850

Vorderingen op verbonden partijen (6)

In 2017 is deze post nihil. In 2016 heeft deze post voornamelijk betrekking op vorderingen (voornamelijk omzet december) inzake netwerk- en meetdiensten elektriciteit en gas voor een bedrag van circa € 6,0 mln. De gemiddelde looptijd van de vorderingen op verbonden partijen inzake netwerk- en meetdiensten is minder dan een jaar. In 2012 is een overeenkomst afgesloten met DNWG Infra

tot voorfinanciering voor een bedrag van € 1,0 mln. Deze overeenkomst dient om de kosten van materialen en uitbestede diensten aan derden voor door Enduris in opdracht gegeven werkzaamheden te compenseren. Deze overeenkomst is in 2017 met wederzijdse instemming beëindigd.

Overlopende activa (7)

Deze post heeft betrekking op vooruitbetaalde huur en overlopende activa van TeslaN.

Belastingen (8)

Deze post bestaat volledig uit nog te betalen vennootschapsbelasting en de looptijd is minder dan een jaar.

Leningen o/g (9a)

(bedragen x 1.000 euro)

	2017	2016
Stand per 1 januari	149.857	89.773
Naar kortlopend	-	-
Subtotaal	149.857	89.773
Opname nieuwe lening	-	60.000
Aflossing	-150.000	
Afschrijving geactiveerde financieringskosten	143	84
Stand per 31 december	-	149.857

De langlopende schulden betreffen schulden aan banken en institutionele beleggers. Deze leningen zijn medio 2017 geheel ingewisseld in verband met hergroepering van externe financiering op het niveau van Stedin. Zie ook Leningen o/g groep (9b).

Leningen o/g groep (9b)

(bedragen x 1.000 euro)

	2017	2016
Stand per 1 januari	17.039	0
Opname nieuwe lening	150.000	17.039
Aflossing	-17.039	-
Stand per 31 december	150.000	17.039

Deze post representeert het saldo van de langlopende schulden aan DNWG Groep N.V. De aflossing van het saldo van 2016 heeft betrekking op de belastinglatentie, de te betalen vennootschapsbelasting en een financieringstekort aan PZEM. Deze aflossing is verrekend in de afhandeling met PZEM/Stedin. De looptijd van lening per 31/12/2017 is tussen de 1 en 5 jaar. Het te betalen rentepercentage bedraagt 2,9%.

Voorzieningen (10)

Voorzieningen voor claims

(bedragen x 1.000 euro)

Boekwaarde per 1 januari 2016		723
Onttrekkingen		-723
Boekwaarde per 31 december 2016		-
Dotaties		-
Onttrekkingen		-
Boekwaarde per 31 december 2017		-

In deze post is in 2015 een bedrag voorzien vanwege de restitutie van mogelijk onterecht in rekening gebrachte periodieke aansluit- en transportvergoedingen. In 2016 is deze post als onttrekking geboekt. In 2017 zijn er geen bedragen voorzien voor mogelijke claims.

Voorzieningen voor amoveringen

(bedragen x 1.000 euro)

Boekwaarde per 1 januari 2016		2.713
Terugboeking kortlopend gedeelte		537
Dotaties		
Onttrekkingen		
Kortlopend gedeelte		-3.250
Boekwaarde per 31 december 2016		-
Terugboeking kortlopend gedeelte		3.250
Dotaties		1.319
Onttrekkingen		-1.269
Vrijval		-1.982
Kortlopend gedeelte		-690
Boekwaarde per 31 december 2017		628

Deze voorziening is gevormd vanwege de verplichting opgelegd door Rijkswaterstaat om een 50 kV kabel in de Westerschelde te amoveren. In de loop van 2017 is deze kabel, waar mogelijk, daadwerkelijk uit de Westerschelde gehaald en is het project afgesloten. In 2017 is besloten om ook het schoonmaken van de landkabels te voorzien. De landkabels zijn die onderdelen van de eerder genoemde Westerschelddekabel die op het land zijn gesitueerd. In tegenstelling tot het gedeelte dat in het water ligt, dienen deze gedeeltes niet te worden geamoveerd, maar wel te worden schoongemaakt. In 2018 wordt gestart met het schoonmaken van de kabels en het verwijderen van de moffen. De werkzaamheden zullen in de loop van 2019 afgerond worden.

Voorzieningen voor administratieve netverliezen

(bedragen x 1.000 euro)

Boekwaarde per 1 januari 2016		1.281
Terugboeking kortlopend gedeelte		403
Dotaties		888
Onttrekkingen		-522
Kortlopend gedeelte		
Boekwaarde per 31 december 2016		2.050
Terugboeking kortlopend gedeelte		-
Dotaties		560
Onttrekkingen		-460
Vrijval		-1.050
Kortlopend gedeelte		-573
Boekwaarde per 31 december 2017		527

In haar beleidsdocument (IC011) heeft de Nederlandse Energie Data Uitwisseling (hierna NEDU) beschreven hoe zij de processen van optimalisatie, allocatie en reconciliatie Elektriciteit meer transparant wil maken voor marktpartijen. Daarbij streven de marktpartijen er naar dat in de gehele keten aan de juiste partij, het juiste volume, op het juiste moment wordt toegewezen. Alle betrokken marktpartijen binnen de vereniging NEDU hebben voor het opsporen en corrigeren van afwijkingen sectorafspraken gemaakt (IC011). Deze afspraken zijn vervolgens vertaald in een aantal codewijzigingen. In de codes is een aantal zaken geregeld ten aanzien van het vaststellen van het standaardverbruik, het aanleveren van verbruiken ter reconciliatie en de wachttijd om correcties voorafgaand aan de reconciliatie uit te voeren. Enduris heeft in haar jaarcijfers een voorziening getroffen ter compensatie van de administratieve netverliezen veroorzaakt door een onjuiste energie-uitwisseling en toekenning. Hierbij is een inschatting gemaakt op basis van de registratie in haar aanwezige IT-systemen rond het proces van allocatie en reconciliatie van de administratieve netverliezen. Inclusief het kortlopend gedeelte is het saldo ultimo 2017 € 1,1 mln. Dit heeft betrekking op mogelijke claims van marktpartijen als gevolg van allocatie-, reconciliatie- en meetfouten in het allocatie- en reconciliatieproces over de jaren 2016 en 2017. De reden van de lagere voorziening ultimo 2017 is deels toe te schrijven aan het niet geheel meenemen van de Elsta volumes. In 2016 was het saldo van de voorziening nog € 2,1 mln.

Vooruit ontvangen bijdragen van derden (11)

(bedragen x 1.000 euro)

Boekwaarde per 1 januari 2016		65.689
Gepassiveerde vooruit ontvangen omzet		7.684
Afschrijvingen		-1.861
Boekwaarde per 31 december 2016		71.512
Gepassiveerde vooruit ontvangen omzet		9.907
Afschrijvingen		-1.877
Boekwaarde per 31 december 2017		79.541

Belastingen (12)

Deze post bestaat uit nog af te dragen BTW en VPB (€ 3,2 mln.) en de looptijd is minder dan een jaar.

Crediteuren (13)

De post crediteuren eind 2017 bestaat voor een belangrijk gedeelte uit ontvangen facturen en nog te ontvangen facturen vanwege afgenomen diensten van TenneT voor een bedrag van € 1,7 mln. Daarnaast bestaat deze post uit facturen van gemeenten inzake

precariobelasting voor een bedrag van € 2,0 mln. Het restant saldo van € 0,2 mln. betreft diverse kleinere posten. De gemiddelde looptijd van de post crediteuren is minder dan een jaar.

Schulden aan verbonden partijen (14)

Deze post representeert in 2017 het saldo van de schulden aan Enduris verbonden partijen. Naar verwachting zullen de bedragen die zijn opgenomen in de schulden aan verbonden partijen binnen

een jaar worden afgewikkeld. In 2016 was PZEM nog een verbonden partij.

Onderhanden werk (15)

Deze post bestaat uit de voorraad onderhanden werk per 31 december 2017 van Enduris voor het uitvoeren van werkzaamheden voor Stedin Groep.

Overige schulden en passiva (16)

Deze post is opgebouwd uit diverse nog te verwachten facturen voor onder meer de inkoop netverliezen € 0,5 mln., de inkoop transportdiensten TenneT € 0,5 mln. en precario € 0,8 mln. Tevens zijn in deze post de nog te ontvangen facturen van TeslaN opgenomen voor € 0,5 mln. Het resterende saldo € 0,5 mln. is opgebouwd uit

diverse nog te verwachten facturen. Deze post is in 2016 opgebouwd uit de nog verschuldigde interest op langlopende schulden per balansdatum voor een bedrag van € 1,5 mln. De resterende looptijd van de schulden en overige passiva is minder dan een jaar. Voor de schulden zijn geen zekerheden gesteld.

Transacties met verbonden partijen

(bedragen x 1.000 euro)

	Ingekochte goederen en diensten		Verkochte goederen en diensten		Vorderingen (debiteuren)		Schulden(crediteuren en leningen o/g)	
	2017	2016	2017	2016	31-12-2017	31-12-2016	31-12-2017	31-12-2016
PZEM N.V.	20	169						15.196
DNWG Staff B.V.	16.023	13.906					2.803	3.909
DNWG Infra B.V.	18.595	20.556				1.000	7.005	10.276
DELTA Comfort B.V.	19	114	9.089	57.275		5.840		
Zeelandnet Zakelijk B.V.	123	751						
ZEBRA Gasnetwerk B.V.	763	369					67	10
DNWG Groep N.V.							175.555	
PZEM Energy B.V.		4.293	897	2.288		221		540
Totaal	35.543	40.158	9.986	59.563	-	7.061	185.430	29.931

De exploitatiekosten die door groepsmaatschappijen bij Enduris in rekening zijn gebracht, liggen circa 12,0% lager dan de kosten in 2016. Een belangrijk deel van de daling is een gevolg van de inkoop netverliezen. In 2016 zijn de netverliezen ingekocht bij PZEM Energy B.V. De netverliezen zijn in 2017 bij een externe partij ingekocht. De huur van dataverbindingen zijn in 2017 ook geen onderdeel meer van de inkoop van goederen bij verbonden partijen. In 2016 zijn deze activiteiten ingekocht bij Zeelandnet Zakelijk B.V. De exploitatiekosten die door DNWG Staff B.V. in rekening zijn gebracht stijgen met ongeveer € 1,5 mln. als gevolg van de verschuiving van de inkoop van stafdiensten van DNWG Infra B.V. naar DNWG Staff B.V. het betreft onder meer ICT diensten en diensten voor ondersteuning bij bedrijfsprocessen, Internal Audit, datakwaliteit en archivering. Voor het overige betreft het onder meer activiteiten die in 2016 nog ingekocht werden bij PZEM N.V. en DELTA Comfort en in 2017 ingekocht zijn bij DNWG Staff B.V. Als gevolg van verkooptransacties zijn DELTA Comfort B.V. en Zeelandnet Zakelijk B.V. per ultimo februari 2017 en PZEM en PZEM Energy B.V. per ultimo juni 2017 geen verbonden partijen meer.

De exploitatiekosten van ingekochte diensten bij DNWG Staff B.V. bestaan uit de kosten van gedetacheerd personeel bij Enduris. De post verkochte diensten aan DELTA Comfort B.V. en PZEM Energy B.V. betreffen in rekening gebrachte netwerk- en meetdiensten elektriciteit en gas. De kosten voor ingekochte diensten bij Zebra Gasnetwerk B.V. stijgt met € 0,4 mln. door de inkoop van transportdiensten gas met ingang van 2017. Voorheen werden deze diensten niet ingekocht. De post vorderingen met DELTA Comfort B.V. bestaat uit de vorderingen inzake netwerk- en meetdiensten elektriciteit en gas. De post vorderingen met PZEM Energy B.V. bestaat uit vorderingen inzake netwerk- en meetdiensten elektriciteit en gas. De exploitatiekosten van ingekochte diensten bij DNWG Staff B.V. bestaan uit de kosten van gedetacheerd personeel bij Enduris. De schulden met DNWG Groep N.V. zijn een gevolg van het herfinancieren van de langlopende verplichtingen met DNWG groep N.V. voor een bedrag van € 150 mln. In 2016 waren deze leningen nog ondergebracht bij externe financiers. Daarnaast is ook een rekening courant faciliteit aangegaan met DNWG groep N.V. In 2016 was er sprake van een intercompany lening met PZEM N.V. De post schulden met DNWG Staff B.V. bestaat uit nog te betalen kosten van gedetacheerd personeel bij Enduris. De post schulden met PZEM Infra B.V. bestaat uit nog te betalen kosten voor de inkoop van diensten voor onderhoud, beheer en investeringen met betrekking tot de door Enduris beheerde netten en aansluitingen. In 2016 bestaat de post schulden met DNWG N.V. bestaat uit nog te betalen vanwege de overname van een fiscale latentie voor een bedrag van ongeveer € 9,7 mln., te betalen vennootschapsbelasting (€ 4,3 mln.) over het resultaat 2016 en overig (€ 3,0 mln.). De nog te ontvangen facturen voor de inkoop van netverliezen over december 2016 zijn opgenomen in de post schulden met PZEM Energy B.V.

Voor Stedin, die per juni 2017 is aan te merken als verbonden partij, worden voornamelijk werkzaamheden uitgevoerd op het gebied van stationsautomatisering. Deze activiteiten zijn door Enduris uitbesteed aan DNWG Infra B.V. en worden door Enduris op marge neutrale wijze aan Stedin gefactureerd. De omvang van de uitgevoerde activiteiten over de periode juni tot en met december 2017 bedraagt ongeveer € 3,9 mln.

Niet uit de balans blijken rechten en verplichtingen

Lopende procedures

Per balansdatum liepen nog de volgende procedures:

Een klant heeft een claim ingediend bij Enduris om restitutie te ontvangen voor een gedeelte van de transportvergoeding die ze over de periode 2012 tot balansdatum aan Enduris betaald heeft. Deze partij is het oneens met de indeling in een transportcategorie op basis waarvan zij transportvergoedingen heeft betaald. Deze vordering baseert deze partij op de door Enduris vastgestelde deelmarktgrenzen voor transporttarieven zoals opgenomen in de tariefbesluiten Elektriciteit van de ACM. Volgens Enduris moet deze klant conform de tarievencode Elektriciteit ingedeeld worden op basis van het werkelijke spanningsniveau waarop zij is aangesloten én is het niet aannemelijk dat de vordering van deze partij wordt toegerekend. De ingediende claim bedraagt circa € 0,5 mln..

Overige niet uit de balans blijken rechten en verplichtingen

Margebesluiten

In april 2014 heeft de ACM zogenaamde margebesluiten voor het meetdomein elektriciteit genomen (over de jaren 2011 en 2012) en voor het meetdomein gas over het jaar 2012. Met deze besluiten geeft de ACM uitvoering aan artikel 4a, eerste lid, van de Regeling meettarieven door vaststelling van het verschil tussen de tariefinkomsten en de kosten (hierna: de marge) voor meetactiviteiten bij kleinverbruikers met een aansluiting op het net van Enduris. De meetactiviteiten waarop dit besluit betrekking heeft, betreffen de wettelijke taken op grond van artikel 16, eerste lid, onderdeel o, van de Elektriciteitswet 1998 (hierna: E-wet) om zorg te dragen voor het beheer en onderhoud van de meetinrichtingen voor de kleinverbruikers. De Elektriciteitswet en de daarop gebaseerde Regeling meettarieven verplichten ACM tot het vaststellen van meettarieven voor kleinverbruikers van elektriciteit. Deze tarieven worden vanaf 2008 jaarlijks door de ACM vastgesteld op basis van de tarieven in het voorgaande jaar, met een correctie voor inflatie. Als artikel 3 van de Regeling meettarieven in werking treedt, start een nieuwe methode van vaststelling van de meettarieven. Deze nieuwe methode houdt in dat de meettarieven worden berekend op basis van de kosten die een netbeheerder heeft gemaakt in het voorgaande kalenderjaar. ACM is dan tevens bevoegd de tarieven te corrigeren voor zover er vanaf het jaar 2011 verschillen zijn opgetreden tussen de kosten en opbrengsten in de meetdomeinen. Het is nog onduidelijk op welke wijze de ACM de opgetreden verschillen in toekomstige meettarieven zal verwerken. De ACM verwijst in de jaarlijkse tarievenbesluiten met betrekking tot de meetdomeinen elektriciteit en gas naar de Regeling meettarieven. In het besluit is tevens opgenomen dat enerzijds onder andere wordt gestreefd naar per saldo kostendeckende meettarieven (inclusief een redelijk rendement) voor de netbeheerders en om de tarieven zo stabiel mogelijk te houden ook tijdens de aanbidding van de op afstand

uitleesbare meters ('slimme meters'). De ACM moet nog een definitief besluit nemen over de margebesluiten meters. Alvorens zij daartoe overgaat, wacht zij de uitspraak in het beroep van de methodebesluiten af, waarvan ook de vaststelling van de WACC onderdeel is. De ACM wil graag de uitspraak over de WACC in haar besluit betrekken, om deze in de door haar te nemen margebesluiten mee te nemen. De ACM en de netbeheerders evalueren de methodiek om de tarieven vanaf 2008 te baseren op de tarieven in het voorgaande jaar, met een correctie voor inflatie. Tot slot zal de ACM een besluit moeten nemen over de inwerkingtreding van de 2e fase van de MR.

Methodebesluiten

Enduris is het oneens met de wijze van berekenen van de maatstaf EHD en de gegevens die gebruikt zijn in de berekening. Enduris verliest met dit Methodebesluit 60% van haar toegestane inkomsten. De tarieven 2017 zijn gebaseerd op het bestreden methodebesluit. Begin 2018 zijn in beroep bij het College van Beroep voor het bedrijfsleven de inhoudelijke gronden behandeld. Uitspraak wordt verwacht in 2018.

Precario

Er loopt een procedure in cassatie. De uitkomst van deze procedure is nog zeer onzeker. Enduris heeft in eerste aanleg aangegeven dat zij geen precario zou moeten voldoen, in Hoger Beroep was dit standpunt niet houdbaar, daarom heeft Enduris zich op het standpunt gesteld dat enkel precario verschuldigd is over de meters kabel waarop de Algemene voorwaarden niet van toepassing zijn. Er blijft dan ongeveer 18 km van de 347 km over á € 1,57 per strekkende meter. In 2015 heeft Hulst als eerste en enige Zeeuwse gemeente precarioheffing ingesteld. Op 26 september 2017 heeft het gerechtshof Den Haag in Hoger Beroep uitspraak gedaan tegen de beslissing op bezwaar van de gemeente Hulst d.d. 1 december 2015 inzake de precariobelasting 2015. Het Hof heeft grotendeels in het voordeel van Enduris beslist, waarna de gemeente Hulst in cassatie is gegaan. Indien ook in cassatie wordt besloten dat de precariobelasting grotendeels onterecht is geheven zal naar verwachting ongeveer € 0,5 mln. aan ten onrechte geïnde precariobelasting over het jaar 2015 worden ontvangen. Over de periode 2016 tot en met 2021 zal Enduris dan circa € 0,4 mln. per jaar aan precario moeten betalen in plaats van jaarlijks circa € 7,0 mln.

In 2016 hebben alle Zeeuwse gemeenten, met uitzondering van Sluis, precario ingesteld en aanslagen verzonden. Tegen alle aanslagen is bezwaar gemaakt. Gezien de juridische procedure tegen Hulst, zijn alle beslissingen op bezwaar aangehouden tot er een definitieve uitspraak is inzake procedure tegen Hulst.

Vrijwel alle aanslagen over 2017 zijn ontvangen. Ook tegen de aanslagen van 2017 zal Enduris weer bezwaar maken.

Impact nacalculatie op netto omzet 2018

Het verwerken van positieve nacalculaties in de toegestane inkomsten van 2018 heeft een opwaartse impact op de netto omzet

van Enduris in 2018 van circa € 4,5 mln. Deze nacalculaties bestaan uit het saldo van positieve nacalculaties vanwege precariokosten 2015 (€ 7,2 mln.) en negatieve nacalculaties vanwege inkoopkosten 2015 (€ 2,7 mln.) Deze nacalculaties zijn het gevolg van een verschil tussen de werkelijke precariokosten en de werkelijke inkoopkosten TenneT in 2015 en de door de ACM geschatte kosten vanwege precario en inkoopkosten met betrekking tot het jaar 2015.

Investeringsverplichtingen

Per 31 december 2017 zijn financiële verplichtingen aangegaan voor een bedrag van circa € 29,4 mln. (Ultimo 2016: € 38,6 mln.) met betrekking tot nog uit te voeren investeringen.

Asbestcement leidingen

In Middelburg ligt nog circa 25,5 km per 31 december 2017 (eind 2016: 31,5 km) aan asbestcement leidingen. Het is de bedoeling dat dit materiaal voor 2026 planmatig wordt vervangen. Dit betreft een verplichting waarvoor geen voorziening behoeft te worden gevormd, want deze vervanging is onderdeel van de normale vervangingscyclus. Er is geen sprake van een acute verplichting, omdat er geen sprake is van milieurisico's die directe vervanging noodzakelijk maken. De werkzaamheden worden zoveel mogelijk gecombineerd met reconstructiewerken en/of bestratingswerkzaamheden van de gemeente om overlast waar mogelijk te beperken en zo kostenefficiënt mogelijk te opereren. Het projectmatig vervangen van dit type gasleidingen is een van 2010 t/m 2025 doorlopend project. De geschatte kosten over de resterende looptijd van het project bedragen € 7,1 mln.

Huurcontract Stationspark 28, Goes

Inzake de bedrijfshuisvesting is in november 2010 het huurcontract getekend voor een periode van zes jaar en een maand. Met de verhuurder is overeengekomen dat het huurcontract telkenmale met één jaar kan worden verlengd. De verplichting die hieruit op balansdatum volgt voor 2018 bedraagt circa € 0,3 mln. Dit is gebaseerd op het prijspeil (december) 2017. De huurprijs wordt via indexering jaarlijks aangepast op aanwijzing van de verhuurder.

Toelichting op de geconsolideerde Winst- en Verliesrekening

Netto omzet (17)

(bedragen x 1.000 euro)

	2017	2016
Netbeheer Elektriciteit		
Omzet transportafhankelijke transportdiensten	55.553	56.537
Omzet transportonafhankelijke transportdiensten	4.788	4.823
Omzet meterhuur	5.888	5.848
Omzet voorgaande boekjaren	77	-
Omzet aansluitdiensten	6.608	6.756
Omzet huur transformatoren en overige bedrijfsopbrengsten	1.215	1.438
	74.129	75.402
Netbeheer Gas		
Omzet transportafhankelijke transportdiensten	17.557	16.552
Omzet transportonafhankelijke transportdiensten	3.524	3.501
Omzet aansluitdiensten	5.489	3.457
Omzet meterhuur	4.125	4.096
Omzet voorgaande boekjaren	-	-
Overige bedrijfsopbrengsten	41	71
	30.736	27.677
Omzet TeslaN	1.755	1.585
Totaal	106.620	104.664

De omzet Elektriciteit daalt met ongeveer 1,6 % ten opzichte van het jaar 2016. Lagere tarieven leiden tot een omzetsdaling van ongeveer € 2,3 mln. Indien geen rekening wordt gehouden met nacalculaties zou de tariefstijging inclusief inflatiecorrectie (0,2%) ongeveer 2,3% bedragen. Nacalculaties en overige verschillen zorgen voor een neerwaarts effect op de tarieven van ongeveer 5,8%, zodat per saldo de tarieven met ongeveer 3,5% dalen. Volumegroei bij nieuwe en bestaande klanten leidt tot circa € 1,1 mln. hogere omzet. De omzet huur transformatoren en overige bedrijfsopbrengsten daalt met ongeveer 0,2 mln. De post omzet voorgaande boekjaren in 2017 bestaat uit beperkte afloopverschillen (€ 0,1 mln.) met betrekking tot de omzet 2016. In 2016 zijn de afloopverschillen nihil.

De omzet Gas stijgt met ongeveer 11,1% ten opzichte van de omzet 2016. De tarieven voor transportafhankelijke transportdiensten en de aansluitdiensten stijgen met gemiddeld 8,4% respectievelijk 62,4% ten opzichte van 2016, terwijl de tarieven voor de transportafhankelijke transportdiensten voor Extra hoge druk klanten met ongeveer 52,6% dalen. De tarieven voor de transportonafhankelijke transportdiensten en meterhuur blijven ongeveer gelijk. Per saldo stijgt de omzet vanwege (stijgende) tarieven met ongeveer € 3,0 mln., waarvan ongeveer € 0,5 mln. een gevolg is van lagere nacalculaties. De volumeverschillen bij nieuwe en bestaande klanten leiden per saldo tot een beperkt hogere omzet (€ 0,1 mln.). De overige omzet betreft de omzet van joint venture TeslaN. In deze een strategische samenwerking met TenneT TSO B.V. worden werkzaamheden op het gebied van het beheer, instandhouding en onderhoud en oplossing van storingen van hoogspanning, tussenspanning en complexe middenspanning in Zeeland gezamenlijk uitgevoerd.

Inkoopwaarde van de omzet Elektriciteit (18)

(bedragen x 1.000 euro)

	2017	2016
Elektriciteit		
Inkoop transport TenneT	12.098	10.326
Inkoop energie ter compensatie van technische netverliezen	4.085	4.293
Inkoop energie ter compensatie van administratieve netverliezen	-490	888
Af te dragen vergoeding voor systeemdiensten	-3	-20
	15.690	15.488
Gas		
Inkoop transport ZEBRA	391	-
	391	-
Totaal	16.081	15.488

De post Inkoop transport TenneT stijgt vanwege onder meer hogere prijzen (€ 1,1 mln.) en hogere volumes (0,4 mln.) ten opzichte van 2016. Daarnaast zorgen afloopverschillen tot ongeveer € 0,3 mln. hogere kosten. De inkoop netverliezen is ongeveer € 0,2 mln. lager ten opzichte van 2016 en bestaat voornamelijk uit lagere prijzen.

De lagere inkoop van de technische netverliezen (€ 0,2 mln.) is een gevolg van lagere volumes € 0,3 mln. en kosten vanwege het beëindigen van bestaande leveringscontracten (€ 0,1 mln.) De administratieve verliezen bestaan uit nog mogelijke claims van marktpartijen als gevolg van allocatie-, reconciliatie- en meetfouten in het allocatie en reconciliatieproces. In 2017 is sprake van een vrijval van ongeveer € 0,5 mln. uit de voorziening administratieve netverliezen. In 2016 is een bedrag van € 0,9 mln. gedoteerd. De systeemdiensten betreffen verschillen met betrekking tussen de aan afnemers in rekening gebrachte systeemdiensten en de aan TenneT af te dragen vergoedingen voor systeemdiensten. Enduris heeft de systeemdiensten tot en met het jaar 2014 namens TenneT bij haar klanten in rekening gebracht. In 2016 en 2015 is nog sprake van beperkte afloopverschillen.

Met ingang van 1 januari 2017 koopt Enduris transportdiensten in bij ZEBRA Gasnetwerk.

Overige bedrijfsopbrengsten (19)

De post overige bedrijfsopbrengsten betreft voornamelijk de amortisatie van de vooruit ontvangen bijdragen van derden voor een bedrag van € 2,1 mln. (2016: € 1,9 mln.) Dit hangt samen met het feit dat sinds 1 januari 2009 de van derden vooruit ontvangen bijdragen bij activering als langlopende verplichting worden gepassiveerd. Deze post wordt parallel aan de afschrijving van de

betreffende activa geamortiseerd. Ook zijn in deze post de ontvangen vergoedingen begrepen vanwege gedetacheerd personeel bij verbonden partijen voor een bedrag van € 0,4 mln. (2016: € 0,4 mln.) Tevens zijn in deze post de bijdragen derden op exploitatie projecten verantwoord voor een bedrag van € 1,5 mln. (2016: € 1,2 mln.)

Diensten van derden, materiaal en andere externe kosten (20)

(bedragen x 1.000 euro)

	2017	2016
Door groepsmaatschappijen in rekening gebrachte bedragen:		
Exploitatiekosten	34.890	35.614
Overige exploitatiekosten	6.428	4.586
Bezoldiging bestuurders (RvC)	24	36
Totaal	41.342	40.236

De exploitatiekosten die door groepsmaatschappijen bij Enduris in rekening zijn gebracht, liggen circa 2,0% lager dan de kosten in 2016. De kosten voor de huur van dataverbindingen € 0,8 mln. werden in 2016 nog ingekocht bij een verbonden partij (Zeeland zakelijk B.V.) en leidt derhalve tot een daling van de exploitatiekosten die door groepsmaatschappijen in rekening zijn gebracht. In 2017 zijn deze kosten voor een vergelijkbaar bedrag opgenomen in de post overige exploitatiekosten. De exploitatiekosten van ingekochte diensten bij DNWG Staff B.V. bestaan uit de kosten van gedetacheerd personeel bij Enduris. De directeur van Enduris wordt ingehuurd via DNWG Staff B.V. Hij wordt voor 50% van zijn tijd toegerekend aan Enduris. De kosten (50%) bedragen in 2017 ongeveer € 0,15 mln. De post overige exploitatiekosten stijgt onder meer vanwege de kosten van huur van dataverbindingen van ongeveer € 0,8 mln. en een uitbreiding van de activiteiten van TeslaN voor een bedrag van ongeveer € 0,5 mln. Daarnaast is sprake van hogere kosten van contributies € 0,2 mln. en de kosten voor het uitvoeren van een upgrade van het systeem voor bedrijfsvoering € 0,2 mln. Het restant is een gevolg van diverse kleinere afwijkingen ten opzichte van 2016.

WNT bezoldiging topfunctionarissen

Op 1 januari 2013 is de Wet normering topinkomens (WNT) in werking getreden. De WNT is van toepassing op Enduris B.V. Het in 2017 voor Enduris B.V. toepasselijke bezoldigingsmaximum is € 181.000. Dit betreft het algemene bezoldigingsmaximum.

Dat betekent dat ook het overgangsrecht op grond van de WNT per 1 januari 2013 is ingegaan. In het besluit wordt echter enige coulance betracht omtrent de toepassing van dat overgangsrecht. Voor bezoldigingen die op 16 augustus 2016 de bezoldigingsnorm overschrijden geldt het volgende:

- Bezoldigingen die hoger zijn dan de WNT-1 norm vallen onder het overgangsrecht voor 'oude gevallen', ongeacht of die bezoldigingsafspraken voor of na 1 januari 2013 zijn gemaakt. Het overgangsrecht voor 'oude gevallen' houdt in dat de bezoldiging vanaf 1 januari 2017 in 3 jaar dient te worden afgebouwd naar de WNT-1 norm die gold op 31 december 2014 en vervolgens in 2 jaar moet worden afgebouwd naar de dan geldende norm.
- Bezoldigingen die hoger zijn dan de WNT-2 norm vallen onder het overgangsrecht voor 'nieuwe gevallen'. Dit overgangsrecht houdt in dat de bezoldiging tot 1 januari 2019 wordt gerespecteerd en vervolgens in drie jaar moet worden afgebouwd tot de dan geldende norm.

Op 18 januari 2018 heeft de minister van Economische Zaken aan Stedin Holding N.V. bevestigd dat hij ten aanzien van Enduris B.V. dezelfde coulance betracht als ten aanzien van Stedin Netbeheer B.V. De minister stelt dat Enduris B.V. als netbeheerder in dezelfde situatie heeft verkeerd als Stedin Netbeheer B.V. Enduris B.V. was net als Stedin Netbeheer B.V. voor 2017 nog niet afgesplitst van de energieleverancier, in dit geval DELTA N.V. Hoewel het niet om gelijke, maar wel vergelijkbare gevallen gaat vond de minister het niet wenselijk om Enduris B.V. anders te behandelen dan Stedin Netbeheer B.V. Daarom geldt voor de topfunctionaris van Enduris B.V. dezelfde coulance, onder dezelfde voorwaarden en condities, als vermeld in het besluit voor Stedin Netbeheer B.V. van 16 augustus 2016.

De heer Erik Duim is voor 50% bestuurder van Enduris B.V. en voor de overige 50% is hij bestuurder van DNWG Infra B.V. Derhalve is de WNT bezoldigingsnorm voor de helft van toepassing. Op grond van de bevestiging van de minister van Economische Zaken geldt voor Erik Duim het overgangsrecht voor 'oude gevallen'. Erik Duim is per 1 januari 2018 teruggetreden als directeur DNWG Groep N.V. waaronder ook Enduris B.V. De heer Ad van Sluijs is per 19 december 2017 tijdelijk waarnemend directeur geworden van DNWG Groep N.V. waaronder ook Enduris B.V.

WNT bezoldiging topfunctionarissen

(bedragen x 1 euro)

	E.J. Duim	A. van Sluijs
Funcatiegegevens	Directeur DNWG Groep N.V.	Waarnemend directeur DNWG Groep N.V.
Aanvang en einde functieervulling in 2017	1/1 - 31/12	19/12 - 31/12
Omvang dienstverband (in fte)	0,5	0,5
Gewezen topfunctionaris	Nee	Nee
(Fictieve) dienstbetrekking	Nee	Nee
Bezoldiging	-	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	134.748	2.075
Beloningen betaalbaar op termijn	9.357	292
Subtotaal	144.105	2.367
Individueel toepasselijk bezoldigingsmaximum	90.500	3.223
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	niet van toepassing	niet van toepassing
Totale bezoldiging 2017	144.105	2.367
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	Overschrijding toegestaan op grond van reeds bestaande afspraken waarop overgangsrecht van toepassing is	niet van toepassing
Gegevens 2016		
Aanvang en einde functieervulling in 2016	1/1 - 31/12	
Omvang dienstverband (in fte)	0,5	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	145.109	-
Beloningen betaalbaar op termijn	8.619	-
Totale bezoldiging 2016	153.728	-

De vergoedingen voor de leden van de raad van commissarissen van Enduris B.V. bedragen € 20.000 per jaar voor de voorzitter en € 15.000 per jaar voor het bezoldigde lid. Het derde lid (F. Verhagen) was onbezoldigd. De vergoedingen worden achteraf per kwartaal uitbetaald. De bezoldiging in 2017 heeft naast de periode 1 januari 2017 tot en met 12 juni 2017 daarom ook betrekking op het laatste kwartaal van 2016.

(bedragen x 1 euro)

	G.J.L. Zijl	M.A.W. Cremers-Wit
Functiegegevens (RvC Enduris B.V.)	Voorzitter	Lid
Aanvang en einde functievervulling in 2017	1/1 - 12/6	1/1 - 12/6
Bezoldiging	-	
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	13.333	10.980
Beloningen betaalbaar op termijn	-	-
Subtotaal	13.333	10.980
Individueel toepasselijk bezoldigingsmaximum	12.125	8.083
-/- Onverschuldigd betaald bedrag	niet van toepassing	niet van toepassing
Totale bezoldiging 2017	13.333	10.980
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	Overschrijding toegestaan op grond van artikel 3, lid 2 van de Uitvoerings-regeling WNT	Overschrijding toegestaan op grond van artikel 3, lid 2 van de Uitvoerings-regeling WNT
Gegevens 2016		
Aanvang en einde functievervulling in 2016	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	20.000	15.532
Beloningen betaalbaar op termijn	-	-
Totale bezoldiging 2016	20.000	15.532

Afschrijvingen (21)

(bedragen x 1.000 euro)

	2017	2016
Immateriële vaste activa		
Afschrijvingen op immateriële vaste activa	1.759	1.598
Materiële vaste activa		
Afschrijvingen op materiële vaste activa	23.538	22.844
Totaal	25.298	24.442

De afschrijvingen op immateriële vaste activa zijn in 2017 toegenomen door activeringen in 2016 en 2017 met betrekking tot nieuwe systemen voor marktprocessen, aansluitprocessen, het blindstandsproces, het klantcontact en het facturatieproces. In 2017 is voor een bedrag van circa € 0,2 mln. (2016 € 0,3 mln.) versneld afgeschreven op software aangezien de systemen niet meer in gebruik waren bij Enduris.

Overige bedrijfskosten (22)

Deze post bestaat voor een groot deel uit precariobelastingen voor een bedrag van € 8,1 mln. (2016: € 6,4 mln.) In 2017 is € 0,1 mln. gedoteerd aan de voorziening dubieuze debiteuren, in 2016 was voor de voorziening dubieuze debiteuren € 0,2 mln. vrijgevallen.

Vanuit de voorzieningen is in 2017 € 0,7 mln. vrijgevallen, deze post heeft betrekking op de voorziening amoveringen.

Daarnaast was in 2016 € 0,7 mln. vrijgevallen vanwege gewijzigd inzicht van het College van Beroep voor het bedrijfsleven ('CBp').

Financiële baten en lasten (23)

(bedragen x 1.000 euro)

	2017	2016
Rentelasten	-4.315	-3.533
Afschrijving geamortiseerde kosten	-143	-84
Mutatie rentederivaten	-	-
Rentebaten	5	13
Geactiveerde intrest (bouwrente)	299	-
Overige financiële baten en lasten	-27	-80
Totaal	-4.181	-3.684

De hogere rentelasten in 2017 wordt veroorzaakt door een hogere rente van de nieuwe leningen per medio 2017. De mutaties in zowel de afschrijving op de geamortiseerde kosten als de geactiveerde intrest (bouwrente) zijn non-cash mutaties en zullen derhalve ook niet worden gepresenteerd in het kasstroomoverzicht.

Vennootschapsbelasting (24)

(bedragen x 1.000 euro)

	2017	2016
Vennootschapsbelasting over boekjaar	-3.252	-2.681
Mutatie uitgestelde belastingvordering/verplichting		
Belastingen gerapporteerd in de winst- en verliesrekening	-3.252	-2.681
Effectieve belastingdruk	20,7%	14,8%
Actueel verschuldigde vennootschapsbelasting:		
De aansluiting tussen het resultaat voor belastingen en het feitelijk belastbaar bedrag met de hieruit voortvloeiende belastinglast is als volgt:		
Resultaat voor belastingen	15.705	18.057
Overige verschillen		-
Deelnemingsvrijstelling	561	-691
Verschillen als gevolg van verschillen tussen fiscale en commerciële waardering	-3.258	-6.639
Belastbaar bedrag	13.008	10.727
Vigerende belastingtarief Nederland	25,0%	25,0%
Belasting	-3.252	-2.681
Verschuldigde belasting over jaar	-3.252	-2.681
Effectieve belastingdruk jaar	20,7%	14,8%

In het kader van de Wet Onafhankelijk Netbeheer (WON) zijn begin 2008 activa gekocht van PZEM N.V. Door de wettelijke regeling zijn verschillen ontstaan tussen de commerciële en fiscale afschrijvingen. Deze verschillen zijn van tijdelijke aard. Over het resultaat vóór belasting 2017 bedraagt de te betalen vennootschapsbelasting € 3,3 mln. Het feitelijke belastingtarief (20,7%) is lager dan het nominale tarief (25,0%) vanwege permanente verschillen ten gevolge van het resultaat uit deelnemingen en de hierboven toegelichte verschillen tussen de commerciële en fiscale waardering. Enduris vormt met Stedin Groep een fiscale eenheid voor de vennootschapsbelasting en is uit dien hoofde aansprakelijk voor de belastingschuld van de fiscale eenheid als geheel. De vennootschapsbelasting wordt doorberekend aan Enduris op basis van de fiscale grondslag gecorrigeerd voor de gevolgen van de step-up door Stedin Groep.

Toelichting op het geconsolideerde kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. Het resultaat uit deelnemingen in de winst- en verliesrekening leidt niet tot directe kasstromen, daarom is dit bestandsdeel in de kasstromen geneutraliseerd. Het resultaat uit deelnemingen wordt niet volledig uitgekeerd in de vorm van dividend. Het niet-uitgekeerde deel van het resultaat leidt tot een toename van het eigen vermogen bij deze deelneming en daarmee tot een balansmutatie van de financiële vaste activa bij Enduris. Daarom is gekozen om slechts de werkelijke dividendontvangsten in de kasstroom te verwerken. De ontvangen vooruit ontvangen omzet in 2017 stijgt met circa € 5,5 mln. In 2017 was sprake van hogere bijdragen vanwege de realisatie van diverse grote aansluitingen, infrastructurele projecten (NKL regeling) en diverse kleinere projecten waarvoor bijdragen zijn ontvangen. De post voorzieningen daalt voornamelijk vanwege

de voorziening voor amoveringen die van langlopend naar kortlopend gaat. De post debiteuren neemt sterk toe vanwege een vordering inzake netwerk- en meetdiensten elektriciteit en gas met DELTA Comfort B.V., die in 2016 nog onderdeel uitmaakte van het saldo vorderingen op verbonden partijen.

Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum.

Enkelvoudige jaarrekening per 31 december 2017

Enkelvoudige balans per 31 december 2017 (voor bestemming van het resultaat)

(bedragen x 1.000 euro)

	31-12-2017 na stelselwijziging	31-12-2016 na stelselwijziging
Activa		
Vaste activa		
Immateriële vaste activa (1)	9.266	7.166
Materiële vaste activa (2)	497.032	472.801
Financiële vaste activa (3)		
- Groepsvennootschappen	83	56
- Deelnemingen	5.077	6.275
- Leningen u/g	1.076	647
- Uitgestelde belastingvorderingen	7.414	9.758
	519.948	496.703
Vlottende activa		
Vorderingen op verbonden partijen (10)	400	7.461
Debiteuren	12.026	7.332
Overlopende activa	102	-
Belastingen	971	-
Liquide middelen	1.433	143
	14.932	14.936
Totaal	534.880	511.639
Passiva		
Eigen vermogen (5)		
Geplaatst en gestort aandelenkapitaal	18	18
Agioreserve	140.149	140.149
Wettelijke reserves	1.039	2.209
Overige reserves	103.833	87.287
Te bestemmen resultaat	12.453	15.376
	257.492	245.039
Langlopende verplichtingen		
Leningen o/g (6a)	-	149.857
Leningen o/g groep (6b)	150.000	17.039
Voorzieningen (7)	1.155	2.050
Vooruit ontvangen bijdragen van derden (8)	79.541	71.512
	230.696	240.458
Kortlopende verplichtingen		
Schulden aan verbonden partijen (10)	35.992	13.042
Onderhanden werk	237	-
Belastingen (9)	3.016	5.245
Crediteuren (9)	3.719	3.128
Kortlopend gedeelte leningen o/g (9)	-	-
Kortlopend gedeelte voorzieningen (9)	1.263	3.251
Overige schulden en passiva (9)	2.465	1.476
	46.692	26.142
Totaal	534.880	511.639

Enkelvoudige Winst- en Verliesrekening over 2017

(bedragen x 1.000 euro)

	2017 na stelselwijziging	2016 na stelselwijziging
Resultaat uit eigen bedrijfsvoering	12.939	14.685
Resultaat deelnemingen	-486	691
Resultaat	12.453	15.376

Toelichting op de enkelvoudige jaarrekening

Enduris is netbeheerder voor de elektriciteits- en gasnetten in de provincie Zeeland. Enduris verzorgt dagelijks de door afnemers, producenten en leveranciers gevraagde diensten voor transport van elektriciteit en gas. Ook realiseert Enduris op verzoek nieuwe aansluitingen, wijzigt bestaande aansluitingen en stelt desgewenst meters en gasdrukregelstations beschikbaar. De functionele valuta is de Euro. Alle bedragen zijn, tenzij anders vermeld, opgenomen in duizenden Euro's. Enduris heeft gebruik gemaakt van de optie in Titel 9 Boek 2 BW om de enkelvoudige jaarrekening op te stellen volgens de IFRS grondslagen die worden gehanteerd in de geconsolideerde jaarrekening, inclusief de uitzondering dat de groepsmaatschappijen en deelnemingen worden gewaardeerd op equity methode. De enkelvoudige winst- en verliesrekening is op basis van artikel 402 Titel 9 Boek 2 BW in beknopte vorm weergegeven.

Stelselwijziging

De stelselwijziging heeft betrekking op de verwerking van precario-belasting in de overige bedrijfskosten. Deze stelselwijziging is doorgevoerd vanwege de overname van Enduris door Stedin Groep N.V. Als gevolg van deze overname zijn de grondslagen van Enduris

(grotendeels) aangepast aan de grondslagen van Stedin Groep N.V. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar de toelichting hierop in de geconsolideerde jaarrekening.

Waarderingsgrondslagen en grondslagen voor de Resultaatbepaling

De deelnemingen waarin Enduris een belang van 20% of meer heeft, zijn opgenomen op basis van de equity methode. Volgens deze methode vindt de initiële waardering plaats tegen kostprijs waarna de boekwaarde wordt verhoogd of verlaagd met het aandeel van Enduris in het resultaat van de deelneming. Dividend-uitkeringen worden op de waardering in mindering gebracht. Eventuele rechtstreekse eigen vermogen mutaties worden bij Enduris evenzo verwerkt. Waardestijgingen van deelnemingen waarvan Enduris uitkering niet kan afdwingen, worden onder de wettelijke reserve verantwoord. Onder financiële vaste activa worden ook de deelnemingen geclassificeerd waarin Enduris een belang heeft dat kleiner is dan 20%. Deze deelneming is gewaardeerd tegen kostprijs. Voor de overige grondslagen wordt verwezen naar de toelichtingen bij de geconsolideerde jaarrekening.

Immateriële vaste activa (1)

(bedragen x 1.000 euro)

	Totaal	Software	Gebruikersrechten	Activa in aanbouw
Boekwaarde per 1 januari 2016	4.682	3.725	-	957
Activeringen	-	2.974	520	-3.494
Investerings	4.082	-	-	4.082
Afschrijvingen	-1.598	-1.598	-	-
Boekwaarde per 31 december 2016	7.166	5.101	520	1.545
Cumulatieve afschrijvingen en impairment	15.047	15.047	-	-
Aanschafwaarde per 31 december 2016	22.213	20.148	520	1.545
Boekwaarde per 1 januari 2017	7.166	5.101	520	1.545
Activeringen	-	2.084	14	-2.098
Investerings	3.859	-	-	3.859
Afschrijvingen	-1.759	-1.746	-13	-
Boekwaarde per 31 december 2017	9.266	5.439	520	3.306
Cumulatieve afschrijvingen en impairment	16.807	16.793	13	-
Aanschafwaarde per 31 december 2017	26.072	22.233	534	3.306
Afschrijvingstermijn in jaren		5	40	n.v.t.

Materiele vaste activa (2)

(bedragen x 1.000 euro)

	Totaal	Gebouwen en terreinen	Machines en installaties (incl. FV)	Andere vaste bedrijfsmiddelen	Activa in aanbouw	Bijdrage van derden
Boekwaarde per 1 januari 2016	449.941	21.612	493.922	282	38.765	-104.640
Activeringen	-	2.239	49.426	-	-51.665	-
Investeringsen	47.148	-	-	-	47.148	-
Desinvestering	-1.811	-	-1.800	-11	-	-
Afschrijvingen	-22.844	-1.081	-27.236	-188	-	5.661
Overige mutaties	368	-	-	-	-	368
Boekwaarde per 31 december 2016	472.801	22.770	514.312	83	34.247	-98.611
Boekwaarde voor aftrek bijdragen	571.412	22.770	514.312	83	34.247	
Cumulatieve afschrijvingen en impairment	585.149	25.094	559.026	1.029	-	
Aanschafwaarde per 31 december 2016	1.156.562	47.864	1.073.338	1.112	34.247	
Boekwaarde per 1 januari 2017	472.801	22.770	514.312	83	34.247	-98.611
Activeringen	-	771	47.397	-	-48.169	-
Investeringsen	47.524	-	-	-	47.524	-
Desinvesteringen	-7	-	-	-7	-	-
Afschrijvingen	-23.303	-714	-27.210	-36	-	4.657
Overige mutaties	18	-	-	-	-	18
Boekwaarde per 31 december 2017	497.032	22.827	534.500	40	33.602	-93.937
Boekwaarde voor aftrek bijdragen	590.969	22.827	534.500	40	33.602	
Cumulatieve afschrijvingen en impairment	613.094	25.808	586.236	1.050	-	
Aanschafwaarde per 31 december 2017	1.204.063	48.635	1.120.735	1.090	33.602	
Afschrijvingstermijn in jaren		10-50	10-50	5	n.v.t.	

De investeringen in 2017 betroffen nieuwe investeringen in het elektriciteits- en gasnet en investeringen in (slimme) meters.

Financiële vaste activa (3)

(bedragen x 1.000 euro)

	Totaal	Groeps- vennoot- schappen	Geassocieerde deelnemingen	Financiële instrumenten	Leningen u/g	Uitgestelde belasting- vorderingen
Stand per 1 januari 2016	6.863	24	6.252	14	573	-
Nieuwe vordering	307				307	
Aflossing	-233				-233	
Investerings	9.758					9.758
Resultaat	691	32	659			
Dividend	-650		-650			
Stand per 31 december 2016	16.736	56	6.261	14	647	9.758
Nieuwe vordering	564				564	
Aflossing/mutatie	-2.479				-135	-2.344
Investerings	-					
Resultaat	-486	27	-513			
Dividend	-685		-685			
Stand per 31 december 2017	13.650	83	5.063	14	1.076	7.414

TeslaN B.V. is aangemerkt als groepsvennootschap. De deelneming in ZEBRA is aangemerkt als geassocieerde deelneming. De deelneming in EDSN B.V. is gekwalificeerd als overige deelneming. De post leningen u/g betreft diverse leningen u/g aan EDSN B.V. De lening is gewaardeerd op nominale waarde. De gewogen gemiddelde rentevoet bedraagt over 2017 0,6%. (2016 2,2%). De uitgestelde belastingvordering is in 2016 overgenomen van PZEM N.V.

Overige vorderingen (4)

(bedragen x 1.000 euro)

	31-12-2017	31-12-2016
Debiteuren	12.026	7.332
Overlopende activa	102	-
Belastingen	971	-
Totaal	13.099	7.332

De post debiteuren bestaat uit vorderingen vanwege in rekening gebrachte netwerk- en meetdiensten elektriciteit en gas. De overlopende activa bestaan volledig uit vooruitbetaalde precariobelastingen.

Enkelvoudig mutatieoverzicht Eigen Vermogen (5)

(bedragen x 1.000 euro)

	Gestort aandelen- kapitaal	Agio-reserve	Wettelijke reserves	Overige reserves	Onverdeelde winst	Totaal
Stand per 1 januari 2016	18	140.149	2.168	78.261	19.683	240.279
Impact stelselwijziging				-774		-774
Stand per 1 januari 2016 gecorrigeerd	18	140.149	2.168	77.487	19.683	239.505
Winstverdeling 2015	-	-	-	9.841	-9.841	-
Dividend uitkering	-	-	-	-	-9.842	-9.842
Resultaat deelneming	-	-	691	-691	-	-
Dividend uitkering deelneming	-	-	-650	650	-	-
Impact stelselwijziging					-4.797	-4.797
Totaal van gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten	-	-	-	-	20.173	20.173
Stand per 31 december 2016	18	140.149	2.209	87.287	15.376	245.039
Winstverdeling 2016	-	-	-	15.376	-15.376	-
Dividend uitkering	-	-	-	-	-	-
Resultaat deelneming	-	-	-485	485	-	-
Dividend uitkering deelneming	-	-	-685	685	-	-
Overige mutaties			-	-		
Totaal van gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten	-	-	-	-	12.453	12.453
Stand per 31 december 2017	18	140.149	1.039	103.833	12.453	257.492

Winstbestemming 2016

De algemene vergadering heeft op 18 april 2017 besloten om de vrij beschikbare winst over 2016 toe te voegen aan de overige reserves.

Voorstel winstbestemming 2017

Het resultaat 2017 staat ter vrije beschikking van de algemene vergadering.

(bedragen x 1.000 euro)

	2017	2016
Resultaat na belasting	12.453	15.376
Interim dividend	-	-
Te bestemmen resultaat	12.453	15.376
Voor winstbestemming beschikbare winst	12.453	15.376
Dividend		
Toevoeging aan overige reserves	12.453	15.376

Leningen o/g (6a)

(bedragen x 1.000 euro)

	2017	2016
Stand per 1 januari	149.857	89.773
Naar kortlopend	-	-
Subtotaal	149.857	89.773
Opname nieuwe lening	-	60.000
Aflossing	-150.000	
Afschrijving geactiveerde financieringskosten	143	84
Stand per 31 december	-	149.857

Leningen o/g groep (6b)

(bedragen x 1.000 euro)

	2017	2016
Stand per 1 januari	17.039	0
Opname nieuwe lening	150.000	17.039
Aflossing	-17.039	-
Stand per 31 december	150.000	17.039

Voorzieningen (7)

(bedragen x 1.000 euro)

	Totaal	Voorzieningen voor claims	Voorzieningen voor amoveringen	Voorzieningen voor administratieve netverliezen
Boekwaarde per 1 januari 2016	4.717	723	2.713	1.281
Terugboeking kortlopend gedeelte	940	-	537	403
Dotaties	888	-	-	888
Onttrekkingen	-1.245	-723	-	-522
Kortlopend gedeelte	-3.250	-	-3.250	-
Boekwaarde per 31 december 2016	2.050	-	-	2.050
Terugboeking kortlopend gedeelte	3.250	-	3.250	
Dotaties	1.879	-	1.319	560
Onttrekkingen	-1.729	-	-460	-460
Vrijval	-3.032	-	-1.982	-1.050
Kortlopend gedeelte	-1.263	-	-1.269	-573
Boekwaarde per 31 december 2017	1.155	-	628	527

Vooruit ontvangen bijdragen van derden (8)

(bedragen x 1.000 euro)

Boekwaarde per 1 januari 2016	65.689
Gepassiveerde vooruit ontvangen omzet	7.684
Afschrijvingen	-1.861
Boekwaarde per 31 december 2016	71.512
Gepassiveerde vooruit ontvangen omzet	9.907
Afschrijvingen	-1.877
Boekwaarde per 31 december 2017	79.541

Overige schulden (9)

(bedragen x 1.000 euro)

	31-12-2017	31-12-2016
Belastingen	3.016	5.245
Crediteuren	3.719	3.128
Kortlopend gedeelte leningen o/g	-	-
Kortlopend gedeelte voorzieningen	1.263	3.251
Overlopende passiva	2.465	1.476
Totaal	10.463	13.100

Onder overige schulden zijn onder andere het kortlopend gedeelte van de voorzieningen, het kortlopende gedeelte van de opgenomen gelden en de uitstaande crediteurenpositie verantwoord. Onder de post belastingen is de te betalen omzetbelasting opgenomen.

Transacties met verbonden partijen (10)

(bedragen x 1.000 euro)

	Ingekochte goederen en diensten		Verkochte goederen en diensten		Vorderingen		Schulden	
	2017	2016	2017	2016	31-12-2017	31-12-2016	31-12-2017	31-12-2016
PZEM N.V.	20	169						15.197
DNWG Staff B.V.	14.494	12.652					1.918	3.909
DNWG Infra B.V.	18.164	19.884				1.000	7.663	9.765
DELTA Comfort B.V.	19	114	9.089	57.275		5.840		
Zeelandnet Zakelijk B.V.	123	751						
ZEBRA Gasnetwerk B.V.	763	369					67	10
TeslaN B.V.	2.715	1.996			400	400	789	660
DNWG Groep N.V.							175.555	
PZEM Energy B.V.		4.293	897	2.288		221		540
Totaal	36.298	40.227	9.986	59.563	400	7.461	185.992	30.081

De ingekochte diensten van TeslaN B.V. betreffen werkzaamheden op het gebied van het beheer, instandhouding en onderhoud en oplossing van storingen van hoogspanning, tussenspanning en complexe middenspanning in Zeeland.

Niet uit de balans blijkende rechten en verplichtingen

Voor de niet uit de balans blijkende rechten en verplichtingen wordt verwezen naar de geconsolideerde jaarrekening.

Gebeurtenissen na balansdatum

Voor de gebeurtenissen na balansdatum wordt verwezen naar de geconsolideerde jaarrekening.

Voor akkoord:

Statutair bestuurder
Stedin Holding N.V.
namens DNWG Groep N.V.

Was getekend
Goes, 19 april 2018

Overige gegevens

Statutaire bepalingen inzake de winstbestemming

In artikel 22 Winst en uitkeringen van de statuten zijn de volgende bepalingen inzake de winstbestemming opgenomen:

De algemene vergadering is bevoegd tot bestemming van de winst die door de vaststelling van de jaarrekening is bepaald en tot vaststelling van uitkeringen, voor zover het eigen vermogen groter is dan de reserves die krachtens de wet of de statuten moeten worden aangehouden en met inachtneming van de uitvoering van de aan de netbeheerder bij wet opgedragen taken en verplichtingen om zijn netten in werking te hebben, te vernieuwen, te onderhouden en uit te breiden.

14. Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan de directie van Enduris B.V.

Verklaring over de in het jaarbericht opgenomen jaarrekening 2017

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2017 van Enduris B.V. te Goes gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarbericht opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Enduris B.V. op 31 december 2017 en van het resultaat en de kasstromen over 2017 in overeenstemming met International Financial Reporting Standards zoals aanvaard binnen de Europese Unie (EU-IFRS) en met Titel 9 Boek 2 BW.

De jaarrekening bestaat uit:

1. De geconsolideerde en enkelvoudige balans per 31 december 2017.
2. De volgende overzichten over 2017: de geconsolideerde en enkelvoudige winst-en-verliesrekening, het geconsolideerde en enkelvoudige overzicht van gerealiseerde en niet-gerealiseerde resultaten, het geconsolideerde en enkelvoudige mutatieoverzicht eigen vermogen en het geconsolideerde kasstroomoverzicht.
3. De toelichting met een overzicht van de belangrijke grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie "Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening".

Wij zijn onafhankelijk van Enduris B.V. zoals vereist in de Europese verordening betreffende specifieke eisen voor de wettelijke controles van financiële overzichten van organisaties van openbaar belang, de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Verklaring over de in het jaarbericht opgenomen andere informatie opgenomen

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarbericht andere informatie, die bestaat uit:

- Het bestuursverslag
 - De overige gegevens
- Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:
- Met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat.
 - Alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

De directie is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens, in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van de directie voor de jaarrekening

De directie is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met EU-IFRS en met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is de directie verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die de directie noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet de directie afwegen of de vennootschap in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemde verslaggevingsstelsels moet de directie de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij de directie het voornemen heeft om de vennootschap te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

De directie moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de vennootschap haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid, waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de vennootschap.
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door de directie en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- Het vaststellen dat de door de directie gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de vennootschap haar bedrijfsactiviteiten in

continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een vennootschap haar continuïteit niet langer kan handhaven.

- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen.
- Het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor de aansturing van, het toezicht op en de uitvoering van de groepscontrole. In dit kader hebben wij de aard en omvang bepaald van de uit te voeren werkzaamheden voor de groepsonderdelen. Bepalend hierbij zijn de omvang en/of het risico-profiel van de groepsonderdelen of de activiteiten. Op grond hiervan hebben wij de groepsonderdelen geselecteerd waarbij een controle of beoordeling van de volledige financiële informatie of specifieke posten noodzakelijk was.

Wij communiceren met directie onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Middelburg, 19 april 2018

Deloitte Accountants B.V.
Was getekend

W.A. de Leeuw RA

15. Verklaring

Verklaring ex artikel 18, derde lid Elektriciteitswet 1998 en ex artikel 10d, derde lid Gaswet

Ondergetekende,

Ing. A. van Sluijs,

verklaart hierbij in zijn hoedanigheid van directeur van Enduris B.V. dat:

De financiële verhouding tussen Enduris B.V. en een met Enduris B.V. verbonden groepsmaatschappij die activiteiten verricht die de netbeheerder op grond van artikel 17 van de Elektriciteitswet 1998 en artikel 10b van de Gaswet niet zelf mag verrichten, in het jaar 2017 voldoet aan de eisen die gesteld worden in artikel 18, eerste lid, van de Elektriciteitswet 1998 en artikel 10d, eerste lid, van de Gaswet, hetgeen betekent dat Enduris B.V. in het jaar 2017 een dergelijke groepsmaatschappij niet heeft bevoordeeld boven andere ondernemingen waarmee een dergelijke groepsmaatschappij in concurrentie treedt, of anderszins voordelen heeft toegekend die verder gaan dan in normaal handelsverkeer gebruikelijk is.

Als bevoordelen van een groepsmaatschappij of het toekennen van voordelen die verder gaan dan in normaal handelsverkeer gebruikelijk is, worden in ieder geval aangemerkt:

- Het verstrekken van gegevens aan een groepsmaatschappij over afnemers, niet zijnde afnemers als bedoeld in artikel 95a, eerste lid, van de Elektriciteitswet 1998 en afnemers, niet zijnde afnemers als bedoeld in artikel 43, eerste lid, van de Gaswet, die een verzoek hebben gedaan als bedoeld in artikel 23 of 24 van de Elektriciteitswet 1998 respectievelijk een verzoek als bedoeld in hoofdstuk 2 van de Gaswet;
- Het leveren van goederen of diensten aan een groepsmaatschappij tegen een vergoeding die lager is dan de redelijkerwijs daaraan tot te rekenen kosten;
- Het toestaan van het gebruik door een groepsmaatschappij van de naam of het beeldmerk van de netbeheerder op een wijze waardoor verwarring bij het publiek te duchten is over de herkomst van goederen of diensten.

Goes, 19 april 2018

Was getekend

Ing. A. van Sluijs

Directeur

16. Verklaring naleving gedragscode voor netbeheerders

Verklaring naleving Gedragscode voor Netbeheerders aangaande gegevens uit kleinverbruikmeetinrichtingen die op afstand uitleesbaar zijn.

Enduris B.V. te Goes maakt voor het goed kunnen uitvoeren van haar diensten gebruik van meetgegevens die zijn verkregen uit kleinverbruikmeetinrichtingen die op afstand uitleesbaar zijn. In aanvulling op de Wet Bescherming Persoonsgegevens hebben netbeheerders in de Nederlandse energiebranche een gedragscode opgesteld ten aanzien van het gebruik, het vastleggen, het uitwisselen en het bewaren van gegevens die zijn verkregen uit een kleinverbruikmeetinrichting die op afstand uitleesbaar is.

Het College Bescherming Persoonsgegevens heeft deze gedragscode 'Verwerking van persoonsgegevens door netbeheerders in het kader van installatie en beheer van slimme meters bij kleinverbruikers' goedgekeurd met als datum inwerkingtreding 19 mei 2012. Hierbij verklaart Enduris zich gedurende 2017 te hebben gehouden aan het gestelde in de regels en verplichtingen, genoemd in deze gedragscode.

In het kader van het willen verzamelen van metergegevens bij een groep kleinverbruikers om ten behoeve van de allocatie en reconciliatie tot nauwkeuriger verbruiksprofielen te kunnen komen, is geconstateerd dat voor de hiervoor in de Gedragscode opgenomen voorziening geen frequentie voor de toegestane meteruitlezing is opgenomen. In het kader van het willen gaan verzamelen van metergegevens bij kleinverbruikers om tot dynamische allocatie te kunnen komen in plaats van allocatie op jaarbasis met analoge meters, is geconstateerd dat voor de hiervoor in de Gedragscode opgenomen voorziening geen frequentie voor de toegestane meteruitlezing voor slimme meters is opgenomen. Beide zaken zijn ondervangen door ter zake expliciet de ondubbelzinnige toestemming van de desbetreffende kleinverbruikers te vragen als elders in de Gedragscode bedoeld. Tegelijkertijd wordt er gewerkt aan een aanpassing van de Gedragscode, waarin deze omissie wordt meegenomen.

Goes, 19 april 2018
Was getekend

Ing. A. van Sluijs
Directeur

Colofon

Dit jaarbericht is een uitgave van Enduris B.V.

(Eind)redactie

Afdeling Communicatie Enduris B.V.

Vormgeving

10uur

Fotografie

Evert van Moort Fotografie

Stanowicki Fotografie

Copyright

Op de in dit jaarbericht gepubliceerde foto's berust copyright.

Contactgegevens

Enduris B.V.

Bezoekadressen:

Stationspark 28, 4462 DZ Goes

Anthony Fokkerstraat 8, 4462 ET Goes

Postadres:

Postbus 399, 4460 AT Goes

Tel. 0113 74 11 00

info@enduris.nl

Enduris ontziet het milieu door het jaarbericht alleen digitaal beschikbaar te stellen op www.enduris.nl.

Voor vragen, opmerkingen of suggesties over dit jaarbericht kunt u contact opnemen met de afdeling Communicatie van Enduris via telefoonnummer 0113 88 42 63 of via communicatie@enduris.nl.

www.enduris.nl

